



ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ESKİŞEHİR-MANAV NİNNİLERİNİN TESPİTİ VE YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Pelin DEMİRÇE ALTINTAŞ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Sevilay ÇINAR

DOKTORA TEZİ

TÜRK MÜZİĞİ ANABİLİM DALI

AĞUSTOS 2022



**ESKİŞEHİR-MANAV NİNNİLERİNİN TESPİTİ VE YAPISAL
ÖZELLİKLERİ**

Pelin DEMİRÇE ALTINTAŞ

DOKTORA TEZİ

TÜRK MÜZİĞİ ANABİLİM DALI

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS 2022

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Pelin DEMİRÇE ALTINTAŞ

ESKİŞEHİR-MANAV NİNNİLERİNİN TESPİTİ VE YAPISAL ÖZELLİKLERİ

(Doktora Tezi)

Pelin DEMİRÇE ALTINTAŞ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2022

ÖZET

Eskişehir ili sınırları içinde birçok farklı etnik topluluk yaşamaktadır. Bu topluluklar arasında yer alan ve kendini Manav olarak adlandıran topluluk, önemli bir müzikal kültüre sahiptir. Bu müzikal kültürün önemli bir unsuru da ninni söyleme geleneğidir. Ninniler dünya üzerinde farklı kültürlerde farklı isimler ile anılmakla birlikte Manavlarda daha çok “nenni” olarak kullanıldığı görülmüştür. Manav geleneğinde ninniler tipik Anadolu geleneğinde de olduğu gibi, bebeğin huzurunu sağlamak adına onu eğlendirme, eğlendirirken sözleri ile kültürel ve sosyal değerleri belleğine aktarma, uyutma vb. amaçlarla söylenen sözlü ezgiler olmakla birlikte, bu kültür ortamında özellikle 6 aylıktan itibaren söylenir. Çalışma nitel araştırma desenlerinden kültür analizi (etnografya) deseninde tasarlanmıştır. Bu bağlamda Manav kültürüne ait ninnilerin sosyokültürel ve müzikal yönlerini incelemek amacıyla Eskişehir il sınırları içinde merkez, Alpagut, Karaoğlan, Karageyikli, Uyuzhamam, Büğdüz olmak üzere 6 yerleşim yerinde alan çalışması yapılmıştır. Alan çalışmaları 16 kaynak kişiyle yüz yüze görüşme yapılmış ve Manavlarda ninni söyleme geleneği hakkında sözlü ve müzikal veriler elde edilmiştir. Ayrıca, yapılan alan çalışmasında ninni söyleme geleneğinin kadınlar tarafından devamının sağlandığı ve kadınların bu geleneği, kendilerini ifade etme biçimi olarak da gördükleri tespit edilmiştir. Çalışmada, alan araştırması ile elde edilen 22 ninni örneği; konu, şekil, ses genişliği, karar sesi, makamsal özellikler ve ritmik yapı açısından incelenmiştir. Yapılan müzikal değerlendirmelerde; icra örneklerinde Segâh, Hüseyinî, Sabâ ve Hicaz makamı özelliklerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı, ritmik açıdan da ezgilerde serbest ölçü, 4/4 ve 3/4’lük ritmik yapıların ağırlıklı görüldüğü tespit edilmiştir. Ninniler edebî açıdan incelendiğinde yoğunlukla serbest, 8’li ve 11’li hece ölçülerinin kullanıldığı, sözlerin; temenni ve dua içerdiği, sevgi ve din gibi konuların işlendiği görülmüştür.

Bilim Kodu : 40115

Anahtar Kelimeler : Eskişehir, Manav, Ninni, Türk Halk Müziği, Müzikal Yapı, Edebî Yapı.

Sayfa Adedi : 171

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Sevilay ÇINAR

DETECTION AND SCRUCTURAL PROPERTIES OF THE LULLABIES OF MANAVS
OF ESKİSEHIR
(Ph. D. Thesis)

Pelin DEMİRÇE ALTINTAŞ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

August 2022

ABSTRACT

Many different ethnic communities live within the borders of Eskişehir province. One among these, which calls itself Manav, has an important musical culture. An important element of this musical culture is the tradition of singing lullabies. While lullabies are known by different names in different cultures in the world, it has been seen that they are mostly labeled as "nenni" in Manavs. Lullabies in the Manav tradition, as in the typical Anatolian tradition, are melodies with lyrics used for purposes such as entertaining the baby in order to ensure its peace, transferring cultural and social values to its memory with their words, putting him to sleep, etc. and are sung in this cultural environment especially from the age of 6 months. The study was designed in the design of cultural analysis (ethnography), one of the qualitative research designs. In this context, in order to examine the socio-cultural and musical aspects of the lullabies of the Manav culture, a field study was conducted in 6 settlements, including the center, Alpagut, Karaoğlan, Karageyikli, Uyuzhamam and Büğdüz, within the borders of Eskişehir Province. In the field studies, face-to-face interviews were made with 16 resource people and verbal and musical data were obtained about the tradition of singing lullabies in Manavs. In addition, in the field study, it has been determined that the tradition of singing lullaby is maintained by women and that women see this tradition as a way of expressing themselves. In the study, 22 lullaby samples obtained through field research were studied in terms of theme, form, sound range, final sound, modal features and rhythmic structure. In the musical evaluations it has been determined that Segâh, Hüseynî, Sabâ and Hicaz maqam features are predominantly used in the performance samples, and free meter, 4/4 and 3/4 rhythmic structures are predominantly seen in the rhythmic aspects of the melodies. When examined from a literary point of view, lullabies were seen to use mostly free, 8 and 11 syllable measures and that their lyrics include wishes and prayers, and subjects such as love and religion are covered.

Science Code : 40115
Key Words : Eskişehir, Manavs, Lullabies, Turkish Folk Music, Musical structure, Literary structure
Page Number : 171
Supervisor : Prof. Dr. Sevilay ÇINAR

TEŞEKKÜR

Doktora eğitimim süresince bilgi ve deneyimlerini sabırla benimle paylaşan değerli danışman hocam Prof. Dr. Sevilay ÇINAR’a,

Çalışmalarım sırasında bana yol gösterici olan Tez İzleme Komitesi üyeleri Prof. Dr. Ayten KAPLAN ve Prof. Dr. Burçin UÇANER ÇİFDALÖZ’e,

Değerli katkılarından dolayı Prof. Dr. Türker EROĞLU ve Doç. Dr. Beste ESEN BİÇER’e,

Yardımlarından dolayı çalışma arkadaşım, dostum Öğr. Gör. Dr. Erdal ULUDAĞ’a ve çevirilerde bana destek olan sevgili arkadaşım Öğr. Gör. İsmail İRTEM’e,

Her aradığımda bana vakit ayırıp destek olan sevgili arkadaşım Cem ESEN’e,

Tüm kaynak kişilere ve canım annem Şeküre DEMİRÇE’ye,

Lisansüstü eğitimim boyunca benden desteklerini hiç esirgemeyen sevgili ailem, canım oğullarım Furkan Boray ALTINTAŞ, Kuzey ALTINTAŞ ve sevgili eşim Prof. Dr. Ayhan ALTINTAŞ’a,

Tüm içtenliğimle, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
RESİMLERİN LİSTESİ	xii
TABLOLARIN LİSTESİ.....	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xvi
1. GİRİŞ	1
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. Uluslararası Araştırmalar	9
2.2. Ulusal Araştırmalar	12
3. YÖNTEM.....	15
3.1. Araştırmanın Modeli ve Kapsamı	15
3.2. Veri Toplama Teknikleri	16
3.3. Verilerin Toplanması.....	17
3.3.1. Araştırma Alanı.....	18
3.3.2. Araştırmanın Kaynak Kişileri	18
3.3.3. Verilerin Toplanma Süreci.....	20
3.3. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	22
4. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	25
4.1. Manavlar ve Ninni.....	25
4.1.1. Eskişehir ve Eskişehir’de Yaşayan Manavlar.....	28
4.1.1.1. Eskişehir’de Yaşayan Manavların Müzik Kültürü	33
4.2. Bir Sözlü Kültür Ürünü Olarak “Ninni”	36

	Sayfa
4.2.1. Dünya’da Ninni.....	40
4.2.2. Türk Dünyası’nda Ninni	43
4.2.3. Anadolu’da Ninni	44
4.3. Ses ve Ninni İlişkisi.....	46
5. BULGULAR VE YORUM.....	51
5.1. Bir Gelenek Olarak Manavlarda Ninni Söyleme	51
5.2. Ninni Söyleme Geleneğinin Günümüzdeki Durumu	53
5.3. Ninni Söylemenin Ortamları	55
5.4. Ninnilerin Müzikal ve Edebî Özellikleri	56
5.4.1. Ninni 1 Notası.....	58
5.4.1.1. Müzikal yapı.....	59
5.4.1.2. Edebî yapı.....	59
5.4.2. Ninni 2 Notası.....	62
5.4.2.1. Müzikal yapı.....	63
5.4.2.2. Edebî yapı.....	63
5.4.3. Ninni 3 Notası.....	66
5.4.3.1. Müzikal yapı.....	67
5.4.3.2. Edebî yapı.....	67
5.4.4. Ninni 4 Notası.....	70
5.4.4.1. Müzikal yapı.....	71
5.4.4.2. Edebî yapı.....	71
5.4.5. Ninni 5 Notası.....	74
5.4.5.1. Müzikal yapı.....	75
5.4.5.2. Edebî yapı.....	75
5.4.6. Ninni 6 Notası.....	78
5.4.6.1. Müzikal yapı.....	79

	Sayfa
5.4.6.2. Edebî yapı.....	79
5.4.7. Ninni 7 Notası.....	82
5.4.7.1. Müzikal yapı.....	83
5.4.7.2. Edebî yapı.....	83
5.4.8. Ninni 8 Notası.....	87
5.4.8.1. Müzikal yapı.....	88
5.4.8.2. Edebî yapı.....	88
5.4.9. Ninni 9 Notası.....	91
5.4.9.1. Müzikal yapı.....	92
5.4.9.1. Edebî yapı.....	92
5.4.10. Ninni 10 Notası.....	95
5.4.10.1. Müzikal yapı.....	96
5.4.10.2. Edebî yapı.....	96
5.4.11. Ninni 11 Notası.....	99
5.4.11.1. Müzikal yapı.....	100
5.4.11.2. Edebî yapı.....	100
5.4.12. Ninni 12 Notası.....	103
5.4.12.1. Müzikal yapı.....	104
5.4.12.2. Edebî yapı.....	104
5.4.13. Ninni 13 Notası.....	106
5.4.13.1. Müzikal yapı.....	107
5.4.13.2. Edebî yapı.....	107
5.4.14. Ninni 14 Notası.....	109
5.4.14.1. Müzikal yapı.....	110
5.4.14.2. Edebî yapı.....	110
5.4.15. Ninni 15 Notası.....	112

	Sayfa
5.4.15.1. Müzikal yapı	113
5.4.15.2. Edebî yapı	113
5.4.16. Ninni 16 Notası	115
5.4.16.1. Müzikal yapı	116
5.4.16.2. Edebî yapı	116
5.4.17. Ninni 17 Notası	119
5.4.17.1. Müzikal yapı	120
5.4.17.2. Edebî yapı	120
5.4.18. Ninni 18 Notası	123
5.4.18.1. Müzikal yapı	124
5.4.18.2. Edebî yapı	124
5.4.19. Ninni 19 Notası	127
5.4.19.1. Müzikal yapı	128
5.4.19.2. Edebî yapı	128
5.4.20. Ninni 20 Notası	130
5.4.20.1. Müzikal yapı	131
5.4.20.2. Edebî yapı	131
5.4.21. Ninni 21 Notası	134
5.4.21.1. Müzikal yapı	135
5.4.21.2. Edebî yapı	135
5.4.22. Ninni 22 Notası	138
5.4.22.1. Müzikal yapı	139
5.4.22.2. Edebî yapı	139
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	147
KAYNAKLAR	153
EKLER	161

	Sayfa
EK-1. Formlar	161
EK-2. Örnek Türküler	165
ÖZGEÇMİŞ	171



RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 5.1. Ninni 1 notası.....	58
Resim 5.2. Ses genişliği (Ninni 1)	59
Resim 5.3. Ritmik yapısı (Ninni 1)	59
Resim 5.4. Ninni 2 notası.....	62
Resim 5.5. Ses genişliği (Ninni 2)	63
Resim 5.6. Ritmik yapısı (Ninni 2)	63
Resim 5.7. Ninni 3 notası.....	66
Resim 5.8. Ses genişliği (Ninni 3)	67
Resim 5.9. Ritmik yapısı (Ninni 3)	67
Resim 5.10. Ninni 4 notası.....	70
Resim 5.11. Ses genişliği (Ninni 4)	71
Resim 5.12. Ritmik yapısı (Ninni 4)	71
Resim 5.13. Ninni 5 notası.....	74
Resim 5.14. Ses genişliği (Ninni 5)	75
Resim 5.15. Ritmik yapısı (Ninni 5)	75
Resim 5.16. Ninni 6 notası.....	78
Resim 5.17. Ses genişliği (Ninni 6)	79
Resim 5.18. Ritmik yapısı (Ninni 6)	79
Resim 5.19. Ninni 7 notası.....	82
Resim 5.20. Ses genişliği (Ninni 7)	83
Resim 5.21. Ritmik yapısı (Ninni 7)	83
Resim 5.22. Ninni 8 notası.....	87
Resim 5.23. Ses genişliği (Ninni 8)	88
Resim 5.24. Ritmik yapısı (Ninni 8)	88

Resim 5.25. Ninni 9 notası.....	91
Resim 5.26. Ses genişliği (Ninni 9)	92
Resim 5.27. Ritmik yapısı (Ninni 9)	92
Resim 5.28. Ninni 10 notası.....	95
Resim 5.29. Ses genişliği (Ninni 10)	96
Resim 5.30. Ritmik yapısı (Ninni 10)	96
Resim 5.31. Ninni 11 notası.....	99
Resim 5.32. Ses genişliği (Ninni 11)	100
Resim 5.33. Ritmik yapısı (Ninni 11)	100
Resim 5.34. Ninni 12 notası.....	103
Resim 5.35. Ses genişliği (Ninni 12)	104
Resim 5.36. Ritmik yapısı (Ninni 12)	104
Resim 5.37. Ninni 13 notası.....	106
Resim 5.38. Ses genişliği (Ninni 13)	107
Resim 5.39. Ritmik yapısı (Ninni 13)	107
Resim 5.40. Ninni 14 notası.....	109
Resim 5.41. Ses genişliği (Ninni 14)	110
Resim 5.42. Ritmik yapısı (Ninni 14)	110
Resim 5.43. Ninni 15 notası.....	112
Resim 5.44. Ses genişliği (Ninni 15)	113
Resim 5.45. Ritmik yapısı (Ninni 15)	113
Resim 5.46. Ninni 16 notası.....	115
Resim 5.47. Ses genişliği (Ninni 16)	116
Resim 5.48. Ritmik yapısı (Ninni 16)	116
Resim 5.49. Ninni 17 notası.....	119
Resim 5.50. Ses genişliği (Ninni 17)	120
Resim 5.51. Ritmik yapısı (Ninni 17)	120

Resim 5.52. Ninni 18 notası.....	123
Resim 5.53. Ses genişliği (Ninni 18)	124
Resim 5.54. Ritmik yapısı (Ninni 18)	124
Resim 5.55. Ninni 19 notası.....	127
Resim 5.56. Ses genişliği (Ninni 19)	128
Resim 5.57. Ritmik yapısı (Ninni 19)	128
Resim 5.58. Ninni 20 notası.....	130
Resim 5.59. Ses genişliği (Ninni 20)	131
Resim 5.60. Ritmik yapısı (Ninni 20)	131
Resim 5.61. Ninni 21 notası.....	134
Resim 5.62. Ses genişliği (Ninni 21)	135
Resim 5.63. Ritmik yapısı (Ninni 21)	135
Resim 5.64. Ninni 22 notası.....	138
Resim 5.65. Ses genişliği (Ninni 22)	139
Resim 5.66. Ritmik yapısı (Ninni 22)	139

TABLÖLARIN LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 3.1. Görüşme yapılan kaynak kişilerin demografik yapısı	20
Tablo 5.1. Derlenen ninnilerin ölçü değerleri	141
Tablo 5.2. Derlenen ninnilerin makamsal özellikleri.....	141
Tablo 5.3. Derlenen ninnilerin ses genişliği.....	142
Tablo 5.4. Derlenen ninnilerin hece ölçüleri.....	143
Tablo 5.5. Derlenen ninnilerde işlenen konular	143

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kisaltmalar	Açıklamalar
Çev.	Çeviren
Doç.	Doçent
Dr.	Doktor
Ed.	Editör
GTM	Geleneksel Türk Müziği
KK.	Kaynak Kişi
S.	Sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
TRT	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
Vb.	ve benzeri
Vd.	ve diğerleri

1. GİRİŞ

Eskişehir ilinde yaşayan ve “manav” adı verilen yerli halk tarafından da icra edildiği tespit edilen sözlü kültür ürünlerinden ve kültürel bellek aktarıcısı olan ninnilerin; derlenmesinin müzikal ve edebî açıdan incelenmesinin konu alındığı bu araştırma; kültür teorisyenlerinin ‘geçmişin yeniden hatırlanması’ yaklaşımlarından hareketle yapılandırılmıştır. Çünkü bellek geçmişin yeniden hatırlanmasıdır. Augustinus da belleği, geçmişin bir konusu olarak görür. Ona göre bellek, kişinin geçmişindeki izlenimlerinden oluşur. Hatırlamak da bu geçmişteki izlenimlerin hatırlanmasıdır. (İlhan, 2015:1400) Dolayısıyla sahada elde edilen ve hem edebî hem müzikal anlamda belleğin aktarma, hatırlama işlevini gözler önüne seren veriler de çalışmanın merkezinde yer alarak detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Kültür; bir toplumun geçmişten günümüze kadar maddi ve manevi değerlerinin tümü ve bu değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması olarak tanımlanmaktadır. Bu aktarma için de ‘tekrarlama’ söz konusudur. “Her bağlayıcı yapının temel ilkesi tekrarlama’dır. Böylece olaylar dizisinin sonsuzda kaybolması önlenir ve bir ortak kültürün unsurları olarak, tanınabilir ve hatırlanabilir örneklere dönüşmesi sağlanır” (Assmann, 2018, s.23). Bu tekrarlamalar sayesinde kültürel süreklilik (gelenek oluşturma) ve toplumun kültürel belleği oluşmaktadır. İnsan da bir kültürün içine doğar ve o kültürün tüm değerlerini atalarından; tekrar tekrar anlatılan ve söylenilen ninniler, masallar ile ya da tekrar tekrar düzenlenen törenler ile belleğine geçirir. Bu sayede kültürel değerlerimizin kaybolmasının da önüne geçilmiş olunur. Assman’ın (2018) da belirttiği gibi, geçmiş ancak kendisi ile ilişki kurulması halinde ortaya çıkar. Geçmiş hatırlanarak yeniden kurulur. Geçmişle de ilişkili olabilmek için geçmişin “geçmiş” olması gerekir. Bunun içinde şu temel iki koşulun gerçekleşmesi gerekmektedir:

1. Geçmiş tamamen kaybolmamalı ve geride bazı deliller olmalıdır,
2. Bu deliller “bugün”e göre karakteristik bir farklılık göstermelidir (s.40)

Buna göre ninnilerin; geçmişten günümüze kadar gelen deliller olduğu muhakkaktır. Dolayısıyla, bu çalışmada özellikle Eskişehir’de yaşayan, “yerli halk” olarak bilinen ve “biz hiçbir yerden gelme değiliz, buralıyız” ifadeleri ile kendilerini diğer topluluklardan farklı gördüklerini dile getiren Manavların, geçmişten günümüze kadar

getirdikleri ninnilerinin derlenip, notaya alınarak kaybolmaması ve yeni nesillere aktarılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Her topluluk kendi geleneklerini, kendi kültürlerini, her gelen yeni nesile aktarmış ve etnik farklılıklarını oluşturmuştur. Bu etnik farklılıkların ardında ‘seçilmiş olma’ düşüncesi vardır. Kendini böyle gören ve diğer halklarla arasına mesafe koyan her halk bir şekilde seçilmiş ve farklı olduğuna inanır. Hatırlamak eylemi, seçilmiş olma ilkesine dayanır çünkü seçilmiş olmak, hiçbir şekilde unutulmaması gereken en yüksek düzeyde sorumluluklar kurumu anlamına gelmektedir (Assman, 2018: 39). Kendini ‘manav’ kimliği içerisinde adlandıran topluluk da özgün olduğu kanaatindedir. Bir sosyal topluluk da zaten kendine özgünlüğü ve sürekliliği sayesinde geçmişini korumaktadır. Birçok kültür teorisini de aynı şekilde bir toplumu diğerlerinden ayıran şeyin o toplumun kendine özgün kültürüdür düşüncesindedir.

Kendini ‘manav’ olarak tanımlayan; Eskişehir ili ve çevresinde yaşayan bu topluluğun kendilerine özgü oluşturdukları müzik kültürlerine ait ninnilerin derlenmesi, gelenek içindeki durumunun tespit edilmesi ve müzikal yapılarının incelenmesinin amaçlanması sebebi ile kültür analizi (etnografya/etnografi) deseninden yararlanılmıştır.

“Her etnografik incelemede önem verilmesi gereken *gelenek* kavramı, incelemeciye kaçınılmaz bir biçimde geçmişe yöneltir” (Özer, 2002:88). Çalışma kapsamında; geçmişte söylenilen ve günümüze kadar ulaşan ninnilerin gelenek içindeki yerinin tespiti ve derlenmesi amacı da bu noktada oldukça önem arz etmektedir.

Etnografi ve alan çalışması kavramları iç içe geçmiş kavramlardır. Bu iki kavramın birbirlerinin yerine kullanıldığı da görülmektedir. Ancak Özer (2002) ikisi arasındaki farkın alan çalışmasının yalnızca veri toplama aşamasına, etnografinin ise araştırmanın bütününe ya da ağırlıklı olarak yazımına gönderme yapan bir kavram olmasında bulunabileceğini belirtmiştir (s. 89). Çalışmada; kültür analizi (etnografya) yapılan alan çalışması sürecinde, analiz için gerekli olan tüm veriler katılımcılarla gözlem ve görüşme yapılarak elde edilmiştir. Görüşmeler esnasında hedef grup üyelerine ninni söyleme ritüeli ile ilgili önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiştir.

Bu araştırmada; annelerin çocuklarına söylediği ve dilden dile, nesilden nesile söylenilegelen ninniler; Eskişehir ilinde yaşayan Manavlar ile sınırlandırılmış ve ilgili kapsamda yapılan görüşmeler neticesinde derlenmiştir.

Sözlü kültür ürünleri içerisinde yer alan ninniler; çocukları uyutmak, uyandırmak, sakinleştirmek ve rahatlatmak amacı ile genellikle anneler tarafından söylenen geleneği oluşturma bağlamında yadsınamayacak bir konumda bulunan ezgili sözlerdir. Manavlar tarafından “nenni” olarak adlandırılan bu sözlü kültür ürünleri dünyada da aynı amaçla ancak farklı isimler ile karşımıza çıkmaktadır. Ninniler dünya üzerinde farklı kültürlerde farklı isimler ile anılmaktadır. Ninnilere; Yunanistan’da, lallage, Amerika’da; lullaby, Portekiz’de; nana, İtalya’da; ninne, nanne, İspanya’da; conciones de cuna, Fransa’da; berceuse, Almanya’da; wiegenlieder, İsveç’te; lula, Japonya’da; kororuita, Brezilya’da; acalanto, Türk dünyasında ise; Türkmenistan’da, hüvdü-hüvdi, Özbekistan’da; alla, Kırgızistan ve Kazakistan’da; beşik cırı, Azerbaycan’da; layla-laylay, Kırım’da; ayva, Doğu Türkistan’da; alley, Kerkük’te; leyle, Çağatay Türkçesinde; elle ve Çuvaşçada da nenne adları verildiği görölmektedir. Bebeğin kulağına tekrar tekrar söylenilen ninniler ile kültürel bir bellek oluşmuş ve bu bellek anadan çocuklarına geçirilerek hem geçmişte kaybolması engellenmiş hem de kültürel aktarım sağlanmış olmaktadır.

Halkbilim geçiş dönemlerinde ‘doğum’ evresi içinde değerlendirilen ninnilerin; dikkat edildiği üzere ilk yaratıcısı, söyleyicisi genellikle annelerdir. Annenin olmadığı yer ve zamanda da ninnileri genellikle kadınlar seslendirmektedir (Anneanne, babaanne, teyze, hala, elti).

“Ortaya çıkışı göz önünde bulundurulduğuında, kadının, bebeğine bakımı esnasında ürettiği bir ürün olan ninniler bu yönüyle, kültürel bellek ve taşıyıcılık misyonlarının yanında, toplumsal cinsiyet rollerinin müzikal kimliğe yansıması noktası ile örnek teşkil etmektedir” (İrten, 2019: 77).

Bir bebeğin daha anne karnındayken iletişime geçtiği ilk ses annesinin sesidir. Doğduktan sonra da ona aşına gelen ses ile ninnilerini dinleyen bebeklerin ilk öğrendiği dil de yine annesinin sesinden gerçekteşmektedir. Anne de çoğu zaman ninnilerinde; çocuğuın dil gelişimini ya da verilmek istenilen değerlerle ilgili mesajların yanı sıra gün içerisinde yaşadığı olumlu ya da olumsuz durumları, kendi

yaratacağı ezgiler üzerine koyduğu sözler ile çocuğuna aktarmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada yer alan kaynak kişiler de; Çınar'ın da bahsettiği gibi;

annelik rollerinin getirmiş olduğu yükümlülükleri gereği çocuklarıyla ilk iletişimi sağlayan, yetiştiren kadınlardır. Doğum öncesinde başlayan iletişim sürecinde, doğum sonrasındaki gelişme sürecinde bulundukları kültürel çevreyi ilk aktaran, bireyin kültürel çevresini tanımasına ortam sağlayan, söz konusu ortamlarda koşulları hazırlayan, geleneksel verilerle duygusal paylaşımların oluşumuna imkân sağlayan birincil kişilerdir (Çınar, 2013: 31).

Bununla birlikte, kadınlar arası müzik performanslarının tespit edildiği pek çok sözlü kültür çalışmasında görüldüğü üzere;

kadın temsilcilerin ortak özelliklerini, ortak geçmişlerini de ifade eden müzikal kimlik, ortak belleğin yani ortak müzikal belleğin tutunumunu sağlamaktadır. Aidiyet olgusunu geliştiren ortak bellek, sosyo-müzikal ortamlarda insanların uyumunu sağlarken aynı zamanda müzikle toplumsallaşan kadın temsilcilerin taşıyıcı, aktarıcı kimliklerini de görünür kılmaktadır (Çınar, 2013: 35-36).

Eskişehir Manav kültürü içerisinde bir yönüyle ortak müzikal belleğin taşıyıcısı olan kadın kaynak kişiler de her ne kadar görünür bir müzikal kimliğe sahip olmasalar da hafızalarında tekrarlarla taşıdıkları müzik verilerini hem ortak geçmişlerini hem de aidiyet olgusunu ifade eden ürünlerle aktarıcı kimliklerini ortaya koymuşlardır.

Bu anlamda alanda yapılan görüşmelerde 16 kadın kaynak kişi ile görüşülmüş ve Manavların derlenmemiş olan ninnileri bu çalışma ile derlenmiştir. Manav müzik kültürüne ait ninnilerin kaybolmaması ve eski kuşaklardan-kaynak kişilerden alınarak, notaya dökülüp tekrar yeni kuşaklara aktarılacak olması da tezin yapıldığı yıl olan 2020-2021 yılı küresel salgın dönemi açısından çok büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın yapıldığı 2020-2021 yılları arasında, Türkiye'nin de içinde bulunduğu tüm dünyayı etkileyen, ağır kayıpların olduğu ancak özellikle 60 ve 65 yaş üstü –aynı zamanda kaynak kişi de sayılabilecek- on binlerce kişi “Covid-19” adı verilen bir salgın nedeni ile hayatını kaybetmiştir. Sözlü kültür ürünlerinin derlenmesi ile ilgili olarak bu yaş gurubu kaynak kişilerin ne kadar önemli bilgilere sahip oldukları kuşku götürmez bir gerçektir. Ekici'nin de belirttiği gibi (2007); “belli türlerin sözlü kaynakları olarak belli bir yaşın üzerindeki kişilerin tercih edilmesi, bu kişilerin daha fazla bilgi ve tecrübeye sahip olacaklarının düşünülmesinden kaynaklanmaktadır” (s.22). Bu nedenle şu an yapılan tüm sözlü kültür ürünlerinin derlenmesi, korunması ve yeni kuşaklara aktarılması noktasında yapılan bu çalışma ve yapılacak olan tüm derleme çalışmalarının çok büyük önem taşıdığı düşünülmektedir.

Alanda yapılan görüşmeler için; geleneğin sürekliliği, günümüzdeki durumu, geleneğin icra edildiği ortamların tespitine yönelik sorular hazırlanmış, kaynak kişilere yöneltilmiş ve görüşmeler sonunda derlenen ninnilerin müzikal ve edebî özellikleri üzerinde durulmuştur.

Problem Durumu

Eskişehir ilinde yaşayan, yerli halk olarak bilinen ve ‘Manav’ adı verilen topluluğun, genellikle çocukları uyutma, uyandırma, oynatma, sakinleştirme amacı ile söylediği ninniler, araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Kültür yaşayan bir organizmadır, insan da doğduğu andan itibaren kültürün yarattığı maddi ve manevi öğeleri özümsemektedir. Ulusal alanyazın incelendiğinde ninni söylemenin işlevselliği hakkında yapılan çalışmaların yoğunlukta olduğu ancak ninniler ile ilgili derleme ve müzikal inceleme çalışmaların, söz konusu alanı tanımlama ve anlama adına yeterli olmadığı görülmüştür. Özellikle Eskişehir ilinde yaşayan Manav ninnilerinin müzikal yapılarının incelendiği akademik çalışma ise henüz yapılmamıştır. Bu nedenle konuyla ilgili olarak elde edilen verilerden ve ortaya konulan tespitlerden hareketle araştırmanın problem cümlesi şu şekilde belirlenmiştir:

“Eskişehir ilinde yaşayan Manavların ninnilerinin özellikleri nelerdir?”

Alt Problemler

1. Manavlarda ninni söyleme geleneği nasıldır?
2. Manavlarda ninni söyleme geleneğinin günümüzdeki durumu nasıldır?
3. Manavlarda ninni söylemenin ortamları nasıldır?
4. Manav müzik kültürü içinde söylenen ninnilerin müzikal ve edebî özellikleri nelerdir?

Amaç

Bu çalışmada; Eskişehir ili ve çevresinde yaşayan manavların kendilerine özgü oluşturdukları müzik kültürlerine ait ninnilerin derlenmesiyle birlikte, edebî açıdan tasnif edilmesi ve müzikal yapılarının incelenmesi açısından makamsal özelliklerinin, ritmik yapılarının, ses genişliklerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Türkiye'nin

somut olmayan kültür mirası içinde değerlendirilen ninnilerin derlenmesi ile kuşaklar arası aktarımın sağlanması ise çalışmanın bir diğer önemli amaçlarından biridir.

Önem

Alanda yapılan çalışmalara bakıldığında ninniler, özellikle halkbilim alanında, işlevselliği bakımından incelenmiştir. Ancak, müzik alanı olarak, Anadolu ninnilerinin müzikal yapılarının incelendiği tezlerin sayısı yok denecek kadar azdır. Bu nedenle de çalışma; alanda kaynak kişiler ile yapılan görüşmeler yoluyla derlenen ninnilerin müzikal ve edebî yapı incelemelerinin yapılarak alana kazandırılması amacı ile de önem teşkil etmektedir. Özellikle Eskişehir ilinde yaşayan Manavların müzik kültürleri içinde yer alan ninnilerin yerinde incelenmesi sebebi ile bu kültüre ait değerlerin anlaşılması ve aktarılması açısından önemli görülmektedir. Aynı zamanda yeni derlenen ninnilerin kayıt altına alınması, notaya dökülmesi adına ilk çalışma olmasının yanı sıra araştırmada elde edilen sonuçların yapılacak yeni çalışmalara ışık tutabilmesi açısından da önem arz etmektedir.

Varsayımlar

Manavların;

- Geleneksel müzik yapılarını korudukları,
- Âdet, gelenek ve törenleri çerçevesinde, ninni söyleme geleneğini devam ettirdikleri,
- Derlenmemiş ninnilerinin olduğu,
- Ninnilerin kadınlar tarafından söylendiği,
- Araştırma sahasında görüşme yapılacak kişilerin kendi deneyimleri doğrultusunda sorulara tarafsız ve güvenilir yanıtlar verdikleri ve görüşme yapılan kişilerden elde edilen müziksel verilerin manavların müzik kültürünü temsil ettikleri varsayılmaktadır.

Kapsam ve Sınırlılıklar

1. Çalışmanın kapsamını; Manavların müzik kültüründe yer alan ninniler oluşturmaktadır.

2. Alan araştırması ile elde edilen veriler, Eskişehir ilinde yaşayan Manavların söylediği ninniler ile sınırlıdır.

Anahtar Kelimeler

Eskişehir, Manav, Ninni, Türk Halk Müziği, Müzikal Yapı, Edebî Yapı.



2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırmanın amacına ve kapsamına uygun olarak, Uluslararası ve Ulusal alandaki yazın incelemelerinde yer alan araştırmaların, araştırma ile yakından ilgisi bulunan akademik çalışmaların özetlerine yer verilmiştir.

2.1. Uluslararası Araştırmalar

Robertson (2017) “The Effects Of Contingent Lullaby Music On Parent-Infant Interaction And Amount Of Infant Crying In The First Six Weeks Of Life” adlı tezde, deney ve kontrol grupları oluşturulmuş ve deneysel desen uygulanmıştır. Çalışmada, yaşamın ilk altı haftasında ninni dinletilen ve dinletilmeyen grup arasındaki farklar, birtakım ölçeklerle tespit edilmiştir. Bu ölçekler Ebeveyn-bebek etkileşimi gözlem için LoTTS Ebeveyn-Bebek Etkileşimi Kodlama Ölçeği (Beatty, Stacks, Partridge, Tzilos, Loree, & Ondersma, 2011)’dir. Aynı zamanda tüm katılımcılardan bir Value of Music anketi ve Edinburgh Postnatal Depresyon Ölçeği (Cox, Holden, & Sagovsky, 1987)’ni de tamamlaması istenmiştir. Deneysel gruptaki tüm konular, şarta bağlı müziğin kullanıldığı toplam sayısı için haftada bir kez altı hafta boyunca değerlendirilmiştir. Sonuç olarak deney grubundaki ninni müdahalesi bulunan anneler için, bebek-anne arasındaki etkileşim artarken bebek ağlama süresinin azaldığı, tespit edilmiştir.

Bilal, M. (2013) “Thou Need'st Not Weep, For I Have Wept Full Sore: An Affective Genealogy Of The Armenian Lullaby in Turkey” adlı tez; bugün İstanbul'daki Ermeni cemaatinde seslendirilen ninnilerin aktarılmasındaki süreklilik ve boşlukları ortaya koymak, Türkiye'deki Ermeni ninnilerinin bir samimiyet, tanıklık ve protesto türü olarak tarihsel ve etnografik açıdan incelenmesini konu almaktadır. Ninni üzerinde biriken duygusal tarihin izleri sürülmüş ve onu bir hatırlama, hikâye anlatımı ve bir kayıp duygusunun aktarımı için bir kaynağa dönüştürmeyi amaçlamıştır. Araştırmacı sonuç olarak; ninnilerin geçmişle günümüz arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini tespit etmiştir.

Raposo, M., Vieira, M. H. (2012) “Traditional Portuguese Lullabies: what do they sing about?” adlı makale çalışmasında; Portekiz müzik repertuvarına kazandırmak amacı ile derlenen ninnilerde bulunan metinsel içerik, yinelenen temaları ve konuları belirlemek amacı ile yapılan bir projenin sonuçlarını sunmaktadır. Sonuç olarak;

Portekiz ninnilerinin, kültürel gelenekleri açısından çok zengin olduğu, ninnilerin sözlerinde dinsel gelenekler, anne sevgisinin ifade biçimleri, sosyal adalet idealleri, aile alışkanlıkları, güven ve özgüven duygularının gelişimine yönelik psikolojik stratejiler gibi yönlerin yer aldığı belirtilmiştir.

Irene (2012) “An Ethnological Study Of The Text, Performance, And Function Of Lullabies” adlı tez çalışmasında; Ninninin İskoçya ve İngiltere’de modern aile yaşamındaki rolü göz önünde bulundurularak, ninni söylemenin hala devam edip etmediğini tespit etmek, repertuvarda bulunan ninnileri tespit etmek ve incelemek, ayrıca anne ve bebek arasındaki etkileşimi anlamak üzerine kurgulanmıştır. Ninnilerin tıp bilimi ve müzik terapi alanlarında kullanılması ile gelişimsel, psikolojik, sosyal ve terapötik fonksiyonlara sahip olması sebebi ile yapılan bu çalışmanın önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Rust, F. (2001) “The Mythology of Infancy: Lullabies From a Jungian Perspective” adlı tezde; teorik bir metodoloji kullanılarak, dünyanın dört bir yanından 79 ülkeyi temsil eden 1074 ninni, Jung’un amplifikasyon yöntemi kullanılarak, ninni metinlerinde bulunan motifler ve altta yatan arketipsel temalar incelenmiştir. Çalışmada aynı zamanda ninni ritüelinin bilinci nasıl geliştirdiği de araştırılmıştır. Bu araştırmada sonuç olarak; incelenmiş olan ninnilerde, üç arketipsel örüntü ortaya çıkarılmıştır. İlki kalıp psikolojik ninnidir. Bu tür ninni, bakıcının ve çocuğun psikolojik sorunlarına yöneliktir ve dünyanın belirsizlikleri içinde yaşamının güvensizliklerini, denemelerini ve sıkıntılarını ortaya koymaktadır. Metinlerde ortaya çıkan ikinci arketipsel örüntü dönüşümsel ninnidir. Bu tür ninni; aşkın işlev olarak bilinen bilinç ve bilinçdışı arasındaki gizemli boşlukta yaşayan birleştirici gücü kullanmaktadır. Üçüncü arketipsel örüntü ise kozmolojik ninnidir. Kozmolojik ninni; kozmosun manevi dünyasından arketipsel ruh deneyiminin bir hatırasından başka bir şey değildir ve peri masalları gibi kolektif bilinçdışının arketiplerinin sadık kopyalarıdır.

Golovin (2000) “Русская колыбельная песня в фольклоре и литературе”- “Russian Lullaby in Folklore And Literature” adlı tezde; Rus folklor ve edebîyatında yer alan ninni türü, yapısal-işlevselci yaklaşımla analiz edilmiştir. Rus ninnilerinin sözlerinde dört tür figür bulunduğunu ve bunların: ilahi, insan, mitolojik ve hayvan olduğu anlatılmıştır.

Osborn (1995) “Lullabies Of Ukraine In The Context Of Ukrainian Folksong Tradition: A Textual And Musical Analysis Of The Repertory From The Zinoviy Lys'ko Published Collection, Ukrainian Folk Melodies (1967-)” adlı tez çalışmasında Ukrayna’daki ninni tanımı, ninnilerinin hangi işlevsel amaçlarla kullanıldığı, Ukrayna kültürü bağlamında, ninnilerin, geleneksel olarak baskın olan koca/babaya karşı, eşin/annenin sözlü protestosuna bir araç olabileceği konusu üzerinde durulmuştur. Ayrıca bazı ninnilerin müzikal analizleri yapılarak ninnilerin, genellikle doğaçlamayı yansıttığı sonucuna varılmıştır.

Lopez, S., G. (1991) “The effects on infants of empathy and resonance as reflected in lullabies and playsongs: A musical developmental theory” adlı tez çalışmasında; ninniler, çocuk şarkıları ve bebeklerin bunlara verdikleri tepkiler, geleneksel ve geleneksel olmayan müzikal analiz yöntemleriyle analiz edilmiştir. Sonuçta; bebeklerin çocuk şarkılarında daha çok hareketlendiği, ninniler de ise daha sakin davranışlar sergiledikleri tespit edilmiştir.

Lundstrom (1987) “The Melodic Structure And Form Of Norwegian Lullabies (Bansuller) From The Valleys Of Valdres, Gudbrandsdalen, And Osterdalen” adlı tez çalışmasında, Norveç’teki başlıca üç vadiden toplanan 154 ninninin motif analizi yapılmıştır. Analizi yapılan ninnilerin her üç vadiye de ortak olarak büyük ölçüde belirli motiflerden oluştuğu, aynı zamanda da her vadiye ninnilerin ezgisi, o vadiye özgü veya diğer iki vadiye çok nadir görülen belirli ortak özelliklere sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Spitz (1977) “The Russian Folk Lullaby In The Nineteenth Century” adlı tezde; on dokuzuncu yüzyıl etnografları tarafından kaydedilen Rus halk ninnisinin yapısı, içeriği ve işlevi üzerine bir çalışma yapılmıştır. Tezin amacı; Rus halk ninnisini benzersiz bir tür olarak nitelendiren özellikleri belirlemek ve onu diğer kültürlerin halk ninnilerinden ayırmaktır. Sonuç olarak diğer kültürlerin halk ninnileriyle olduğu kadar Rus halk edebiyatının diğer türleriyle de ortak unsurlar olduğunu saptanmış, Örnek olarak anlatı ninnileri bölümünde, ninniye özgü birçok görüntünün "koljada" ve düğün şarkısında da bulunduğunu tespit edilmiştir. Ayrıca ninni söyleme geleneğinin de giderek türkenmekte olduğu tespit edilmiştir.

2.2. Ulusal Araştırmalar

Yılmazoğlu (2020) “Geleneksel Türk Müziğinde Ninni Olgusunun Yeri ve Ninnilerin Müziksel Çözümlemesi” adlı yüksek lisans tezinde; Anadolu’nun ninni olgusu, anne sesiyle özdeşleşen ninnilerin etkilerinin neler olduğu ile ilgili bir çalışma gerçekleştirilmiştir. TRT repertuarındaki nota arşivinde yer alan 43 ninni; makam, ezgi kalıbı, usul, ezgisel seyir bakımından müzikal anlamda değerlendirilmiştir. Tezde sonuç olarak; ninnilerin Türk halk edebîyatındaki diğer ürünlerle bir ilişki içerisinde olduğu, ninni söylemenin bebeğin öğrenmesini etkilediği, anne sesinin bebek için önemli olduğu TRT repertuarında incelenen 43 ninninin; genellikle hüseyini, uşşak ve hicaz makamlarında olduğu, ninnilerin yaratıcılarının kadınlar olduğu, ninni derlemeciliğinin az olduğu, CD ile dinletilen ninnilerin anne-çocuk arasındaki verimli iletişimi azalttığı tespit edilmiştir.

İrten (2019) “Türk Halk Müziğinde Kadının Müzikal İfadeleri ve Toplumsal Cinsiyet” adlı yüksek lisans tezinde; halk kültürünün önemli bir bölümünü kapsayan “kadın ağzı türküler” olarak da ifade edilen “ağıt” ve “ninniler” ile kadınların kendini ifade ediş şekilleri, Anadolu’da kadın ve müzik ilişkisi, müzikal ifadelerde kadın ve toplumsal cinsiyet kavramlarının belirlenmesi üzerinde durulmuştur. Tezde sonuç olarak; feminizm akımları bağlamında incelenen kadının, tarihler boyunca yok sayıldığı, Anadolu’da sözlü geleneğin varlığını koruduğu, kadının kendini ifade ediş biçimi olarak kadın ağzı türküler olarak adlandırılan türkülerini ama özellikle ‘ağıt’ ve ‘ninni’leri kullandıkları ve kadının müzikal kimliğinin oluşmasına etkin rol oynayan toplumsal cinsiyet öğelerinin kadın ağzı türkülere doğrudan yansıdığı tespit edilmiştir.

Kumtepe (2015) “Ninninin Çocuk Gelişimindeki Yeri ve Müzikal Öğeleri Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde; ninninin çocuk gelişimindeki yeri ve bu ninnilerin ne gibi müzikal öğeler barındırdığı konusu ele alınmıştır. Ritim, tonalite, ses aralıkları, tek ve çok sesli ezgiler ve kıta gibi müzikal incelemesi yapılan ninnileri “Lullabies of the World” projesinde seçilen 40 ninni oluşturmaktadır. Tezde sonuç olarak; şimdiye kadar yapılan çalışmalarda ninni tanımının eksik kaldığı, ninninin çocuk üzerinde bilindiğinden daha çok etkiye sahip olduğu, çocukların bilmesi gereken olguların temelini ninniler ile atıldığı, ninnilerin tedavi amaçlı kullanıldığı, modern teknolojinin ninni söylemeyi etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca proje kapsamında incelenen 40 ninninin de yüksek oranda majör tonda olduğu, yüksek

oranda çok sesli olduğu, enstrümantal ninnilerin daha çok olduğu, ninnilerin coğrafi yapıya göre farklıklar sergilediğı de tespit edilmiştir.

Altay (2014) “Kadın Kimliği Ve Halk Kültürü İçerisinde Kadının Müzikal İfade Biçimleri” adlı yüksek lisans tezinde; kadının halk kültürü içerisindeki yeri irdelenmiş, gelenek ve göreneklerin kadınlar üzerindeki baskısı karşısında, kadının iç dünyasını, ezgiler yoluyla dışa vurmasını sağlayan ağıt, mâni, boğaz çalma, ninni ve diğer müzik biçimleri ile kadının kendini ifade etme biçimleri ele alınmıştır. Tezde sonuç olarak; Kadınların kendilerini ifade ediş biçimi olarak ninni söyleme, boğaz çalma, kadın oyun ezgileri ve kına ritüeli olarak kadınlar aracılığı ile yaşatıldığı, yaşadıkları kültür ortamını müziğe aktararak günümüze kadar getirdikleri, TRT repertuarında var olan 4500 halk ezgisinin 517’sinin kadın kaynak kişilere ait olduğunu, TRT repertuarındaki kına türkülerinin sayıca az olduğunu, kadınların söylediğı sözlü kültür ürünlerinin bir an önce derlenmesi gerektiğı, boğaz çalma geleneğinin kaybolmaya yüz tuttuğı, kadının toplumdaki özellikle de halk kültürü içindeki yerini türkü, ninni söyleyerek, boğaz çalarak, ağıt yakarak müzikal anlamda ifade ederek kültürel taşıyıcılığının önemli olduğu tespit edilmiştir.



3. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde; araştırmanın modeline, araştırmanın alanı ile kaynak kişilerine, verilerin toplanmasına ve çözümlenmesine ilişkin yöntem ve tekniklere yer verilmiştir. Araştırmada özellikle Eskişehir’de yaşayan ve “Manav” adı verilen yerli halkın yoğunlukla yaşadığı merkez, köy ve ilçelere yönelinmiş ve çalışma sahası olarak seçilmiştir. Araştırma; gözlem ve görüşme teknikleri ile alan araştırmasına dayalı olarak yapılmıştır. Ön alan araştırması ve kılavuz kişilerin önerileri doğrultusunda belirlenen kaynak kişilerle görüşülmüş, önceden hazırlanan derleme soruları kendilerine yöneltilmiş ve kaynak kişilerin verdiği bilgiler doğrultusunda veriler toplanmıştır. Sonrasında alandan derlenen verilerin çözümlemeleri yapılmış ve yazıya dökülmüştür.

3.1. Araştırmanın Modeli ve Kapsamı

Bu çalışma Eskişehir ili Manavlarının müzik kültürü içinde yer alan ninnilerin; gelenek içindeki durumunun tespit edilmesi, derlenmesi ve derlenen ninnilerin yapısal özelliklerinin incelenmesini konu almaktadır. Ninnilerin yapısal olarak makamsal özellikleri, ritmik yapıları ve ses genişlikleri gibi müzikal yapıları incelenmiş, edebî açıdan ise konu, şekil ve ağız özelliklerinin tasnif ve tespiti yapılmıştır. Bu sebeple bu çalışma nitel bir çalışmadır. Bu çalışmada aynı zamanda bir kültüre ait müzik ögesinin incelenmesi söz konusu olduğundan etnomüzikoloji biliminden yararlanılmıştır.

“Etnomüzikoloji incelemesi, alan çalışması yolu ile toplanan enformasyonun kuramsal irdelemeye tabi tutulduğu müzik araştırmasıdır” (Erol, 2018: 69). “Karşılaştırmalı müzikoloji de denilen etnomüzikoloji; etnografik amaçlarla yeryüzündeki çeşitli insan topluluklarının müziksel ürünlerinin karşılaştırılması ve bunların çeşitli türlere göre sınıflandırılması görevini üstlenmiştir” (Myers, 1992: 4).

Bu çalışma, aynı zamanda; William Bascom’un folklorun işlevleri ile ilgili görüşleri doğrultusunda ninni söyleme geleneği; halk bilimin işlevsel çözümleme modeline göre de ayrıca değerlendirmiştir. Buna göre;

- “Hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevi,
- Değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek verme işlevi,

- Eğitim ve kültürün gelecek kuşaklara aktararak gelecek kuşakların eğitilmesi işlevi
- Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için kaçıp kurtulma mekanizması” (Kaplan, 2013:109)

olmak üzere bu dört ayrı işlev üzerinde durularak değerlendirmeler yapılmış ve sonuç kısmında belirtilmiştir.

Amaçlanan hedefler doğrultusunda, yöntemin temelini oluşturması sebebi ile kültür analizi (etnografi/etnografya) deseninden yararlanılmıştır. “Eğer araştırmanın kültürel çerçevesi için kültür kullanılıyorsa ve bir grup tanımlanıyorsa etnografya, antropoloji ve bazı açılardan da sosyoloji ile iş birliği yapmaktadır” (Glesne, 2015:23). “Toplum-kültür-müzik bağlamını açıklığa kavuşturacak verilere de müzik etnografisinin ilkeleri ile ulaşılmaktadır” (Kaplan, 2013: 123).

Müzik etnografisi müzik antropolojisine karşılık olmak zorunda değildir, çünkü disiplinler, çizgiler ya da kuramsal perspektiflerle tanımlanmaz, daha çok seslerin yazılmasının ötesinde seslerin nasıl algılandığı, yapıldığı, değerlendirildiği ve başka bireyleri, toplulukları toplumsal ve müziksel süreçleri nasıl etkilediğini yazmaya yönelik bir betimsel yaklaşım ile tanımlanır (Özer, 2002: 98).

Kültür analizi çalışmalarında alan çalışması süreci önem arz etmektedir. “Güvenli bir olgusal temel sağlayan alan çalışması, incelenen kültürün içerden nasıl düzenlendiğini kavramada en etkili yöntemdir” (Erol, 2018: 27). Bu süreçte, analiz için gerekli olan tüm veriler katılımcılarla gözlem ve görüşmeler neticesinde elde edilmiştir.

Bu çalışmanın kapsamını Eskişehir ili merkez ve beş yerleşim yerinde yapılan alan araştırmalarında; ninni söyleme geleneği hakkında elde edilen sözlü ezgiler ve bu ezgilerin müzikal ve edebî açıdan değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

3.2. Veri Toplama Teknikleri

Bu çalışma da dahil olmak üzere, araştırma modellerinden kültür analizi deseni kullanıldığı çalışmalarda; kişinin, ortamın veya sürecin derinlemesine incelenmesi gerektiğinde çeşitli veri toplama teknikleri kullanılmaktadır (Cresswell, 2008, s. 488). Bu araştırmada veri toplama teknikleri olarak; gözlem ve görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır. “Gözlem; saha araştırmacısının, dıştan içeriye bakmak ve durumu gördüğü gibi tarif etmek suretiyle, doğrudan doğruya gözlem yoluyla malzeme elde etmekte kullandığı bir metottur” (Goldstein, 1983: 54). Gözlem ve görüşme esnasında

kaynak kişiler ile birlikte onların doğal yaşam alanlarında gerçekleştirdikleri tören ve günlük etkinlikler gözlemlenmiş ve hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiştir.

Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme soruları kullanılmıştır. “Yarı yapılandırılmış görüşmeler hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir. Analizlerin kolaylığı, görüşülene kendini ifade etme imkânı, gerektiğinde derinlemesine bilgi sağlama gibi avantajları vardır” (Büyüköztürk v.d., 2010, s. 152). Görüşmeler esnasında sesleri kaydetmek için Tascam DR-100 MK II ses kayıt cihazı, görüntü almak için ise Sony HD Kamera kullanılmıştır. Ayrıca saha hakkında detaylı bilgi vermek için alan notlarından faydalanılmıştır.

Araştırmanın verileri Eskişehir ilçe ve köylerde yaşayan manavlardan derlenmiştir.

Derleme; Halkbilgisi yaratmalarının belli bir zamanda, belli bir yerde, belli bazı araç ve yöntemleri kullanan kişi veya kişilerce, halk bilgisi ürünlerini yaratan, yeniden yaratan, taşıyan, nakleden, aktaran ve icra eden kişilerden sözlü, yazılı ve görsel olarak kaydedilmesi ve maddi ürünlerin toplanması işidir (Ekici, 2007: 26).

Özdek (2010)ise; bu ürünlerin, kaynağında, yaşayan en orijinal haliyle, birinci elden kayıt altına alınması, sınıflandırılması ve arşivlenip müzik alanının kullanımına sunulması işlerinin tamamını da “derleme süreci” olarak tanımlanmaktadır (s. 222).

Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı çalışmalarda veri toplamada önemli tekniklerden biri de araştırmacı günlükleridir. “Alan defteri ya da günlüğü, nitel araştırmacının birincil kayıt aracıdır. İnsanlar olaylar, etkinlikler ve karşılıklı konuşmalar hakkında betimlemelerle dolu; düşünceler, önseziler ve ortaya çıkan örüntülere ilişkin notların alındığı ve araştırmacının bireysel tepkilerini de göreceğimiz bir yerdir” (Glesne, 2015: 96). “Alan notları, akıl defteri, alan çalışması, seyir defteri, günlük gibi yazılı saptamalarla birlikte görüşme sırasında yapılan kayıtlar alan çalışmasının belleğini oluşturur, bu nedenle belirleyici bir öneme sahiptir” (Özer, 2002: 65).

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması aşamasında Manav popülasyonunun yoğun olduğu yerler seçilmiş, Eskişehir’e bağlı Alpagut, Büğdüz, Karaoğlan, Karageyikli, Uyuzhamam ve Eskişehir-Merkez’de alan araştırmaları yapılmıştır. Verilerin

toplanması aşamasında gerçekleştirilen süreçler ise aşağıdaki alt başlıklarda ayrıntılı olarak verilmiştir.

3.3.1. Araştırma Alanı

“Kültür analizi deseninin kullanıldığı araştırmalarda saha/alan terimi önem arz etmektedir. Alan, yöntemsel bakımdan araştırma ve analiz yapılması için gerekli olan ve özellikle etnografik verilerin toplanması amacıyla araştırma ve gözlem yapılan mekândır” (Dönmez,2019:14). Saha çalışmaları; kültür ürünlerinin kaybolmaması, korunması ve yeni kuşaklara aktarılması noktasında çok büyük önem taşımaktadır. Önal da (2007);

şimdiye kadar geleneklerin bazıları yayımlanmış, bazıları ise hala açığa çıkarılmamıştır. Gerçek anlamda bir kültürü öğrenmek istiyorsak, onu yaşayan ve yaşatan halktan öğrenebiliriz. İşte bu bağlamda resmi tarihin dışında, halkın sokaktaki insanın yaşam birikimini mutlaka derlemek, toparlamak, bunları bilimsel anlamda güne taşımak ve diğer bilim dallarıyla disiplinler arası çalışmalar yapmak ve işler hale getirmek gerekir

diyerek saha çalışmalarının önemini belirtmektedir (s. 24). Buradan hareketle araştırma verileri olan ninnilerin toplanması aşamasında Manav popülasyonunun yoğun olduğu; Eskişehir Merkez, Alpagut, Büğdüz, Karaoğlan, Karageyikli ile Uyuzhamam köyleri araştırma sahası olarak belirlenmiş ve 2021 yılı Mayıs ve Aralık aylarında alan araştırmaları yapılmıştır.

3.3.2. Araştırmanın Kaynak Kişileri

Bu çalışmada Manavlar arasında söylenen ninnileri elde etmek ve ninni söyleme geleneğinin günümüzdeki durumunu tespit etmek amacı ile 13 kaynak kişi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Diğer 3 kaynak kişi ise Pelin Demirçe Altıntaş'ın Yüksek Lisans tezi alan araştırması sırasında 2008 yılında Eskişehir'e bağlı Mihalgazi ilçesinin Karaoğlan köyünde derlenmiştir. Yüksek lisans tez çalışmasında kına türküleri ile ilgili bir çalışmaya ağırlık verilmesi sebebi ile tezde ele alınmamış, doktora çalışması konusu ile ilgili olması sebebi ile bu çalışmada değerlendirilmiştir.

“Halk bilgisi ürünlerini ilk defa yaratan, yeniden yaratıp nakleden, gerekli durumlarda bunların bütünü veya ana özelliklerini aktarabilen veya icra edebilen ve de bunları derlemeciler tarafından yazılı, sözlü ve görsel olarak kaydedilmesi için sunumunu yapabilen kişilere “kaynak kişi” adı verilmektedir” (Ekici, 2007: 30).

Kaynak kişiler Manav yaşamını deneyimleyen yöre insanları olmaları sebebi ile araştırmada önemli bilgi kaynağı oluşturmuştur. Görüşmelerde hem görüntü hem de ses kaydı alınmıştır.

Görüşme yapılan kaynak kişiler ile ilgili bilgiler aşağıda belirtilmiştir.



No	İkamet Ettiği il/ilçe/köy	Doğum Yeri	Doğum Tarihi	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Mesleği	Görüşme Tarihi ve Süresi
KK1	Esk./Merkez	Karaoğlan	1955	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	28.05.2021-1 saat
KK2	Esk./Merkez	Merkez	1955	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	28.05.2021-1 saat
KK3	Esk./Merkez	Merkez	1958	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	28.05.2021-1 saat
KK4	Esk./Uyuzhamam	Uyuzhamam	1945	Kadın	İlkokul	Emekli Memur	08.08.2021-45 dk.
KK5	Esk./ Uyuzhamam	Uyuzhamam	1945	Kadın	Yok	Ev Hanımı	08.08.2021-45 dk.
KK6	Esk./Büğdüz	Büğdüz	1942	Kadın	İlkokul 4 terk	Ev Hanımı	08.08.2021-45 dk.
KK7	Esk./Karageyikli	Karageyikli	1948	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	08.08.2021-45 dk.
KK8	Esk./ Karageyikli	Karageyikli	1970	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	08.08.2021-45 dk.
KK9	Esk./ Karageyikli	Karageyikli	1970	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	08.08.2021-45 dk.
KK10	Esk./Karaoğlan	Karaoğlan	1947	Kadın	İlkokul 2 terk	Ev Hanımı	31.08.2021-1 saat
KK11	Esk./Karaoğlan	Karaoğlan	1942	Kadın	Yok	Ev Hanımı	31.08.2021-50 dk.
KK12	Esk./Merkez	Alpagut	1972	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	23.10.2021-30 dk.
KK13	Esk./Merkez	Merkez	1958	Kadın	Üniversite	Emekli Öğretmen	06.12.2021-1 saat
KK14	Esk./Merkez	Karaoğlan	1926	Kadın	İlkokul 3 terk	Ev Hanımı	2008
KK15	Esk./Merkez	Karaoğlan	1956	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	2008
KK16	Esk./Merkez	Karaoğlan	1932	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	2008

Tablo 3.1. Görüşme yapılan kaynak kişilerin demografik yapısı

3.3.3. Verilerin Toplanma Süreci

Bu araştırmada; alana çıkmadan önce 2 uzman görüşüne başvurulmuş ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından, alanda; katılımcı gözlem yapılarak, kaynak kişilere yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiş ve kendilerini rahatça ifade edebilmelerine imkân tanınarak sohbetler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma konusu gereği, geleneğin yerinde incelenmesi ve geleneği sürdüren icracıların ninni söyleme ile ilgili bilgi, beceri ve düşüncelerini tespit etmek amacıyla 2021 yılı Mayıs ve Aralık aylarında alan araştırmaları yapılmıştır. Ninnileri icra eden kaynak kişilere ulaşmak için *kartopu örnekleme*¹ tekniği kullanılmıştır. Bu tezin araştırmacısı, ilk olarak Manavların yaşadığı yerleri iyi bilen *anahtar kişi*² ile iletişime geçerek ninni söyleyebilecek ilk kaynak kişiye, ardından da onun yönlendirilmesi ile diğer kaynak kişilere ulaşmıştır.

Araştırmacı, araştırma kapsamında Eskişehir Merkez’de 28 Mayıs 2021 Cuma günü anahtar kişi eşliğinde KK1, KK2 ve KK3 ile ilk görüşmesini gerçekleştirmiştir. KK4’ün evinde gerçekleştirilen 1 saatlik görüşmede kaynak kişilere yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiş ve yapılan görüşmenin ses ve görüntü kaydı alınmıştır.

Araştırmacı ikinci olarak 8 Ağustos 2021 Pazar günü Eskişehir’e bağlı Uyuzhamam köyünde KK4 ve KK5 ile 45’er dakikalık görüşmeler gerçekleştirmiştir. Belirtilen tarihte yapılan görüşmelerde kaynak kişilere yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiş ve yapılan görüşmelerin ses ve görüntü kayıtları alınmıştır.

Üçüncü olarak araştırmacı 8 Ağustos 2021 Pazar günü ise Eskişehir’e bağlı Büğdüz köyüne giden araştırmacı KK6 ile 45 dakikalık bir görüşme gerçekleştirmiş, kendisine yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiş ve yapılan görüşmenin ses ve görüntü kaydı alınmıştır.

Araştırmacı dördüncü olarak 8 Ağustos 2021 Pazar günü, Eskişehir’e bağlı Karageyikli köyüne gitmiştir. Köyde KK7, KK8 ve KK9 ile 45 dakika süren görüşmeler gerçekleştirmiştir. Belirtilen tarihte yapılan görüşmelerde de kaynak

¹ Kartopu örnekleme yöntemi, araştırmanın problemine ilişkin olarak zengin bilgi kaynağı oluşturmak amacıyla birey veya durumların saptanmasında etkili bir yöntemdir.

² Araştırmanın yapıldığı alandaki bilgi kaynaklarına ulaşmak için yol gösteren kişidir.

kişilere yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiş ve yapılan görüşmelerin ses ve görüntü kayıtları alınmıştır.

Araştırmacı beşinci olacak 31 Ağustos 2021 Salı günü Eskişehir’e bağlı Karaoğlan köyüne gitmiş, KK10 ile 1 saatlik, KK11 ile 50 dakikalık bir görüşme gerçekleştirmiştir. Belirtilen tarihte yapılan görüşmelerde kaynak kişilerle yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiş ve yapılan görüşmeler ses ve görüntü kayıtları alınmıştır.

Araştırmacı altıncı olarak 23 Ekim 2021 Cumartesi günü Eskişehir Merkez’de KK12 30 dakikalık bir görüşme gerçekleştirmiştir. Yapılan görüşmede KK12 ‘e yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiş ve kaynak kişinin isteği üzerine sadece ses kaydı alınmıştır.

Araştırmacı son olarak 6 Aralık 2021 Pazartesi günü Eskişehir Merkez’de KK13 ile 1 saatlik bir görüşme gerçekleştirmiştir. Yapılan görüşmede KK13’e yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiş, yapılan görüşmenin ses ve görüntü kaydı alınmıştır.

KK14, KK15 ve KK16 ile 2008 yılında Eskişehir’e bağlı Mihalgazi ilçesinin Karaoğlan köyünde görüşme gerçekleştirilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi araştırmacının Yüksek lisans tez çalışmasında derlenmiş ancak kına türküleri ile ilgili bir çalışmaya ağırlık verilmesi sebebi ile tezde ele alınmamış, doktora çalışması konusu ile ilgili olması sebebi ile bu çalışmada değerlendirilmiştir.

3.3. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Sahada gerçekleştirilen gözlem ve görüşmelerden elde edilen sözlü verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. “Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmesidir” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 239). Bu doğrultuda ses ve video kayıtları yapılarak elde edilen sözlü verilerin transkripsiyonları yapılmış, kaynak kişi klasörleri oluşturulmuş, elde edilen veriler açık bir biçimde betimlenmiş, ardından yorumlanmış ve sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. İlk olarak elde edilen verilerin müzikal çözümlemeleri yapılmıştır. Sahada derlenen müziksel verilerin transkripsiyonu; *Sibelius 7.5.1* nota yazım programı ile notaya alınmıştır. Derlenen ninni örnekleri; ses genişliği, karar sesi, makamsal özellikler ve ritmik yapı açısından incelenmiştir. Ninnilerin müzikal çözümlemesi yapılırken, kaynak kişilerin icra ettiği

tonlar diyapazona göre belirlenmiş ancak karar perdelerinin belirlenmesinde ise icra edilen ninninin makamsal özellikleri gözetilmiştir. Ses genişlikleri açısından da değerlendirilen ninnilerin, sahip oldukları ses aralıkları ve her ninninin kendi içinde gösterdiği ritmik yapı ninnilerin müzikal yapı incelemelerinin altında belirtilmiştir.

İkinci olarak elde edilen sözlü veriler; edebî yapıları açısından incelenmiştir. Edebî anlamda ninnilerin sözleri incelenerek hangi konuyu anlatmak istediği belirlenmiştir. Ardından ninnilerin tüm mısralarındaki duraklar ile birlikte hece yapıları da incelenmiş, yine 2 uzman görüşü neticesinde, özellikle uyumsuz hece ölçüsü olarak adlandırılan hece ölçüsü yapısının ‘serbest hece ölçüsü’ adı altında değerlendirilmesine karar verilmiştir. Yine tüm ninnilerin uyakları incelenmiş ve ninnilerin altında belirtilmiştir.



4. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

4.1. Manavlar ve Ninni

Manavlar ‘yerli halk’ olarak bilinen ve Anadolu’nun pek çok ilinde yaşayan topluluklardan birinin adıdır. “Manav” kelimesinin kökeni hakkında farklı kaynaklarda çeşitli bilgilere ulaşılmıştır. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

Sevan Nişanyan (2004), Çağdaş Türkçe’nin Etimolojik Sözlüğü adlı eserinde manav kelimesinin “meyve satan, bostancı” olarak kullanıldığını, kökeninin olmadığını, konuyla ilgili ilk yazılı belgenin “bostancı” anlamında Şeyhülislam Esad Efendi *Lehçet-ül Lugât* (1732)’ta kullanıldığını belirtmektedir (s. 98) “öz. Manav Batı Anadolu’da sebze tarımıyla uğraşan bir halk grubu (Yörük zıddı). Manav etnoniminden türemiş olması güçlü olasılıktır. Özel ad olan Manav’ın kökeni muammadır; Orta Asya Türkçesine dayandırılması spekülatiftir” (Doğru, 2017:17).

Eyüboğlu ise kelimenin; Rumca *manavis* (sebze, yemiş satan)ten manav olduğunu belirtmektedir (1988:220).

Aktaş; çoğunlukla Batı Anadolu yöresinde yaşamakta olan yerli, yerleşik ve Türkçe dışında bir dil bilmeyen topluluk üyelerine ‘Yerli Türk’ anlamında “Manav” denilir, diyerek Manav terimi ile ilgili bilgilerini aktarmıştır (2004:12).

“Batı Anadolu’ya dışarıdan gelen “göçmen” ve göçebelikten yerleşmiş “Yörük” nüfus dışında eskiden yerleşmiş ve yerli köylerine verilen ad. Özel olarak yemiş satanlara (sebze-meyve anlamında) da “manav” denilmektedir” (Ülken, 1969:163).

Mehmet Eröz Anamur’da Yörüklere “Yaylacı”, yerleşik halka, “Yaycı” dendiğini, Karadeniz’de bilhassa Giresun’da bu kavramları Çepni -ki bir Oğuz boyunun da adıdır- ve “Ekinci” kelimelerinin karşıladığını belirtmekte, Anadolu’nun muhtelif yerlerinde Türkmen, Yörük, Göçer kelimelerine karşılık “Manav” ve “Köylü” kelimelerinin de aynı şeyi ifade ettiğini ileri sürmektedir (Altıntaş, 2009:4).

Mihalıççık İlçesi’ne bağlı, Korucu Köyü’nden Mehmet Kaya “İç Anadolu’da yetişen Türk çiftçisi. Dedelerimizden kalma, sözü dinlenir, aklı başında, her şeyi kafasına takmaz, tatlı dilli, birbirine bağlı, sözüne sadık, misafirperver, olgun bir kimseye Manav denir” (Altıntaş, 2009:5) diyerek hem manav kavramı ile ilgili bilgiler vermiş hem de manavların bazı özellikleri ile ilgili tespitlerde bulunmuştur.

Yapılan görüşmeler sonunda sözlü kaynaklardan elde edilen manav terimi ile ilgili tespitlere aşağıda yer verilmiştir.

KK1; *“Sebze yetiştirdiğimiz için Manav demişler heralde. Öyle biliyom ben”* ve,

KK2 ve **KK3** ise *“Soyumuz Osmanlıdan geliyor. Yurt dışından göçme değiliz. Göçmen olmadığımız için Manav deniyor”* diyerek Manavların yerleşik olduğunu belirtmektedirler.

KK9 Manav ile ilgili tanımlama olarak: *“Yörükle Manav gardeşlermişti. Yörük olan dağda galmış, Manav bahçeye inmiş, bahçıvanlık yapmış onun için Manav demişler. Yörükte dağda galmış. Dağda galanda hayvanlarından uğraşmış. Ona da yörük demişler. Gez, gez, gez geziyo ya o”* hikayesini aktarmıştır.

KK12 *“Yerli olana Manav denildiğini biliyom”* ifadelerini kullanmıştır.

KK16 *“Yerlilere Manav denir. Hiçbir yere kıpırdamaz. Bize Söğüt’te Osman Gazi’nin torunlarından geldiğimizi söylediler”* diyerek yine Manavlarının yerleşik düzende olduklarına vurgu yapmıştır.

KK13 ise Manavlarla ilgili bildikleri hakkında; *“Orta Asya’da yaşamış olan insanların bi koluna Manav deniyor. Manavların aslında çokta komik bir hikâyesi var halk arasında anlatılan. Başka yerde Manav sözünü duymamış olanlar, mesela tayin yoluyla Eskişehir’e gelmiş olanlar anlatmışlardı çok komiğime gitmişti. Böyle tanışırken ben Manavın, ben Tatarım, ben Çerkezim... Manavım diyen kişi daha yakınmış komşu olarak. Hanım evde börek yapıcak akşam, maydanozu bittiğinde çocuğuna demiş ki; koş git Manav teyzelere onlarda vardır, bir maydanoz kaptı gel. Bu kadar bunu bir iş kolu adı olduğunu düşünmüşler. Hâlbuki biz; Orta Asya’dan gelirken, dağılırken, aslında dünyanın her yerine dağılırken sadece Türkiye de şu andaki vatanımız, böyle kollara ayrılırken işte isimler almışız. Türkler deyince Kırgız Türkleri, Tatarlar, Özbekler, Pomaklar, Çerkesler, Manavlar da bunun bi kolu”* ifadelerini kullanmıştır.

Sonuç olarak her toplulukta olduğu gibi Manavlar da ortak bir kültürü paylaşmaktadırlar. Dolayısıyla Manavların da kendilerine ait âdet ve inanmaları çerçevesinde oluşturdukları davranış kalıpları yani kod’ları bulunmaktadır. Her topluluk kendi bünyesinde var olan kültürel değerleri geçmiş kuşaklardan alarak, gelecek kuşaklara çeşitli tekrarlama ve törenlerle aktararak geleneğin devamlılığını

sağlanmaktadır. Dolayısıyla bu kodlar gelecek kuşaklara da aktarılmaktadır. Eskişehir ilinde yaşayan Manavlar da diğer tüm topluluklar gibi kendilerine özgü bu kodlara sahiptirler. Hatta ninniler de toplumsal yapının davranış kodları ile kurulmuş bir sözlü kültür ürünüdür. Ninnilerin sözlerinde onu yaratan kadınlar tarafından söylenen sözlerde derin anlamlar, ince mesajlar bulunmaktadır. Gelecek kuşaklar da bu sözlerin çözümlenmesi ile birlikte geçmişe ait kültürel değerleri öğrenmekte ve benimsemektedirler çünkü ninniler geçmişe aittir ve bu nedenle de ninnilerde yeni kültürel formları görmekten çok geleneksel ve kültürel kodları görmek daha olasıdır (Çetin, 2020:2).

“Aristoteles’in *De Memoria et Reminiscentia*’sında, “*Hafızanın konusu geçmiştir*” şeklinde belirttiği gibi bellek, geçmiş zaman ile ilgili kavramdır; yani bellek geçmiş zamana bağlı olan anıların hatırlanması ile ilgilidir” (İlhan, 2015:1399). Bu da Assman’ın “Geçmiş kendisi ile ilişki kurulduğu takdirde tekrar ortaya çıkmaktadır” (2018:23) teorisini destekler niteliktedir. Yine Augustinus belleği, geçmişin bir konusu olarak görür. Ona göre bellek, kişinin geçmişindeki izlenimlerinden oluşur. Hatırlamak da bu geçmişteki izlenimlerin hatırlanmasıdır (İlhan, 2015:1399).

Geleneğin oluşturulması ve unutulmaması için yapılan bu hatırlamalar sayesinde ortaya çıkan bellek, aynı zamanda o toplumun belirleyiciliği ve aidiyeti açısından önem arz etmektedir. Zaten kültür ve toplum birbirinden ayrı düşünülemeyecek iki kavramdır. Bir toplumla ilgili bir çalışma yapılmaya karar verildiğinde ister istemez o toplumun kültürüne yöneldiğimiz görülmektedir. “Aidiyet; kişinin “mensubiyet” ve “ait olma” konusundaki başvuru çerçeveleri, kimlik tutunumu’nu sağlayan dayanaklardır. Burada kimlik bir şeye ait olma ihtiyacının belirlenmesiyle karşımıza çıkar” (Kaplan, 2013:35). Kimlikler kişisel olduğu gibi gruplar için de söz konusudur. Farklı kültürel davranışlara sahip farklı pek çok grup bulunmaktadır. Bu kültürel farklılıklar ile kendilerini ait hissedecekleri “kültürel kimlik”leri oluşmaktadır.

Kültürel kimlik; ölçeği ve niteliği ne olursa olsun “kültürel farklılık” temeline göre bir araya gelen grupların, ayırt edilme, karşı olma ya da kendisi olma arzusu ile geliştirdikleri bir aidiyet bilincidir. Yani içeriği ve popülasyonu ne olursa olsun, kültürel kimlik denilen şey, toplulukları birbirinden ayıran öğelerin bileşimidir. Yani burada ‘kültürel farklılığa’ neden olan şey, dil, din, etnik köken, sınıf, ulus, ideoloji, ortak tarih ya da bir yaşam tarzı çerçevesinde biçimlenebilir (Erol, 2018:75).

Bu kültürel farklılıklara sahip olan toplumlar, kendilerine özgü davranış kalıpları geliştirmektedirler. Müzikte bu davranışlar sonucu topluluğa özgü biçimlenmektedir. “Kültürel yapıda en önemli bileşenlerden biri müziktir. Bu sebeple bize toplum ve toplumlar hakkında önemli bilgiler ve ipuçları verir” (Bayburtlu, 2017:80).

Araştırmada incelenen toplum da kendilerini ait hissettikleri kültürel kimliğe bürünmüş ve kendilerini “Manav” olarak adlandırmaktadırlar. Daha önce bahsedildiği gibi Manavlar da kendi davranış kalıplarının bulunduğu özel kod'lara sahiptirler. Örnek vermek gerekirse Altıntaş'ın (2009) Manavlar ile ilgili yaptığı çalışmasında, Manavların inanışları ile ilgili bir tespiti şu şekildedir; köylerden henüz şehre göçün başlamadığı dönemlerde, Hanefi mezhebine bağlı olan Manavların, kendi mezheplerinden olan gruplarla evlilik ilişkilerinin bulunduğunu fakat Alevilerle evlilik ilişkilerinin bulunmadığını belirtmişlerdir (s.10). Bu da kendilerine özel pek çok kod'dan sadece bir tanesine örnek gösterilebilir.

4.1.1. Eskişehir ve Eskişehir’de Yaşayan Manavlar

Eskişehir; İç Anadolu bölgesinde yer alan, tarihte pek çok medeniyete yerleşim yeri olmuş, Anadolu'nun önemli merkezlerinden biridir. Yapılan arkeolojik çalışmaların neticesinde Eskişehir ve çevresinin Paleolitik³ döneme dayandığını göstermektedir.

“Yazılı tarih öncesinde Eskişehir ilinde yerleşmenin Kalkolitik⁴ (bakır) döneme uzandığı, ilin kuzeybatısındaki Demirci Höyük kazı çalışmalarıyla kanıtlanmıştır” (Doğru, 2005:20). “Şarhöyük'te yapılan kazı çalışmalarının ardından ise bulunan Hitit tabakaları nedeniyle Eski Hitit ve Hitit İmparatorluk çağında da Eskişehir'in önemli yerleşim merkezi olduğu açıkça görülmektedir” (Kavlakoğlu, 2005:7-8). Hititlerin ardından Anadolu'ya, Balkanlar üzerinden Frigler girmiş, Yukarı Sakarya vadisi'nde Eskişehir'e yerleşmişlerdir.

Şehri; VIII. yüzyıl başlarında, 708 ve 778 yıllarında Araplar geçici olarak işgal etmişlerdir. Bizans orduları, Türk Akıncılarına karşı Karacahisar ve Şarıyük kalelerini

³ Paleolitik Çağ (Eski Taş/Yontma Taş Çağı) Tarihöncesi uygarlığının gelişme sürecinde, kültürel evrelerin en uzun ve buzul çağlarının (pleistosen) kültürel karşılığı olan; insanlığın ilk ortaya çıkışından, M.Ö. yaklaşık 10.000 yıl öncesine neolitik çağın başlangıcına kadar süren arkeolojik çağ.

⁴ Kalkolitik Çağ (M.Ö 5500–3000) adını taşın yan ısıra bakır kullanımından da alan Kalkolitik Çağ, kültür tarihinde ilk ön kent kültürlerinin başladığı dönem olarak bilinir.

yaptırmalarına rağmen Malazgirt savaşının ardından 1074'te şehir Türk egemenliğine girmiştir.

Eskişehir'in 1176'da kesin olarak Türklerin eline geçmesinden sonra, doğudan gelen Oğuz Türkmen boyları buralara yerleşmeye başlamışlardır.

Doğru; Anadolu Selçuklu Devletinin uç vilayeti, Osmanlı Devleti'nin ilk sancağının Sultanönü ve Sancak⁵ merkezinin Eskişehir olduğunu belirtmektedir (Doğru, 2005:15).

Şehir, Anadolu Selçuklu devleti döneminde; Selçuklular ve Haçlılar arasında yapılan kanlı savaşlara da sahne olmuştur. "İlk Haçlı savaşından sonra derin yaralar alan Anadolu Selçuklu Devleti, buna rağmen geleneksel yapıları henüz bozulmamış olan Türkmenler, "Sultan nerede ise başkent orasıdır" görüşünü sürdürerek I. Kılıç Arslan'ın etrafından ayrılmamışlardır" (Doğru, 2005:31).

"Anadolu Selçuklu sultanının 1289'da gönderdiği bir fermanla Osman Bey uç beyi oldu ve İnönü ile Eskişehir kendisine verildi" (Kültür Ansiklopedisi, 2002:200). 1299 yılında Osmanlı Devleti'nin kurulmasından Cumhuriyet dönemine kadar şehir Osmanlıların elinde kalmıştır. 19. yüzyıl boyunca yöreye; Kafkasya, Kırım, Romanya ve Bulgaristan'dan göçmenler yerleştirilmiştir.

Tarihi boyunca pek çok göçe ev sahipliği yapan Eskişehir'de, Manavların tarihine baktığımızda; 1071 yılında Malazgirt Savaşı'nın kazanılmasından sonra Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Türk boylarının yerleşim olarak tercih ettiği bölgelerden biri olan Eskişehir, Karakeçili Aşireti'ne de ev sahipliği yapmıştır. Osmanlı kayıtlarına bakıldığında "Ulu Yörük" adı ile anılmış olan bu aşiret Oğuz boylarından Kayı boyuna bağlıdır. Karakeçili aşireti oldukça büyük ve dağınık bir aşiret olarak bilinmektedir ve bugün birçok farklı bölgede farklı etnik kimlikle yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu aşiretin bir kısmı 1767 yılında Eskişehir çevresinde yer alan Mayıslar, Sepetçi, Margı, Yakaboyu, Taycılar, Dağküplü gibi köylere yerleştirilmiştir ve "Manav" adı ile anılmışlardır. O dönemde sadece bu köylere yerleşmiş olan Manavlar daha sonra Eskişehir'in hemen hemen tüm köylerine dağılmışlardır. Doğru (2017) Manavların tarihine ilişkin aşağıdaki yorumlarda bulunmuştur:

⁵ Sancak; Osmanlı yönetim teşkilatında illerle ilçeler arasında yer alan yönetim bölümü.

Manavlar, Oğuzların çok önceden beri yerleşik hayat yaşayan, maddi ve manevi kültürleriyle yerleşik hayata erken zamanlarda geçen ve başta Türkiye'nin kuzeybatısı olmak üzere Orta Karadeniz (Samsun, Sinop), Güneydoğu Anadolu (Diyarbakır) gibi yerlerde var olduğu bilinen koludur. Manavlar için “çoğunluğu Batı Anadolu yöresinde yaşamakta olan, yerli, yerleşik ve Türkçe dışında bir dil bilmeyen Yerli Türk topluluğu” tanımı yapılmaktadır (s.16).

Tüm topluluklarda olduğu gibi Manavların da kendilerine özgü ağızları⁶ ve sadece kendi aralarında konuştuklarında anlayabilecekleri kelimeleri bulunmaktadır. Bunlara Manavların günlük konuşmalarına örnek olarak kaynak kişilerden edindiğimiz bilgiler doğrultusunda şunları yazabiliriz:

Ağız Özellikler bakımından;

Aşşa: = Aşağı

Gelmen =Gelmeyin

Gaçcam = Kaçacağım

Datlolsun = Tatlı olsun

Buvan = Baban

Habar = Haber

Sovan = Soğan

Tiker = Teker

Gitcen = Gideceğim (Karaoğlan Köyü) (K3)

Kelimeler bakımından;

Tıkan = Tava (Karaoğlan Köyü) K3

Gömlek = Sıkma (Karaoğlan Köyü) K3

Sofrabezi = Meldin (Karaoğlan Köyü) (K3)

Pantolon = Dimi (Karaoğlan Köyü) (K3)

Ayakkabı (Erkek) = Potün, İsgarpin (Karaoğlan Köyü) (K3)

⁶ Ağız: Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dili. Karadeniz ağızı, Konya ağızı gibi. (<https://www.turkedebiyati.org/lehce-sive-agiz-dil-nedir.html>)

Ayakkabı (Kadın) = Tanga (Karaoğlan Köyü) (K3)

Elbise = Fistan (Karaoğlan Köyü) (K3)

Hamur Açma Tahtası = Yasla haç (Karaoğlan Köyü) (K3) gibi örnekler verilebilir.

Eskişehir iline bağlı belde ve köylerde yaşayan Manavlar aşağıda belirtildiği gibidir;

Alpu ilçesine bağlı 29 belde ve köyde; Ağaçhisar, Alapınar, Bahçecik, Başören, Bozan, Büğdüz, Çardakbaşı, Dereköy, Gökçekaya, Karacaören, Karakamış, Özdenk, Sakarıkaracaören, Uyuzhamam ile birlikte Manavların yaşadığı 14 köy bulunmaktadır.

Beylikova ilçesine bağlı 20 belde ve köyde; Akköprü, Aşağıdudaş, Aşağığdeağacı, Doğanoglu, Emircik, Gökçeayva, Halilbaşı, İkipınar, İmikler, Kızılcaören, Sultaniye, Süleymaniye, Yalınlı, Yeniyurt, Yukarıdudaş, Yukarığdeağacı ile birlikte Manavların yaşadığı 16 köy bulunmaktadır.

Çifteler ilçesine bağlı 22 belde ve köyde; Körhasan, Ortaköy, Yenidoğan ile birlikte Manavların yaşadığı 3 köy bulunmaktadır.

Günyüzü ilçesine bağlı 15 belde ve köyde; Atlas, Dutlu, Gümüşkonak, Kayakent, Kuzuören, Yazır ile birlikte Manavların yaşadığı 6 köy bulunmaktadır.

Han ilçesine bağlı 11 belde ve köyde; Gökçekuyu, Kayı ile birlikte Manavların yaşadığı 2 köy bulunmaktadır.

İnönü ilçesine bağlı 11 belde ve köyde; Dereyalak, Erenköy, Esnemez ile birlikte Manavların yaşadığı 3 köy bulunmaktadır.

Mahmudiye ilçesine bağlı 15 belde ve köyde; Doğanca, Fahriye, ile birlikte Manavların yaşadığı 2 köy bulunmaktadır.

Merkeze bağlı 84 belde ve köyde; Ağapınar, Akkaya, Atalantekke, Beyazaltın, Cumhuriyet, Çanakkıran, Danişment, Demirli, Doğanakaya, Eşenkara, Karagözler, Karapazar, Kızılcaören, Kozlubel, Lütfiye, Seklice, Sevinç, Süpüren, Taycılar, Türkmentokat, Uludere, Yakakayı, Yukarıkartal, Yürükakçayır, ile birlikte Manavların yaşadığı 24 köy bulunmaktadır.

Mihalgazi ilçesine bağlı 4 belde ve köyde; Alpagut, Bozaniç, Demirciler, Karaoğlan ile birlikte Manavların yaşadığı 4 köy bulunmaktadır.

Mihalıççık ilçesine bağlı 51 belde ve köyde; Adahisar, Ahurköy, Ahurözü, Akçaören, Aydınlar, Bahtiyar, Belen, Beyköy, Çalçı, Çalkay, Çardak, Çukurören, Dağcı, Diközü, Dinek, Dümrek, Gözeler, Güce, Güreş, Gürleyik, İğdecik, İkizafer, Karageyikli, Kavakköy, Kayı, Kızılbörüklü, Korucu, Koyunağılı, Kozlu, Mahmuthisar, Narlı, Obruk, Otluk, Ömerköy, Sarayköy, Sazak, Seki, Sekiören, Sorkun, Süleler, Tatarcık, Uşakbükü, Üçbaşı, Yalınkaya, Yarıkcı, Yaylaköy, Yeşilyurt, Yunusemre ile birlikte Manavların yaşadığı 48 köy bulunmaktadır.

Sarıcakaya ilçesine bağlı 9 belde ve köyde; Beyköy, Beyyayla, Dağküplü, Düzköy, Güneyköy, İğdir, Kapıkaya, Laçın, Mayısar ile birlikte Manavların yaşadığı 9 köy bulunmaktadır.

Seyitgazi ilçesine bağlı 44 belde ve köyde; Ayvalı, Bardakçı, Beykışla, Cevizli, Çukurağıl, Karacalık, Karaören, Kesenler, Kümbet, Numanoluk, Örencik, Sancar, Sarayören, Taşlıkköy, Yapıldak, Yazıdere, Yeşiltepe, Yukarısöğüt ile birlikte Manavların yaşadığı 18 köy bulunmaktadır.

Sivrihisar ilçesine bağlı 64 belde ve köyde; Ahiler, Aktaş, Aşağıkepen, Babadat, Bahçecik, Ballıhisar, Biçer, Böğürtlen, Çandır, Çaykoz, Demirci, Dinek, Dümrek, Elcik, Göktepe, Gülçayır, Güvemli, Hamamkarahisar, Hüdavendigâr, İbikseydi, İğdecik, İlören, İlyaspaşa, İstiklalbağı, Kadıncık, Kaldırım, Karaburhan, Karacakaya, Karacaören, Karacaörenyaylası, Karadat, Karkın, Kaymaz, Kertek, Kınık, Koçaş, Koltan, Kurtseyh, Memik, Mülk, oğlakçı, Paşakadın, Sadıkbağı, Selimiye, Sığırcık, Tekören, Yaverören, Yenidoğan, Yeşilköy, Yukarıkepen, Zeyköyü ile birlikte Manavların yaşadığı 51 köy bulunmaktadır.

Manavların dışında yaşayan farklı topluluklar da bulunmaktadır. Bunlar; Çerkez, Yörük, Pomak, Muhacir, Tatar, Zaza, Acem, Arnavut, Kürt, Türkmen topluluklarıdır. Eskişehir merkez ve köylerinde yaşayan bu toplulukların; kimi köylerde sadece kendi topluluklarıyla kimi köylerde de diğer topluluklarla birlikte yaşadıkları tespit edilmiştir.

Yapılan görüşmelerde kaynak kişilerin Eskişehir'e nereden geldiniz sorusuna verdikleri cevap ise; *"biz bir yerden gelme değiliz hep buradaydık, biz buranın yerlisiyiz"* gibi ortak bir cevapları bulunmaktadır.

Eskişehir ili dışına yerleşen Manavların Türkiye'deki coğrafi dağılımları ise şöyledir;

Sakarya'nın kuzeyinde yer alan Kaynarca, Karasu ve Kocaeli ilçeleri ile, güneyinde yer alan Geyve, Pamukova ve Taraklı ilçeleri ve de il merkezleri ile yakın çevresinde yer alan “*Dernek Kırı*”nda (Yörenin halk arasında kullanılan adı) yani Adapazarı ve kısmen Söğüt, Ferizli, Akyazı ve Hendek ilçelerinin bir bölümünde, Isparta-Keçiborlu, Balıkesir-Susurluk, Çanakkale-Biga, Bursa, Kastamonu, Manisa-Alaşehir ve Salihli, Bilecik-Bozüyük, Kocaeli-Kandıra, Konya-İlgın, Kütahya, Diyarbakır-Çermik ve Cüngüş gibi il ve ilçeleri sayılmaktadır (Aktaş, 2004:12-13).

4.1.1.1. Eskişehir’de Yaşayan Manavların Müzik Kültürü

İnsan hayatının pek çok evresinde farklı türler ile karşımıza çıkan müzik; farklı tanımlamalara tabi tutulmuş olsa da kısaca duygu ve düşüncelerimizin seslerle ifade edilme sanatı olarak tanımlanmaktadır. “Müzik; elitistlere göre “ses sanatı”dır, ancak etnomüzikolojik çerçevede, öğretilir ve öğretim yoluyla nesilden nesle aktarılabilir niteliği nedeniyle kültür ürünü olarak görülür” (Dönmez, 2019:139). Kaplan (2013) ise; aynı zamanda müziğin kitlelere ortak bilinç oluşturmada çok etkili olduğunu, müziğin harekete geçirdiği kişilerin bütün bir topluluğu kapsayabildiğinden bahsetmektedir (s.42). Bu ortak bilincin ve müziğin birleştirici gücünün tüm topluluklarda olduğu gibi Manavların da kendilerine ait müzik kültürlerinin oluşmasında katkısı büyüktür.

Bu bilgilere ilaveten,

sosyal ve kültürel rollerimizin ifade araçlarından biri olan müzik, biçimlenen rollerimiz çerçevesinde ifade bulmaktadır. Sözgelimi, kadının sosyal konumu ve kadına biçilen roller sonucunda biçimlenen icrâ ortamları ve bu bağlamda oluşan icrâ tarzları, müziğin yaşamımızda nasıl ifade bulunduğunu örnekleyen göstergelerden biridir. Dolayısıyla, toplumsal rollerimizin ifade araçlarından biri olan müzik de kadın temsilcilerin müzikal kimliklerini değerlendirmemizde önemli bir rol oynamaktadır (Çınar, 2013: 35-36).

Manav kadınlar arası müzik kültürünün temsilcileri olarak da nitelendirebileceğimiz kaynak kişilerin, toplumsal rolleri çerçevesinde belirginleşen ve zenginleşen müzik repertuarları da söz konusu rolleri ekseninde; ağıtlarla, kınalarla, ninnilerle biçimlenmiştir. Aktardıkları repertuar örnekleri ise bu müzik kültürünün sağladığı icra ortamlarında tekrarlanabilmektedir.

Bu noktada geniş bir ifade bulan “müzik kültürü ise; toplumun bir üyesi olarak insanoğlunun genel kültürün yanında kazandığı müzik sanatına ilişkin bilgi, beceri, tutum ve davranışlar ile müzik ortamlarında geçerli ahlak kuralları, gelenekler ve benzeri diğer yetenek ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütündür” (Bayburtlu,

217:79). Toplumlar, kültür ve geleneklerini, inanç sistemlerini bir miras olarak geçmiş değerlerinden, tarihi oluşumlarından devralmaktadır. Ortak bir yaşantıyı yansıtan davranışlar da birtakım törenlerle gerçekleştirilmektedir. Geçiş dönemleri adını verdiğimiz doğum-evlenme ve ölüm dönemleri etrafında gerçekleşen bu törenlerde her topluluğun kendilerine özgü gelenekleri bulunmaktadır. Manavların da kendi ortak yaşantıları ve kolektif davranışları neticesinde oluşturduğu gelenekleri bulunmaktadır.

Geçiş dönemleri, insana/topluma ait öykünün başlangıç, yaşam ve son arasındaki tecrübeleridir. Toplumun ilk duyuş ve düşünce biçimleri, mitolojik görüşten beslenen geçiş dönemi törenlerinde ortaya çıkar. Geçiş dönemi törenleri, gelenek ve göreneklerin uygulama alanı olması yönüyle toplumun kültürel bellek kodlarını canlı tutmaktadır (Alsaç ve Elaltuntaş, 2018:1161)

Aynı zamanda da “geçmişe dair olayların “canlandırıldığı” ritüeller ve ritüel bir karaktere sahip olan müzik, kültürel belleğin en iyi biçimde aktarılmasına olanak vermektedir” (Akın, 2018:104).

“Geçiş dönemlerinde uygulanan çeşitli pratikler, aynı zamanda ait olduğu bölgenin kültürel yapısını, karakteristik özelliğini ve sosyal gücünü de gösterir” (Şimşek, 2003:16).

Toplumsal bilimlerde öne çıkan değişkenlerin çoğu kavramlar iken, en önemli kavramlarımızın bazıları değişken değildir. Sözelimi “kültür” kavramı bir değişken değildir. Elbetteki belirli grupların belirli kültürleri vardır ve değişir. O halde “bir” kültür kavramı bir değişkendir. Çünkü bir kültür, duruma göre değişik değerler alır. Başka bir deyişle kültür insanlık dünyasında evrenseldir. Fakat kültürün yerel ya da bölgesel belirtisi kendine has olup benzersizdir, tektir (Erol, 2009:23).

Dolayısıyla ortak bir kültürü paylaşan Manavların da kendilerine ait kültürel değerleri benzersiz ve tek olarak nitelendirilebilir.

Manavlar için müzik, yaşamdaki eğlencenin ve hüznün, bunun yanında da mistisizmin en önemli unsurudur. Manavların köylerdeki düğün eğlencelerinde kadınlar ve erkekler ayrı ayrı eğlenmektedirler. Bu eğlencelerde kadınlar genellikle kına gecelerinde, evin bir odasında ya da odalara açılan geniş salonda toplanır darbuka, def ya da bunları bulamadıkları yerde ses çıkartabilen yuvarlak herhangi bir eşyayı çalgı aleti yerine kullanırlar. Darbuka çalınacaksa eğer, darbukayı bir kişi tutar bir kişi de çalar. Genellikle köyde sesi güzel olan kadınlar türkülerini söylemeye başlar ve diğerleri de sırayla katılır. Kına gecesinin ardından düğün günü yapılan eğlenceye kadınlar bir duvar kenarına dizilir ve erkekleri izler (Altıntaş, 2009:20).

Köylerde kadınların ve erkeklerin ayrı ayrı eğlendikleri eski düğün geleneklerinde, erkekler bir çalgıcı grubu ile eğlenirken kadınlar da kendi içlerinde çalıp söyleyerek eğlenmektedirler. Eğlencede genellikle sesi güzel olan kimse, darbuka eşliğinde türküleri seslendirir. Seslendirilen türküler de genellikle manili türküler⁷ olmaktadır (KK1).

Eskişehir ili geneline bakıldığında kullanılan geleneksel halk çalgılarını, keman, zurna, klarnet, cümbüş, bağlama, davul, bendir, darbuka, cümbüş ve kaval olarak sıralayabiliriz. Eskişehir’de amatör saz sanatçılarının yanı sıra profesyonel saz sanatçıları da bulunmaktadır. Manavlar, düğünlerinde bu yerel çalgıları icra eden gerek amatör gerekse profesyonel anlamda ilgilenen kişileri kullanmışlardır (Altıntaş, 2009:20).

Köylerden şehirlere doğru göçlerin başladığı dönemlerde Manavlar; köylerindeki gibi eğlencelerini, kadınlar ve erkekler ile bir arada yapmamakta ve düğün yapılan evin avlusunu da genellikle ortasından geçirilen bir ip ve o ipin üzerine çarşaflar atılarak ortadan ikiye bölmektedirler. Şehre göç ile birlikte artık müzik konusunda da çalgıcı toplulukları devreye girmektedir. Çalgıcıların avlunun erkeklerin bulunduğu kısımda oturduğunu ve ortadan ikiye bölünen avlunun bir tarafında kadınların bir tarafında da erkeklerin eğlendiğini belirten Manavlar, ilerleyen yıllarda bu geleneğin de kalmadığını ve kadınlar ile erkeklerin bir arada eğlendiklerini ayrıca ifade etmektedirler.

Manavların müzik uygulamaları arasında kına türkülerinin dışında ninniler de bulunmaktadır. Bu çalışmanın da konusu olan ninniler; ulusal anlamda yapılan (tez-makale) çalışmalarda, Halkbilimciler tarafından genellikle sözleri ile ilgili incelemelere tabi tutulmuştur. Konularına göre ayrılan ninniler; metin merkezli tasniflerle, genellikle biçim ve içerik odaklı olarak incelenmiştir. Ninnilerin sözleri ve ezgileri ile birlikte bir anlam bütünlüğü oluşturduğu düşünüldüğünde bir tarafının eksik kaldığı görülmektedir. Aynı zamanda kültürel mirasımız da olan ninnilerin korunması, yeni kuşaklara aktarılması ve hatırlanabilir belleklere dönüşebilmesi için sözlerle birlikte ezgilerinin de belirtilmesi gerekliliği mutlaklıdır. Cansız tezinde; A. Talat Onay’ın; *Halk Şiirinin Şekil ve Nev’i* adlı eserinde halk şiiri sınıflamasında sadece şekil ve türün esas alınmamasını, ezginin de (teganni) göz önünde

⁷ Manavların kına gecelerinde seslendirdiği manili türkülere örnek olarak eklerde yer verilmiştir (EK2)

bulundurulmasını istediğinden bahsetmektedir (Cansız, 2010:3). Bu da yine ninnilerin ezgilerinin derlenmesi gerekliliğinin bir göstergesidir.

Yine Eskişehir Manavlarının müzik kültürleri içinde yer alan, insan hayatı için önemli bir evre olan “doğum” evresi içerisinde değerlendirilen ninni söyleme geleneğinin zamanla değişikliğe uğrayıp uğramadığı, başka kültürlerden etkilenip etkilenmediği gibi değerlendirmeler yapılmış ve günümüze kadar gelen bu geleneğin Eskişehir Manavları açısından değerlendirildiği bir çalışma olmuştur.

4.2. Bir Sözlü Kültür Ürünü Olarak “Ninni”

Kültürün en temel işlevlerinden biri geleneklerin nesiller arası iletilmesini sağlamaktır. "Bu bağlamda sözlü kültür ortamında yaratılan ninniler gerek icra bağlamı noktasında gerekse yüklendiği misyonla toplumun yarattığı kültürün taşınmasında birinci dereceden rol oynarlar" (Solmaz, 2020: 41). “Halk edebîyatı türleri ile ilgili sınıflandırmalarda, ninniler genellikle tek başına bir tür olarak yer almayıp türkü başlığı altında değerlendirilmektedir” (Çetin, 2020:2). Daha önce de belirtildiği gibi yaşadığı toplumun kültürel ve sosyal değerlerinin kodlarını taşıyan ninnilerin sözleri sayesinde çocuklar bu kültür kodlarını belleklerinde taşıyarak büyümektedirler. Aydınlanma felsefesinin kurucularından olan John Locke (1992), insan bilgisinin kaynağının sorunlarını ele almış ve bu konu ile ilgili önceliği de deneyimlere vermiştir. Çünkü ona göre, insan zihni doğuştan boş bir levha (tabula rasa) gibidir. İnsan, bilgi adına elde ettiği bütün kazanımları sonradan deneyim yoluyla elde etmiştir (s. 85-86). Bebeklerin de dinlediği ilk sözlü kültür ürünleri olmaları sebebi ile bu levhanın dolması için belleklerine aldıkları ilk deneyimler annelerinden dinledikleri ninnilerdir.

Kültür’ün en önemli taşınma biçimlerinden biri söz ile ifade edilen sözlü kültür ya da yaşamlarıyla oluşan, sözlü gelenektir. Yıldırım sözlü kültürü; “bir milletin yaşamında, bireylerin sözlü ve yazılı geleneklerinde yer alan kabulleriyle, ortaklık gücüne erişen ve milli kimliği oluşturan maddi ve manevi faaliyetlerin bütünüdür” şeklinde tanımlamaktadır (Erbil, 2019:5).

Sözlü kültür kavramı; “bir milletin hayatında, fertlerin sözlü ve yazılı geleneklerinde yer alan kabulleriyle, müştereklik gücüne erişen ve millî kimliği oluşturan maddî ve manevî faaliyetlerin bütünü” olarak tanımlanmaktadır. Kolektif şuurun yansımaları olan ve sözel hafızada muhafaza edilen bu yaşanmışlık ürünleri yazılı kaydın olmadığı dönemler için tarihî vesika niteliği taşımaktadır (Fidan, 2001:140).

Sözlü kültür ürünlerimiz arasında; destanlar, atasözleri, hikâyeler, masallar, şiirler ve ninniler yer almaktadır. “Sözlü kültür ile yazılı kültürü birbirinden ayıran en önemli özellik bu noktada “bellek”tir. Sözlü kültür, gücünü hafızadan alırken; yazılı kültürün böyle bir güce ihtiyacı yoktur” (Erdal, 2016:52).

Sözlü kültür ürünlerimiz halk hafızasının dünden bugüne getirdiği anonim eserler olarak bize bunu gösterecek güvenilir araçlardandır. Çünkü toplum bütün yönleriyle düşünce dünyasını yine bir kültür unsuru olan ve kültürün oluşturulup yaşatılmasında en önemli görevi üstlenen dili ile ifade edip bilhassa sözlü kültür ürünleri vasıtasıyla nesilden nesile aktarır. Bu ifade edişte günlük hayatın çeşitli unsurları da çeşitli şekillerde kullanılır (Duman, 2009:226)

Ninniden bahseden ilk yazılı kaynak; Sümer ninni metninin bulunduğu tablettir (Uğurlu, 2012:15, Çığ, 2008:212). “Ninni bundan tam 40000 yıl önce Kral Şugli’nin karısı Abisimti adlı Sümer kraliçesi tarafından, sağlığı bozuk olan çocuğuna söylenmiş, üzüntü ve endişelerini dile getiren bir ninnidir” (Çığ, 2008:212). Ninninin sözleri ise şöyledir;

*“Ninni, ninni...
Neşe dolu şarkımla, kuvvetli olarak büyüsün o,
Neşe dolu şarkımla, kocaman olsun o,
İrina ağacı gibi kökünden kuvvetli büyüsün o,
Şakir bitkisi gibi tacından geniş büyüsün o,
(uyku) O senin üzerine elini açacak,
Orada yatan seni koruyacak,
Oğlum uyku seni yeniyor,
Uyku üstüne çökmek üzere,
Gel uyku gel uyku, oğluma gel,
Oğluma çabuk gel uyku,
Onun yorgun gözlerini uyut,
Elini onun kömür gözlerinin üzerine koy,
Ağulayan diline,
Ağulamasıyla uykusunu bozdurtma,
Kucağını kaplıca ile dolduracağım
Senin için küçük peynirli tatlı yapacağım,
Küçük peynir insanın şifasıdır,
İnsanın şifası, beyin oğlunun şifasıdır.
Bey Şugli’nin oğlunun şifasıdır,” (Çığ, 2008:213).*

Önemli sözlü kültür ürünlerimizden biri olan “ninni” kelimesinin Türkçe de ne zamandan kullanıldığı ile ilgili net bir bilgi olamamakla birlikte Anadolu sahasında “Çelebioğlu’na göre XI. Yüzyılda ‘balu balu’ şeklinde *Divanu Lügat-it Türk*’de, XVI. yüzyılda Karacaoğlu’nın bir dördlüğünde de ‘nen eylemek’ şeklinde geçmektedir”

(Akyol, 2014:128).

“Mestanedir Karac’oğlan mestâne,

Güzel olan gül gönderir dostuna,

Yatır beni kız dizinin üstüne,

Nen eyle de kaşın gözüün süzerek! “(Çelebioğlu, 1987:212).

“Daha yakın zamanda, 1918’de yayımlanan Türkmen Aşiretleri’nde ninni; “çocuğun aile ocağına verdiği saadeti terennüm eden türkü” olarak nitelendirilir” (Uğurlu, 2014:44).

“Ninni” kelimesinin tanımı hakkında ise çeşitli kaynaklar özel bilgiler sunmuştur. Bunlardan bazıları şöyledir;

1) Çocukları uyuturken söylenen ezgi. 2) Bu türde bestelenmiş yapıt. Her ulusun yalın, tekdüze fakat kendine özgü ninnileri vardır. Genellikle anneler bu ezgileri çocuklarını uyuturken, belli bir makama ve usule bağlı kalmadan, içten geldiği gibi söyler. Ninniler dörtlüklerden oluşur ve dize sonları “ninni” sözcüğüyle biter. Söyleyiş biçimi yörelerin özelliğini taşır. Türk annelerinin de kuşaktan kuşağa aktarılacak günümüze ulaşmış sayısız ninnisi vardır (Sözer, 1996:504).

Çelebioğlu’nun (1982:9) ninni tanımlaması ise; ‘En az iki-üç aylıktan üç-dört yaşına kadar annenin çocuğuna, onu kucağında, ayağında ya da beşikte sallayarak daha çabuk ve kolay uyutmak yahut ağlamasını susturmak için hususi bir beste ile söylediği ve o anki halet-i ruhiyesini yansıtır mahiyette, umumiyetle mâni türünde bir dörtlükten meydana gelen bir çeşit türkülerdir.’ şeklindedir.

“Bu tanımda dikkat edilmesi gereken nokta ninni söyleyenin *o andaki halet-i ruhiyesinin yansıtır mahiyette olması* durumudur. Yani ninni söyleyen biri önceden üretilmiş bir ninniye söylerken *o andaki halet-i ruhiyesi* değiştiği vakit ninniye yeniden üretmektedir. Bu yeniden üretim aşamasında ninniden bazı unsurlar çıkarılmakta, bazı unsurlar eklenmektedir. Çıkarım-eklenme sürecinde ise ninniler bilinçli ya da bilinçsiz bazı işlevler üstlenir (Torun vd. 2013:1317).

Ninniler, ağlayan çocukları susturup sakinleştirmek, rahatlatmak; böylelikle onların kolay uykuya geçmelerine yardımcı olmak, kimi zaman da uyandırılmalarını sağlamak amacıyla genellikle anneler, annenin olmadığı zamanlarda ailenin diğer hanımları tarafından çocuk beşikte ya da kucakta iken söylenen; içerik bakımından hem çocukla ilgili muhabbeti, iyi dilekleri, çeşitli mesajları hem de söyleyen kişinin duygu ve düşüncelerini, hayallerini, beklentilerini, sevincini ve acısını yansıtan; kendine özgü belirli bir şekli olmamakla birlikte çoğunlukla dörtlüklerden, bazen de beyit ya da bentlerden oluşan; dize sonunda ya da kimi zaman başındaki birtakım klişe sözlerle ritmi yakalayan, ezgili manzumelerdir (Coşkun, 2013:503).

Aydemir ve diğerlerine göre (2015:186) ise; (hermeneutik) yorumbilim bağlamında incelenen ninnilerin, bu felsefî kurguya dayalı olarak, bireyin içerisinde bulunduğu ilk oyun süreci yani Türk kültüründe muhatap olunan ilk geleneksel oyun formu olduğu iddia edilmektedir. Yine aynı makalede; ninnilerin sadece çocukları uyutmak amacı ile değil onları uyandırmak amacı ile de söylendiği belirtilmektedir. Bebeklere doğumundan itibaren yaklaşık iki yaşına kadar anne, anneanne, babaanne ya da bebeğin yabancı görmediği tanıdık bayanlar tarafından söylenilmektedir (Koç vd., 2014:22).

Bu tanımlamalar doğrultusunda ninni; geleneği oluşturma bağlamında yadsınamayacak bir konumdadır. Bebeğin kulağına tekrar tekrar söylenen ninniler sayesinde kültürel bir bellek oluşmuş ve bu bellek anadan çocuklarına geçirilerek hem geçmişte kaybolması engellenmiş hem de kültürel aktarım sağlanmıştır.

Ninniler bebekleri uyutmanın yanı sıra; annenin psikolojik açıdan, bebeğin ise vücuduna vurulan hafif hareketlerle fizyolojik açıdan rahatlamasına yardımcı olan en derin ve anlamlı sözlü kültür ürünlerimizdendir. İbni Sina; *Tıp Kanunları* adlı eserinde çocukların bünyesini güçlendirmek için iki şeyden bahsetmektedir. Bunlardan ilkinin çocuğu sakın bir şekilde sallamanın diğerinin de çocuğu uykuya yatırırken geleneksel müzik ve ninni söylemenin önemini vurgulamaktadır (Bardak, 2010:9; Temizkan, 2018:247; Uğurlu, 2012:6).

Belirtilen bu unsurların dışında ninnilerin ayrıca işlevleri bakımından; çocuğu sakinleştiren, anne ile çocuğu arasındaki bağı kuvvetlendiren, çocuğun dil gelişimini destekleyen, verilmek istenilen değerlerle ilgili mesajları içeren sözlü kültür ürünleri olmasının dışında annenin konuşarak ifade edemediği duygu ve düşünceleri sözler ve ezgiler aracılığıyla aktarması sebebi ile önemli kültür ürünleri olduğu anlaşılmaktadır. Geleneksel toplumlarda; kadınlar evin içinde, ev işlerini yapan, çocuk doğuran ve onları büyüten bir birey olarak görülmektedir. Erkek ise soyun devamını sağlayan ve çalışma işlevini üstlenen bir bireydir. Firestone'un ataerki⁸ çözümlemesi kadının toplumlarda yeniden üretici kapasitesi (doğurganlıkları) ve cinsiyete dayalı iş bölümü arasında ilişki kurması açısından, ailedeki cinsiyetler arası ilişkiler bağlamında önemli

⁸ Ataerki: Soyun ve mirasın baba tarafından geçtiği, erkek erkine dayanan yönetim modelidir. Özellikle feodalite ve sonrası hemen hemen tüm geleneksel ve modern toplumlarda, ataerki bir yönetim uygulanmakta ve bu yönetim, semavi dinler ve özel mülkiyet tarafından desteklenmektedir. (Dönmez: 2019: 28)

etkilere sahip olmuştur. (Barett, 1995:18-19). Anne evin içerisinde çoğu zaman kayınana, kayınbaba, kayın ya da görümce ile birlikte yaşamaktadır. Bu nedenle evin içerisinde yaşadığı birtakım sıkıntıları kendi kendine çözmeye çalışması gerekmektedir. Yakınları da eğer uzakta ise, içini dökebileceği hatta aynı zamanda belki de dinlenebileceği tek yer ve zaman kalmaktadır bu da çocuğunu uyutacağı zaman ve ona söyleyeceği ninnilerdir. Kaplan'ın (2013) da belirttiği gibi; “Müzik yapma ve dinleme davranışı, var olan kültürel değerlerimizden kaynaklanan bir eylemdir ve sosyal yapıya dayalı bir sosyal davranışın sonucunda oluşmaktadır” der ve ekler; “besteci, ‘o’ kültürde yaşayan insan olarak, geleneği, kültürel değerleri, duyumsadığı seslerle yaptığı müzikle aktarır” (s. 122). “Bu bağlamda ninniler sadece bebekleri uyutmak amacıyla söylenen ezgiler değil, aynı zamanda toplumun değerlerini yansıtmaya sebebiyle gelecek nesillerin kültürel yapısının temel taşı oluşturan bellek mekânları olmaktadır” (Çetin, 2020:1).

Mekânda kodlanan kültürel bellek mekânla birlikte geleceğe taşınır. Jan Assmann'ın ifadesiyle, somut mekânlar aynı zamanda bir “mekânsal hatırlama çerçevesi” oluşturur. Mekânda kodlanan kültürel bellek göstergeleri, icra edilen ritüelle birleşerek kolektif hatırlamanın gerçekleştiği bir kültürel mikro evren yaratır. Bu evrene dâhil olan birey gündelik hayatın dışına belirli bir süre çıkarak tarihî bir olayın, anlatının, ritüelin veya durumun simülasyonu o anı tekrar yaşar. Böylece sözlü kültürün aktarım biçimi olan “tekrarlanma” ilkesi de gerçekleşmiş olur (Avcı, 2020:1521).

Kültürel bellek aktarıcısı olan ninniler ayrıca işlevsel özellikleri ile de pek çok bilimsel çalışmaya konu olmuştur. “İşlevselcilik; olay ya da olgunun metne dayalı yapısıyla birlikte anlatma ve dinleme eylemleri sırasında ve sonrasında oluşan tepkilerin, sosyo-kültürel ve fiziki koşulların bütünlüğündeki bağlamına öncelik veren bir yaklaşımdır” (Kaplan, 2013:107-108). “İşlevsel Halkbilimi Kuramı’nın önde gelen temsilcilerinden biri de William Bascom’dur. Bascom, “The Journal of American Folklore” dergisinde 1954 yılında “Folklorun Dört İşlevi” adlı bir makale yayımlar. Bu makalede işlevlerin en önemlilerinden birinin eğlence olduğunu belirtmekte ve kısaca şu şekilde sıralamaktadır (Bars, 2015:157);

1. “Hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevi,
2. Değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek verme,
3. Gelecek kuşaklara aktarma yoluyla eğitim işlevi,
4. Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için bir kaçıp kurtulma mekanizması” (Kaplan, 2013:109).

W. Bascom'un halkbilim ile ilgili vermiş olduğu bu çözümlemeler, müziğin işlevsel yapısını çözümlemeye de kullanılabilir. Bizde ninnilerin söylenme amacına göre bu dört işlevi de içinde bulundurduğu kanaatindeyiz. Bebeğin huzurunu sağlamak adına onu eğlendirme, eğlendirirken sözleri ile kültürel ve sosyal değerleri belleğine aktarma ve bu aktarmayı ilerde hatırlayarak tekrar yeni kuşaklara iletme, aynı zamanda da annenin gün içinde yaşadığı her türlü stres ve kaygıdan uzaklaşarak bebeğini bağrına basması ve içindekileri yavrusuna anlatabileceği bir rahatlama mekanizması olarak bu dört işlev içinde değerlendirilebilmektedir.

Ninnilerin özelliklerinden de kısaca bahsetmek gerekirse;

- Bebeği uyutmak-avutmak amacıyla söylenmesi,
- Sade, bir dilin kullanılıyor olması,
- Söyleyicisinin anne ya da kadın olması,
- Hece vezni,
- Lirik bir melodik yapı taşıyor olması,
- *Ee ee, hu hu, dandini dandini* gibi başında ya da sonunda bulunan kalıp ifadelerin olması
- Anonim olması,
- Dua, dilek, temenni, nasihat, övgü gibi çeşitli konularının olması gibi özellikler sayılabilmektedir (Uğurlu,2012; Çetin,2020; Cansız,2010; Şimşek,2016).

4.2.1. Dünya'da Ninni

Ninni nasıl bizim coğrafyamızda farklı tanımlamalara tabi tutulmuşsa dünya üzerinde de farklı tanımlamalara sahiptir.

İngilizce ninni kelimesi Latince lallation kelimelerinden türetilmiştir. "ağıt, ağıt" anlamına gelen lallare "uyumak için şarkı söylemek" anlamına gelir, Yunanca "ekolali" anlamına gelen Lalage, "acı" anlamına gelen mogis ve "uyku" anlamına gelen eski İngilizce bir kelimedir. Ninninin Amerikan kullanımı, lullen ve luller anlamına gelen "sükûnet için; bir büyü söyleyen bir kadın, bir cadı" Letonca leluot kelimesi "çocuğu sallamak" anlamına gelir, Sanskritçe kelime lolati "hareket etmek" anlamına gelir. İleri geri, sessizlik, huzur içinde uyumaya ya da dinlenmeye neden olmak için ve "uyku" anlamına gelen eski İngilizce bir kelimedir (Rust, 2001: 11-12).

Yine Rust, bir tanımlama yapmadan önce ninninin, Latince "sihirli bir formül zikretmek" anlamına gelen 'büyülemek' ve "sihirli bir büyü söylemek" anlamına gelen 'cantus' ile de ilişkili olduğundan bahsetmiş ardından "ritmik ve tekrar eden bir şekilde

çocuğu huzurlu bir uykuya yatırmak ya da çocuğu sakinleştiren zorlu bir durumu yatıştırmak amacıyla şarkı söylemektir” (2001:11) tanımını kullanmıştır. Aynı zamanda ninninin modern dünyada hayatta kalan bir sihir türü olduğunu da belirtmektedir.

“Ninni eski, evrensel bir biçimdir, bir halk şarkısı türüdür ve açık işlevi çocuğu yatıştırmak ve onu uyutmaktır” (1995:1) diyen Osborn, ninninin bir başka işlevinin de bebeği ailesine ve kültürüne tanıtmak olduğundan bahsetmektedir. Şarkılar ve sihir arasındaki ilişkinin çok eski ve geleneksel olduğunu, formüllerin [ninniler gibi] söylendiği veya yazıldığı zaman bile 'büyülü sözler' olduğunu (1995:36) dile getiren Osborn; Ukrayna ninnilerinin, bebeği kötü niyetli güçlerden korumak olan eski büyü sözlerin kalıntıları da içerdiğini belirtmektedir (1995:5).

Portekiz geleneğinde ise ninniler (canções de embalar), "dorme-dorme", "cala-cala", "ró-ró", "ruge-ruge" ve "nana-nana" olarak da anılabilir. Bunlar, İtalyan muadili "nine-nanne" gibi, sallanma hareketini ve bebeği uyuturken çıkan sesleri uyandıran bariz "adlandırma" tanımlamalardır (Raposo v.d., 2012:205). Yine Raposo ve diğerleri “Tarih boyunca, birçok ülkede ninnilerin varlığına dair kanıtlar verilebileceğini ve modern isimlerin hala bu müzik türünün canlı olduğunun ispatıdır demektedir. İspanya'da “canciones de cuna”; Fransa'da “berceuslar”; İtalya'da “ninne nanne”; Almanya'da "wiegenlieder"; İsveç'te "lula"; İngilizce konuşulan ülkelerde “ninni”; Japonya'da “konoruita”; Brezilya'da "acalanto” diyerek ninninin diğer ülkelerde aldığı isimlerden de bahsetmektedir.

Titon ninniler ile ilgili; “Genellikle, derin bir kültürel mesaj içermeyen çocukları eğlendirme amaçlı şarkılardır ve özellikle anneler ve büyükanneler tarafından söylenmektedir” (2009:534) diyerek aynı zamanda ninninin kadınlar tarafından söylenildiğine de vurgu yapmaktadır. Aynı duruma Raposo ve diğerleri de son yıllardaki sosyal değişimlere rağmen bebekleri sallamanın ister ev ister anaokulunda olsun, ağırlıklı olarak kadınlar tarafından gerçekleştirilen bir görev olduğunu, ninni metinlerinin, bebeğe şarkı söyleme eyleminde anne figürünün öneminin bir kanıt olduğunu ve annenin şarkıların tercümanı rolünü sürdürmesine yardımcı olduğunu belirtmektedir (2012:205). Bu da yine her dönemde ve her toplumda olduğu gibi annenin çocuk üzerindeki önemli rolünü bir kez daha göstermektedir.

“Batı’da çocuk müziğinin değişik bir bölümünü oluşturur. Schubert, Brahms ve Chopin başta olmak üzere, birçok besteci “berceuse” denilen bu türde yapıtlar vermiştir” (Sözer, 1996:504).

Bu tanımlamaların yanında dünyada ninni; işlevselliği bakımından da ele alınmıştır. Rust ninni ritüelinin bilinci nasıl geliştirdiğini de araştırdığı tezinde; “Bir çocuğun yaşadığı ve ninni içinden özümlediği tüm unsurlar, ilkel insanı oluşturur ve güçlendirir ve çocuğun mitolojik ve psikolojik bir anlayışla dünyaya girmesini sağlar” (2001:12) diyerek ninnilerin çocuklar üzerindeki etkisinin önemini de vurgulamaktadır.

4.2.2. Türk Dünyası’nda Ninni

Türk dünyası; ortak dili konuşan, Türk halkları için kullanılan kültürel bir kavramdır. Çalışmanın bu bölümünde adı geçen Türk topluluklarında ninni kavramı ile ilgili değerlendirmelerden bahsedilmektedir.

“Türkmenistan’da ninnilere, bebek uyutulurken çıkarılan sestten dolayı “hüvdü” denilir” (Kaya, 1999:397). ““Hüvdi’ kelimesinin her bir mısra sonundaki “huvva-huv”, “hüvva-hüv”, “heyya-hey” gibi sözlerin söylenmesiyle ortaya çıktığını söylemek mümkündür” (Kılıç, 2007:1).

“Özbekistan’da “Özbekler ninni türünü ‘alla’ sözüyle karşılamaktadır” ve Özbek bilim adamları tarafından ‘alla’lar ağırlıklı olarak ‘beşik koşıkları’ içerisinde ancak yine türkü başlığı altında tasnif edilmektedir” (Temizkan, 2018:247).

Kazaklar’da; beşik cırı adını alan ninni insanoğlunun duyduğu ilk şiir olarak nitelendirilmektedir. Kazak ninnileri ile ilgili yaptıkları çalışmada Nazarova ve diğerleri (2021); “dili, dini, gelenekleri, yaşam şartları birbirlerine benzemese de ulusların hepsinde ninni söylenir ve amaçları ortaktır” (s.186) değerlendirmesini yapmaktadır.

“Kaşgarlı’nın Divânü Lügati’t-Türk’ünde “balu balu” adı verilen “ninni”ye, Azerbaycan Türkçesi’nde “layla” ya da “laylay” denilmektedir. Azerbaycan Türkleri tarafından “beşik ne’meleri” ve “nenni negmeleri” olarak da adlandırılan laylaların, Azerbaycan sözlü edebiyatının lirik türünün en yaygın türlerinden olduğu ifade edilmektedir” (Töret, 2018:18). Yine Azerbaycan’da ninniler üzerinde bir tezi bulunan Gökarp (2002); ninni kelimesinin Azerbaycan edebiyatındaki karşılığı olarak “layla”

veya “laylay” denildiğini belirtmiş “küçük çocukları uyutmak için söylenen türkü” (s.11) tanımı ile ninnilerin türküler içinde değerlendirildiği de belirtmiştir.

Koçkar ve diğerleri (2018) Karaçay-Balkar (Alan-Taulu) halkının kültürel belleğini oluşturan en önemli sözlü kültür ürünlerinden birisi ninni olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca Karaçay- Balkar halkı arasında ninniye “beşik cırla” adı verildiğini ve Karaçay-Malkar dilinin çocuk tarafından öğrenilmeye başladığı özgün sesler ve çocuğa ilk ulaştığı dizeler beşik cırla sayesinde çocuğun zihninde yer aldığını da belirtmektedirler (s.94).

Çelebioğlu (1982); Diğer Türk dünyası topluluklarındaki ninninin, Kırım Türkçesinde; ayya, Kırgız Türkçesinde; beşik jırı, Çağatay Türkçesinde; elle, Çuvaşça’da; nenne, Kerkük (Irak Türkmenleri)’de; leyle, Yeni Uygur (Doğu Türkistan)’da alley (s.11) gibi sözlerle ifade edildiğini belirtmektedir.

4.2.3. Anadolu’da Ninni

Anadolu’da ninni üzerine yapılan ilk akademik çalışma; 1925 yılında Macar Ignacz Kunos tarafından gerçekleştirilmiştir. Eserinin adı; *Halk Edebîyatı Numuneleri, Türkçe Ninniler*’ dir. Yazar eserinde ninni tanımının yanı sıra, ninninin nasıl söylendiğini, ninni söylenmeye ne zaman başlanacağını ve kaç yaşına kadar (ki bu bilgi daha sonra yapılmış ninni yayınlarında orijinal haliyle kullanılmıştır) ve nasıl bir ses tonuyla söyleneceğini belirtmektedir (Uğurlu. 2012:15).

Ninniler; geleneğimiz içinde var olan, asırlardır varlığını sürdüren önemli anonim halk müziği ürünlerindendir. Halk müziği; her halkın kendi kültürel özelliklerini, örf, âdet ve inanışlarını, duyguları aracılığı ile ezgilerine yansıtan ortak halk verileridir. Anadolu ‘da geçiş dönemleri adını verdiğimiz doğum, evlenme ve ölüm dönemleri içinde gerçekleşen, türkü⁹, mâni, ağıt, ninni vb. tür isimlerle adlandırılan pek çok ezgi bulunmaktadır.

“Halkbilimci ve müzisyenler tarafından halk müziği altında incelenen ninniler, “beşik türküleri” ya da “bebek türküleri” olarak kabul edilir” (Akyol, 2014:129). Geleneğin devamlılığının sağlanması için var olan bu sözlü kültür ürünlerimiz kulaktan kulağa,

⁹ “Türkü” her şeyden önce, tamamıyla yerel özelliklerin birleştiği bir kültür unsurudur ve bütün bir ulusun sesini ifade eder. Esasen, bütün milletlerde ya da kültürlerde türkülerin (halk şarkısının) en yüksek düzeydeki işlevi, ait olduğu “ulusun ortak ruhu” olmaktır (Mirzaoğlu, 2001:76)

kuşaktan kuşağa aktarıla gelmiş ve aktarılmaya da devam etmektedir. Geleneğin devamlılığında ise söz konusu olan dün ve bugün arasındaki ilişkinin çok büyük değişikliklere uğramadan kalıcılığının korunmasının sağlanmasıdır. “Geleneğin devamlılığı’ esasına dayalı yaklaşıma göre, geleneksel müzik uygulaması yapan her icracı, kendisini geleneğin bir parçası olarak görür. Geçmişte var olan bir ses ancak bu yolla ara kuşaklara veya geleceğe aktarılabilir” (Duygulu, 2018:23). Bu da yine usta-çırak ilişkisi ile değerlendirilebilmektedir. Burada anneyi bir usta gibi gördüğümüzde çocuklarının da çırak olduğu mutlaklıdır. Dinledikleri ninniler, çocuklar için gelecek kuşaklara aktarılacak üzere belleğe alınmakta, ilerleyen yaşamlarında karşısına çıkan olaylar ile bellekten çağırarak hatırlanmakta ve olaylar karşısındaki tutumlarına yardımcı olmaktadır. Raposo ve diğerleri (2012) bebeğin "işitsel ve kinetik" yeteneklerinin ninnileri dinleyerek gelişmesinin, çocuğun daha sonraki yaşamın belirli anlarıyla yüzleşme kapasitesi için belirleyici olacak önemli bir duygusal "eş anlamlılar sözlüğü” nü temsil ettiğinin altını çizmektedir (s.206).

Türk halk edebîyatı açısından incelendiğinde ninniler, pek çok farklı edebîyatçı tarafından farklı tasniflemelere tabi tutulmuştur. Bunlar bazen cinsiyete ve icra şekline göre yapılmış, bazen icra mekânı açısından tasnif edilmiş, bazen de ezgi ve konu ağırlığına göre ayrılmıştır. Her ne şekilde tasnif edilirse edilsin sonuç olarak ninniler, halk edebîyatı türleriyle ilgili sınıflamalarda türkülerin alt dalı olarak yer alır. Cansız (2010) bu durumla ilgili tezinde, Boratav’ın; anonim halk şiiri tasnifinde ağıt ve ninniye konularına göre sınıflandırdığı, türküler içinde değerlendirdiğini belirtmektedir (s.4).

Görüldüğü gibi; Türk halk edebîyatında sınıflandırmalarda ninni, genellikle türkü başlığı altında incelenmiştir. Belirli kalıp sözler ve tekrarlanan hecelerle ifade edilen türkü bu özellikli belirleyiciler sayesinde diğer türlerde kolaylıkla ayrılmaktadır. Belirli bir ritim içerisinde tekrarlanan sözcükler ile ezgiler daha kolay ezberlenmekte ve hafızaya daha çabuk yerleşmektedir. Kaldı ki;

“tekrarlar unutmayı zorlaştırır. Sözlü kültürün önemli örnekleri arasında yer alan müzikal ifadeler de tekrarları yoğun olan kalıplaşmış ritimleri ve kalıplaşmış ezgileri sayesinde unutulması zor olan, geleneksel verileri canlı tutan aktarım aracı ve anlatım biçimidir” (Çınar, 2013: 29).

Bunlar örnek olarak; *hu hu hu, ee ee ee, pişşş pişşş pişşş, ya da nenni yavruma nenni* şeklindeki sözcükler ve hecelerle de gösterilebilmektedir. Bebeği uyuturken belki de

onu sallarken, bu uzatma hecelerine başvurmanın sebeplerinden biri de annenin bir sonraki mısradaki söyleyeceği sözleri içinden düşünmesi ve hatırlamasına yönelik olarak uzaması ya da kısalmasıdır.

Önceden dilden dile aktarılan, nesilden nesle miras gibi bırakılan bu sözlü öğeler yazının artan hâkimiyeti ile birlikte yazıya geçirilmiş olsalar da o ana kadar akılda kalıcılıklarını devam ettirmek için bazı ritmik öğeler ve kalıplara başvurmuşlardır. Cümle dizimindeki hece sayısı, kafiyeler, söz oyunları, ahengi sağlayan ve düz yazıya ezgi ekleyen kalıplaşmış ifadelerin kullanımları sözlü kültür öğelerinin ezberlenerek gelecek nesillere kolay aktarılmasını sağlayan unsurlardandır (Çetin, 2020:12).

Ninniler Türk Halk Müziği’nde türkülerin türleri arasında yer almaktadır. “Türküler; halk edebîyatının sözlü geleneğinden doğan, ağızdan ağıza yayılarak yaşatılan ve genellikle yaratıcısı bilinmeyen ezgilerdir” (Sözer, 1996:716). “Türkü sözü bahis mevzuu olduğunda genellikle Türk halk şiiri kapsamında ele alınan ve hece vezniyle yazılan manzumeler dikkate alınmalıdır. Bunlar; ninni, mâni, ağıt, koşma, semâi, varsağı, destan, ilâhi, deyiş, nefes, tekerleme ve sayışmacadır” (Eroğlu, 2017:85). İsimleri bilinmese de genellikle bebeğini dünyaya getiren annelerin yaratıcılıklarıyla anılan; kolay ve anlaşılır ezgiler olarak adlandırılan ninniler; halk müziği içerisinde değerlendirildiğinde, doğaçlama sözler ve ezgiler üzerine söylenen bazen de var olan türkülerin ezgileri üzerine yazılan yeni sözler ile söylenmektedirler. Bu sebebiyle ninniler, halk müziği örnekleri içerisinde farklı bir yer teşkil etmektedirler. Söz konusu özellikli örneklerle, çalışma kapsamında yer alan Eskişehir ilinde yaşayan Manavlardan derlenen ninnilere değinilmiştir.

4.3. Ses ve Ninni İlişkisi

Ses; TDK sözlüğünde, “kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün” olarak tanımlanmaktadır. “’Ses’ dediğimde, bu sözcüğü başka bir niteleme olmadan kullandığımda ilk akla gelenin, en alışıldık şey olduğuna şüphe yok: sesin gündelik iletişimimizde her an her yerde kullanılışı” (Dolar, 2012:19). Dilimizi ifade etmenin en etkili yolu, duygu ve düşüncelerimin en iyi ifade etme biçimi konuşmadır. Konuşma için de ses’e ihtiyaç vardır. Dünyaya geldiğimiz ilk andan itibaren farkında olmadan sesimizi kullanmaya başlarız. Anne karnında duyduğumuz ilk ses annemizin sesidir bu sebeple hamilelik ve doğum süreçlerinde anne ve çocuk arasında çok özel bir bağ kurulmaktadır. Doğduktan sonra da yine alışkın olduğu tek ses annesinin sesidir ve

bebekler; annesinin sesinden dinleyeceği ninnilerle daha rahat ve huzurlu bir şekilde uykuya geçmektedirler.

Bir bebeğin gelişiminin ne kadar yavaş olduğu göz önüne alındığında, doğar doğmaz karşısına çıkan, benimsemek ve uymak zorunda olduğu bu sistemi kendisine öğretecek biri/lerine ihtiyaç duyacaktır diyen Töret; (2018) annesinin sesine yabancı olmayan bebek, annesinin ezgiler ile birlikte söylediği sözleri ve bu sözlerin içinde yer alan toplumsal değerleri, sosyal değerleri küçüklüğünden itibaren benimsemeye başlar, “diğer bir ifadeyle anne; bebeğine, parçası olduğu toplumun, büyük oranda benimsediği, kabul ettiği şartlar çerçevesinde, nasıl hareket etmesi gerektiğini, neleri yapıp neleri yapamayacağını öğretir” (s.16) ifadelerini kullanmıştır.

Ninniler, bebeklerin sese karşı duyarlılık kazanmaya başladıkları en az iki-üç aylıktan üç dört yaşına kadar ve belirli bir gelenek dâhilinde okunmaya başlar. Buna göre ninniler, çocuk beşikte, kucakta ya da dizde sallanıp uyutulmaya çalışılırken ezgi eşliğinde söylenir. Bu ezgi beşik sallama ahengine uygun olup, çocuğun yatırılmasından uyuduğu ana kadar, ağlamasının azalıp artmasına bağlı olarak yüksek ya da yavaş seviyeden devam eder. Bir başka deyişle ninni söyleyen kadın, çocuğun ağlamasına, susmasına, gülmesine, konuşmasına göre sesinin düzeyini ayarlar (Coşkun, 2013:503).

Duygulu (2018); “Müzik, doğadaki seslerin insan tarafından yeniden üretilmesiyle meydana gelir” (s.13) der ve ekler “Müzik; kültüre, bu kültürü yaratan insanın yaşadığı yere, yaratım biçimine ve doğadaki mevcut sesleri algılayıp işleme tarzına göre değişim gösterir”. Yine sesin kullanım şekliyle ilgili Kaplan (2013); ritim ve sesin, tını, şiddet, yükseklik, hız gibi özelliklerini kullanarak belli bir amaç doğrultusunda düzenlenmesidir açıklamasının ardından insanın; sosyal çevresi ve iletişim için geliştirilen sözcüklerin düşünce ve sesler aracılığı ile duygu ve düşüncelerini anlatan değişik anlamlar yükleyerek müziğin temel yapısını oluşturduğunu belirtmektedir (s. 121).

Bilindiği üzere insanlar bilgiyi aynı zamanda işitsel olarak da depolamaktadırlar. İşitsel belleğimizde depoladığımız her şeyin görsel bellekten daha uzun süre depolandığı yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir. Bu da yine bebeğe söylenilecek olan ninnilerin seçimi ve ileride çocuğun karakterini de etkileyeceği noktasında önem arz etmektedir. Çünkü söylenecek olan ninninin sözleri sürekli tekrarlanacağından içindeki sözcükler anamlanacak ve hafızaya yerleşecektir. Sesin ve sesin kullanımının, çocuklarımıza

söyleyeceğimiz ninnilerin onu bilinçaltında saklayacağı gerçeği noktasında sözcüklerin seçiminin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Joan Searle’a göre; her iletişimde mutlaka edimsel¹⁰ bir içerik vardır. Bir konuşucu, belli bir bağlamda bir dinleyiciye bir şey söylediği her durumda başka bir iş de yapar. İletişim kurmak, bunlardan sadece biri ve zorunlu olanıdır. Yani her şeyden önce, bir söz söylemenin kendisi de bir edimdir. Bunun dışında söylenen her sözle, o sözü söylemenin yanında başka bir edim daha gerçekleştirilir. Kısacası, “bir şey söylemek, bir şey yapmaktır” (Akşehirli, 2011:149). Bu durumda ninnileri söylediğimizde aynı zamanda bir eylem gerçekleştirmiş oluyoruz. Bu anlatımlar doğrultusunda söz aktarımının çocuğun belleğinde yaratacağı ileriye dönük etkiler nedeniyle önemli olduğu görülmektedir.

Ninnilerin halk türküleri içinde yer aldığını belirtmiştik.

Halk türküleri bir yerli -bir yerde doğan kimse- ile onun kökleri arasında temel bir bağ kuran unsurdur ve kişiyi kendi kültüründeki doğal etkinliklere hazırlar.” Bu işlevin gerçekleşmesi ise, “zaman birleştirici” olarak tanımlanan süreç ile mümkün olmaktadır. Bu suretle, “halk türküleri birey ile kültürü arasında bağ kurulmasını mümkün kılarak çalışma, tören ve eğlence kalıplarının devamını sağlar (Mirzaoğlu, 2001:78).

Ninniler de yine bir ritüeli gerçekleştirmek üzere söylenmektedir. Anne bebeğini uykuya hazırlamak, bebeğin huzursuzluğunu gidermek ya da bebeğini uykudan uyandırmak üzere söylediği ezgiler ile bu ritüeli yerine getirmektedir. Lomax; halk şarkılarının işlevi konusunda, elde ettiği verilere göre çıkardığı sonuçta; müziğin kültür içindeki işlevi, dinleyicilerin yurtlarına ve mensup oldukları toplumlara karşı besledikleri duyguları kuvvetlendirerek bir güvenlik duygusu oluşturduğu doğrultusundadır (Mirzaoğlu, 2008:77). Lomax aynı zamanda türkülerin bu temel işlevlerinin yanı sıra, yine bilinç ve bilinçaltı düzeylerde de insanları etkileyici fonksiyonlarının olduğundan da bahsetmektedir.

Dolar (2012); “Ses yokluğuna katlanmak zordur; tam bir sessizlik doğrudan doğruya tekinsizdir ölüme benzer, ses ise ilk hayat belirtisidir” ve “ses sayesinde ve ses yoluyla toplumsal varlıklarızdır; ses toplumsal bağlarımızın ekseninde durur ve öznelliğin mahrem çekirdeği kadar, toplumsalın dokusu da seslerden oluşuyor gibidir” (s.20) diyerek eklemektedir.

¹⁰ Edim: Gerçekleşmiş, olup bitmiş iş, eylem.

Yine çocuğun dil gelişimi açısından çok büyük bir öneme sahip olan ses ile ilgili Ong; dilin tamamen sese bağımlı bir olgu olduğunu aynı zamanda da düşüncelerin sesle özel bir biçimde bağlantılı olduğunu belirtmektedir. İnsanlar, sayısız yoldan iletişim kurar ve bunu yaparken tüm duyularını -dokunma, tat, koku ve özellikle göz ve kulaklarını- seferber ederler. Ancak esas olarak iletişime hâkim olan dil ve dili duyuran tane tane seslerdir (2003:18-19). İşte bir anne de artık sesi ile ninnilerini söylemeye ve onları sözler ile anlamlandırmaya başlamaktadır. “Ninniler kulaktan kulağa, nesilden nesile aktarıldığı için gelenek ve göreneklerimizin de taşıyıcısı konumundadır. Aynı zamanda dilin de taşıyıcısı olduğu için dil öğretiminin de devamlılığını sağlar” (Toker, 2011:25). Bu da Bascom’un dört işlevi içinde; gelecek kuşaklara aktarma yoluyla eğitim işlevinin müzikal anlamda ninniler ile yerine getirildiği görülmektedir. Aslında ninnilerden özelliklerinin içinde var olan sade bir dil kullanımı bu anlamda önemlidir. Çocuklar basit kelimeleri, sürekli tekrarlanması ile daha kolay algılamakta ve anlamlandırmaktadır. Bu sayede anadilinin ilk temellerini de atmaktadır. “Anadil” kavramı yani anne dili doğuştan bilinemez. “Uzun bir zamanda, duyup taklit etme uğraşından sonra öğrenilir. Bu duyup, taklit ederek öğrendiği dile de doğal olarak “anne dili” denir” (Çelik, 2016:88). Anne çoğu zaman ona kazandırmak istediği değerlerle ilgili mesajları, bunun yanında da gün içerisinde ifade edemediği duygu ve düşüncelerini yansıtan sözcükler ile ezgilerini bebeğine söylemektedir. Burada “anne” kavramının önemi de ortaya çıkmaktadır. Nedeni ise yapılan araştırmalar ve elde edilen sonuçların ışığında ninnilerin genellikle anneler tarafından yaratıldığı ve söylendiği gerçeğidir.

Kültür toplumun tüm üyeleri tarafından paylaşılır. Ancak bu paylaşım her birey için aynı olmayıp bazı farklılıklar gösterir. En temeldeki fark ise kadın ve erkeğin rollerinde görülür. Kültürdeki paylaşılma farklılıkları doğal kabul edilir ve zaten kültürün kendisi buna engel değildir. Hatta kültür, bireyleri buna zorlamaktadır (Aman, 2012:139).

Sözlü kültürü temsil eden kadınların müziği de öğrenilmiş bir davranış olmakla birlikte, kalıplaşmış etkinliklerin, düşüncelerin ve nesnelerin bütünüdür ve bu davranış biçimi, düşünceler bütünü, kalıplaşmış deyişlerle özgün deyişler oluşturarak biçimlendiği toplum içerisinde kuşaktan kuşağa öğretilmeye, aktarılmaya devam etmektedir. Bu çerçevede sözlü kültürde kadın, bulunduğu konumu gereği önemli bir rol üstlenmektedir (Çınar, 2013: 30).

Eskişehir Manav kadınları da annelik rollerinin gereği ve öğrenilmiş davranışlar olarak Manav kültürü içinde var olan ve kendini sürdüren ninni söyleme geleneğinin, onlara atfedilmiş olan gerekliliklerini yerine getiren kadınlar olarak, kültürel paylaşımın

önemli bir halkasını tamamlamaktadırlar.



5. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırma alanı olarak seçilen Eskişehir ilinde yaşayan manavlarla yapılan kişisel görüşmelerden elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Elde edilen sözlü verilerin yazımı aşamasında, görüşme yapılan bireylerin konu ile ilgili görüşlerini yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmiştir. Alan araştırması sonucunda elde edilen ninni örnekleri, edebî ve müzikal yapı bakımından incelenmiş, elde edilen bulgular işlenmiş ve yorumlanarak ilgili bölüm başlığı kapsamında sunulmuştur.

5.1. Bir Gelenek Olarak Manavlarda Ninni Söyleme

Araştırma konusu olan ninni söylemenin anlamı kaynak kişiler tarafından genel olarak, *çocukları uyutmak, çocukları sakinleştirmek* olarak tanımlanmış ve ninni teriminin; kaynak kişiler ile yapılan görüşmeler sonucunda Manavlarda, “*nenni*” olarak da adlandırıldığı görülmüştür. Tüm ninnilerde olduğu gibi araştırmada derlenen ninnilerin büyük bir çoğunluğunda kalıp sözlerin kullanıldığı görülmüştür. Bunlara aşağıdaki örnekleri gösterebiliriz.

“*nenni, nenni*” N1, N7, N8, N9, N16

“*nenni yavrim*” N2, N11, N12, N18

“*nenni kuzum nenni*” N3, N17

“*dandini dandini*” N14, N19

Yapılan görüşmeler neticesinde kaynak kişilerin tümü çocuklarına ve torunlarına ninni söylediklerini belirtmişlerdir. Çocuklarına ya da torunlarına ninni söyleme süreci hakkında kaynak kişiler aşağıdaki ifadeleri kullanmışlardır;

KK2; “*4-5 aylıkken başlıyoz. Kulak veriyor, dinliyor seni dinliyor, ninniye anlıyor...*”, “*Ben babaanne olarak oğlumun çocuklarını da büyüttüm, kızımın çocuklarını da büyüttüm bir ananne olarak, ikisini de büyüttüm. Onlara ninniler söyledim yani*”

KK3; “*Azcık böyle laftan anlamaya başlayınca, 4-5 aylıktan sonra, işte laf anlamaya başlıyor o zaman*” cevaplarını veren KK2 ve KK3 bebeklerine 4-5 aylık olduklarında ninni söylemeye başladıklarını belirtmiştir. Ne zamana kadar ninni söylüyorsunuz

sorusuna ise: “Ben torunumu 5-6 yaşına kadar ayağımda salladım, o zamana kadar da ninni söyledim” diyerek cevaplamıştır.

KK10; “Çocuk anlayasıya, azcık gabarmağa¹¹ başlayınca gulakka:na¹² gire: Beş altı aylık olunca, öyle yaa”. Aynı kaynak kişiye ne zamana kadar söylediniz sorusuna, “istediğin zaman söylersin, seni uyutcasam¹³ ge gucamda¹⁴ uyutam...” ifadesini kullanarak ninni söylemenin yaşının olmadığını, isterse araştırmacıyı da uyutabileceğinin vurgusunu yapmıştır.

KK5; “Ninniye hemen söylemeye başlamazdık. Azcık akli ererken söyledik. Beş altı aylıkken başlardık” yanıtını vermiştir.

KK7; “Şöyle azcık akli erince, dokuz ay çocuğun ayağını golunu bağlarız gundaklan, akli erince demek bu. Dokuz aydan önce az söyleriz o kadar söylemeyiz...” ifadelerinden dokuz ayın sonunda ninni söylemeye başladıkları anlaşılmaktadır.

KK12; Beş altı aylıkken başlamışımıdır, iki üç yaşa kadar söylemişimdir” yanıtını vermiştir. Görüşme esnasında yanında bulunan 28 yaşındaki kızı nadir de olsa uyumak istediğinde annesinden hâlâ ninni söylemesini istediğini, annesinin de söylediğini belirtmiştir.

KK13; “Çocuklar doğduktan, hani böyle annelik telaşı... Belki de hamileyken bile söyledim die hatırlıyorum şöyle; eskiden bizim hamileliğimizde bundan 37-38 sene önce belki çocuğunuzla konuşma diye bişey yoktu ama yine de ben kendi adıma söyleyebilirim hani çocuğumu karnımdayken de sevdim. Şimdi mesela bu kültür. Eskiden saklanıyordu ya... Ninnilerden sonra türkülere, şarkılara sonra da uyduruyordum çocuklarıma... Açıkçası çok ninni arayışına girmiyordum, kendim uyduruyordum” yanıtlarını vermiştir.

KK13’ün belirttiği üzere annelerin aslında çocukları için istedikleri zaman ve istedikleri yaşta ninni söyledikleri de görülmektedir. KK13 yurt dışında yaşayan 37 yaşındaki oğlunun doğum gününü sesini kaydettiği bir ninni ile kutladığını belirtmiştir.

¹¹ Gabarmağa: Sesleri anlamaya başlayınca anlamında kullanılmıştır.

¹² Gulakka:na: Kulaklarına

¹³ Uyutcasam: Uyutacaksam

¹⁴ Gucamda: Kucağında

Zamanında bu ninnileri duyan çocuklarına aynı tınılar ile seslendiğinde çocuklarının da mutlu olduğunu ve ayrıcalıklı hissettiklerini de vurgulamıştır.

Kaynak kişilerin çoğu, ninnileri; *çocukların kolay uyumalarını sağlaması* sebebi ile söylediklerini belirtmişlerdir. Bunun dışında KK13 ninni söylemenin *çocukların ruh dünyalarını güzelleştirdiğini, kültürünü öğrendiğini ve hayata dair güdülendiğini* düşündüğünü de belirtmiştir.

Yapılan görüşmeler neticesinde; Manavların ninni söyleme geleneklerinin var olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin çocuklarına beş-altı aylıkken ninni söylenmeye başladığı ancak bu sürecin farklılıklar gösterdiği ve genelde iki-üç yaşlarına kadar devam ettiği, ancak ninni söylemenin anneler ve çocukları için bir süreç olarak değerlendirilemeyeceği ve bu sürecin anne ve çocuğu arasındaki özel bir bağ olarak her yaşta devam ettiği bulgularına ulaşılmıştır.

5.2. Ninni Söyleme Geleneğinin Günümüzdeki Durumu

Manavların ninnilerinin derlenmesi ile ilgili görüşme yapılan ve çoğunluğu 60 yaş üzeri olan kaynak kişiler, ninnileri; genellikle anne, anneanne, babaanne, kaynana, teyze ve halalarından öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bu konu ile ilgili kaynak kişiler aşağıdaki ifadelere yer vermiştir:

KK4; *“Eski topraklar söylerdi, şimdi söylemiyorlar. Biz söylüyorduk ama şimdi yok. Gelin hep açıyo şeyi, telefonu, açıyo mesela şeyleri; kırmızı balık geliyor, çocuk şarkılarını açıyor ona”*. “Eşin çocuklarına ninni söyler miydi” sorusuna ise; *“yok o türkü söylerdi”* yanıtını vermiştir. Ardından da *“biz eski topraklar bunu şey yapıyordu”* (söylüyordu) diye eklemiştir.

Çocuklarınızı büyütürken ninniler söylediniz mi? Sorusuna:

KK1; *“Evet söyledim, torunlarıma da söyledim, hele torunlarıma daha çok söyledim”* peki kimden öğrendin? Sorusuna ise; *“Annemden öğrendim, annem söylerken duydum, bende öğrenmişim demek ki”* yanıtlarını vermiştir.

Ninnileri kimden duydunuz sorusuna;

KK13; *“Teyzemden, ananemden”*

KK2; “*Annelerimizden duyduk kızım*”. Peki baba, dede hiç söylemez miydi? sorusuna;

KK13; “*Dedem Kur’an okurdu, gece gündüz hafızdı*”

KK10; “*Gayınnam söylerdi. Dedeler çok söylemezdi. Dedeler anca cigara. içedi*”¹⁵

KK2; “*Ben hiç duymadım (babamdan)*”

KK3; “*Ben (babamdan) duymadım, ben kayıinvalidemden çok duydum. Kayıinvalidemle annemden öğrendim genelde*”.

KK13; “*Erkeklerde ninni söylemeli bence sadece hanımlar değil, günümüz çalışma hayatında zaten ortak yaşanılıyor ve çocuklara ortak da bakılıyor. Baba çocuğa nağmelerle seslenebilmeli ve o zaman duygu bağı babayla çocuk arasında da çok gelişecektir*” diyerek bu sürece aslında babaların da katılması gerektiği ile ilgili ifadelerini paylaşmıştır.

Bilindiği üzere toplumsal bir belleğin oluşmasında tekrarlama çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu tekrarlamalar sayesinde geleneğin oluşması ve aktarılması mümkün olmaktadır. Kadınların bu aktarım sürecinde, ninni söyleme anlamında aktif olarak yer aldıkları ve ninni söylemenin kendilerini ifade biçimi olarak kullandıkları görülmektedir. Bu süreçte kadınlar gün içinde yaşadıkları duygu durumlarını çocukları ile ninniler sayesinde paylaşabilmekte ve kendilerini ruhsal olarak da rahatlatmaktadırlar. KK13 bu durum ile ilgili: “*Türküler ninniler, annelerin aslında kaderlerine ağıtlarıdır, hani çocuklarına bi manada -tabii ki iyiyi güzeli öğütliyorlar ama- ninni söylerken kendileri de deşarj oluyorlar aslında kendileri de tedavi oluyorlar, rehabilite oluyorlar, belki o küçük çocuk söylenilen kelimelerin, sözlerin anlamına çok vâkıf değil ama onlarda da yer ediyö kesinlikle bu genlerimizde işli olan kodlar harekete geçiyö aklı erdikten sonra da. Ama ben bunun sadece çocuk için değil anne için de tedavi olduğu kanaatindeyim*” ifadeleri ile annenin hem kendini ifade etme biçimi hem de tedavi etme biçimi olarak kendisini rahatlattığını aktarmıştır. Bu da folklorun işlevlerinden biri olan “Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için bir

¹⁵ “Kayınnam söylerdi, dedeler çok söylemezdi, dedeler anca sigara içerdi”

kaçıp kurtulma mekanizması” olarak annenin kendini toplumdan, aileden bir anlığına soyutlayıp çocuğunu alıp uyutmaya geçtiği an olarak söylenebilir.

Kaynak kişilerin verdikleri bilgiler doğrultusunda ninni söyleme geleneğinin günümüzdeki durumu ile ilgili bulgular değerlendirilecek olursa; çocuklarına ninni söyleyenlerin genellikle kadınlar olduğu görülmektedir. Ninnileri söyleyenlerin arasında anne, kaynana, anneanne, babaanne, teyze, görümce ve elti gibi kadın kimliklerinin/rollerinin çeşitlilik gösterdiği ve bu geleneğin aktarım süreci bağlamında ninnileri kendi anneleri ve anneanne, babaanne, elti, kaynana vd. kadınlardan öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kaynak kişilerin verdiği bilgiler doğrultusunda genellikle çocuklarla annelerin ilgilenmesi sebebi ile bu sürece erkeklerin katılmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Kendi çocuklarının ve gelinlerinin ninni söylemeye olan ilgilerinin azaldığı ve ninni söylemeden ninni dinletmeye doğru bir geçiş olduğu söylenebilir. Kültürel süreçler içerisinde geleneklerin günün şartlarına göre değişim göstereceği bilgisine dayanarak, ninni söylemenin de bu süreç içerisinde ninni dinletmeye dönüştüğü ve yeni bir gelenek icat edildiği tespiti yerinde olacaktır. Kadınların sosyo-ekonomik anlamda söz sahibi olduğu günümüzde, evde bulunan iş yükleri de göz önünde bulundurulduğunda ninni söylemek yerine dinletmeyi tercih etmelerinin en büyük sebebinin fiziki yorgunluk olduğu düşünülmektedir. Ancak ninni dinletmek yerine ninni söylemenin; çocuğa verdiği huzur ve güvenin, dinletmek ile kıyaslanamayacak bir gerçek olduğu tespiti de unutulmamalıdır. Ninni söyleme geleneğinin ancak, genç kuşakların ninnileri sözlü bir dille çocuklarına tekrar tekrar söyleyerek aktarması durumunda sürekliliği sağlanacaktır. Günümüzde bu geleneğe karşı olan ilginin azalması sebebi ile genç kuşaklara aktarımının da azaldığı söylenebilir.

5.3. Ninni Söylemenin Ortamları

Ninniler çocukları uyutmak amacı ile söylenen sözlü ezgilerdir. Kaynak kişilerin tümü ninnileri söylemek için özel bir ortam hazırlamadıklarını, çocuğun uykusunun geldiğini anladıklarında genellikle ayaklarında sallamaya başlayarak ninnileri seslendirdiklerini belirtmişlerdir. Kaynak kişiler bu ortamın bazen evin bir odası, bazen bir bahçe, bazen de bir tarla olduğunu aktarmışlardır. Kaynak kişiler özellikle çocukları uyutmadan önce kundakladıklarını dile getirmişlerdir. Hatta neden kundaklamayı tercih ettikleri ile ilgili de hikâyeler aktarmışlardır:

KK1; “*Mesela çocuk dermiş ki, kundağa niye sararlar, annem babamla kavga etse de sıkıca annem beni sarsa dermiş. Kundağa öyle sarsa dermiş. Anne sinirinden çok sıkı sarsın diye, çocuk dile gelmezde, öyle misal mesela*”. Burada KK3 çocuğun dilinden konuşarak kundaklamanın çocuk açısından önemli olduğu vurgusunu yapmaktadır. “*Ben torunlarıma hep ninni söyledim*” diyerek çocuklarından sonra torunlarını da ninni ile büyüttüğünden bahsetmiştir.

KK3: “*Annem babama darılsa da beni sıkı sarsa dermiş. Sarmayınca sıçrayor¹⁶ ya, kenarda devamlı elleni itiyolla¹⁷*” Burada da KK3 kundaklanmayan çocuğun ellerini hareket ettirmediginde uyuyabildiğinin vurgusunu yapmaktadır. Ninnileri hangi ortamda söylediniz sorusuna KK3; “*Zaten aynı odadasın, orda ayağımda sallayıp uyutuyordum, ben yerine öyle yatırıyordum*” diyerek icra ortamının bilgisini de vermiştir.

KK13; “*Çalışan insanlar olarak çok ortam düzenlemesi yapabiliyorduk dersek doğru söylemeyiz. Kimi zaman köyde babaannesinde de kalıyorlardı küçükken. Yani illa onlara ayrılmış bir oda gerekmiyordu, çocuğun ihtiyacı olan şey; sevgi, üşümiyecek kadar sıcaklık yeter. Bence çocuk göğsünüze yattığı anda, yanınıza uzandığı anda tamam, onun ortamı tamamdır.*”; “*Ayağımda sallıyorduk o gün için, ha bugün olsa dener miyiz bilmiyorum ama o da bi zevkti*”

Kaynak kişilerin verdiği bilgiler doğrultusunda Manavların bebeklerini uyutmaya başlamadan önce kundakladıkları, ayrıca çocuğun uykusunun geldiğini anladıkları an çocuğu uyutmak için özel bir ortama ihtiyaç duyulmadıkları, sakın ve sıcak bir ortamın yeterli olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

5.4. Ninnilerin Müzikal ve Edebî Özellikleri

Araştırmada Eskişehir Manavlarına ait 22 ninni derlenmiş, bu ninnilerin müzikal anlamda karar sesi, ses genişliği, makamsal ve ritmik yapı açılarından incelemeleri yapılmıştır.

¹⁶ Sıçrayor: Sıçırıyor

¹⁷ İtiyolla: İtiyorlar

Edebî anlamda ise; ölçü türü, konu, dil, anlatım ve yöresel ağız özellikleri açısından incelenmeleri yapılmıştır. Derlenen ninnilerin müzikal çözümlenmesi yapılırken, kaynak kişilerin icra ettiği tonlar diyaşazon aletine göre belirlenmiş ancak ninnilerin notaya alınması aşamasında makamsal yapı gözetiilmiş ve karar sesleri buna göre belirlenmiştir. Ayrıca ninniler Geleneksel Türk Müziğı nota yazım sistemine bağılı kalınarak notaya alınmıştır.

Yapılan müzikal ve edebî incelemelerin detayları aşağıda belirtilmiştir:



5.4.1. Ninni 1 Notası

Kaynak: KK14

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

$\text{♩} = 100$

Nen - ni de - sem ya - k1 - şır

Ben yav - rı - ma ne gey - dir - sem pek ya - k1 - şır huu huu

A - şa - rı - dan ge - lir ga - şık nen - - ni

İ - çi do - lu bal - bu - la - şık

Be - nim yav rım bir be - yin gı - zı - na a - şık hu hu

Nen - ni de - sem dağ - lar in - ler

Be - nim yav - rım nen - ni din - ler

Nen - ni nen - ni

Resim 5.1. Ninni 1 notası

5.4.1.1. Müzikal yapı

Karar sesi : Do

Güçlü : Mi

Yeden : Si

Ses Genişliği : Si-Sol 6 ses



Resim 5.2. Ses genişliği (Ninni 1)

Ninni 1, KK14 tarafından diyapazona göre La diyez sesinden icra edilmiştir. Çargâh makamı¹⁸ özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre Do üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: KK14 tarafından serbest usulde seslendirilmiştir. Ninni 1’de kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.3. Ritmik yapısı (Ninni 1)

5.4.1.2. Edebî yapı

Nenni desem yakışır a 4+3 = 7

Ben yavrıma ne geydirsem pek yakışır a 8+4 = 12

¹⁸ Görüşme yapılan kaynak kişiler “ninnileri söyler misiniz?” sorusu karşılığında, ninnilerin sadece sözlerini söylemeye başlamışlardır. “Ninniye melodisiyle söyler misiniz?” sorusunu ise anlamamışlar ancak, “ninniye makamlı söyler misiniz?” ifadesiyle istenildiğinde ninni sözlerini ezgileri ile söylemeye başlamışlardır. Buradan da anlaşılacağı üzere, kaynak kişiler “makam” kavramını gerçek anlamında değil, ezgi anlamında değerlendirmektedirler. Melih Duygulu’nun da bahsettiği gibi; “halk müziği makamlarının ses dizileri geçmişte yazılı olarak tespit edilmemiş, hafızalarda saklanmıştır. Bunların kalıp ezgiler halinde sonraki kuşaklara aktarıldığı göz önüne alındığında aslında gelenekte böyle perde şemalarının da olmadığı kendiliğinden ortaya çıkar. Biz, bu tür ses dizilerini halkın hafızasında yer etmiş ezgi kümelerinin içinden çıkartmaktayız. Halk müziği ses şemalarına bakılarak veya diziler akla getirilerek yapılan/tasarlanan müziklerden değildi. Böyle olunca süreç zaten kendiliğinden farklı işlemeye başlar. Halk, makamı bir bütün olarak ezgi bütünü içinde ses katmanları biçiminde değerlendirir; gerektiğinde bu katmanlardan bazılarını müracaat ederek gereği kadarını alır ve kullanır. Örneğin geçki/modülasyon “doğal yönelme” ile yapılır.; herhangi bir ses dizisi, şema olarak düşünülüp uygulanmaz. Demek oluyor ki halk müziği makamlarının temeli, “ses dizileri” değil “ezgi kümeleri”dir” (Duygulu, 2018: 56). Dolayısıyla, çalışmanın müzikal yapı incelemelerinde derlenen ninnilerdeki ezgi yapıları da ezgi kümeleri dikkate alınarak incelenmiş, yapılan tespitler ise ezgi kümelerinin, “gösterdikleri makamsal özellikler” bağlamında değerlendirilmiştir.

Dil ve Anlatım: Anlatımda yineleme, tekrarlardan yararlanılmıştır. Yöresel söyleyişler (yavırım, geydirsem, aşarıdan) ve dil özelliklerinde ise nazal ñ kullanımı dikkat çekmektedir. Güzel sözler ve övgüye yer verilmiştir. Yöresel söyleyişler ve dil özelliklerinde de nazal ñ kullanımı dikkat çekmektedir.

“k”- “g”= geydirsem, gaşık, gızına

Nazal ñ= iñler, diñler

Aşarıdan: aşağıdan

Gaşık: kaşık

Gızına: kızına

Yavırma: yavruma

Geydirsem: giydirsem

Ninniye ilişkin not

Bu ninni, Altıntaş’ın yüksek lisans tezi kapsamında gerçekleştirdiği alan araştırması sırasında, Eskişehir’e bağlı Mihalgazi ilçesinin Karaoğlan köyünden derlenmiştir (2009).

Derleme yapılan KK14 2014 yılında vefat etmiştir.

5.4.2. Ninni 2 Notası

Kaynak: KK15

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

$\text{♩} = 80$

U - zun ga - vak bo - yun os - sun

Yav - rum nen - - - ni - - - nen - ni

Sel - vi sö - ğüt da - lin os - sun

Yav - rum huu huu

A - kan su - lar öm - rün os - sun

Yav - rum huu huu

Bahçeye gurdum salıncak
Eline verdim oyuncak
Benim yavrunm şimdi uyucak
Nennni yavрім huu huuu

Resim 5.4. Ninni 2 notası

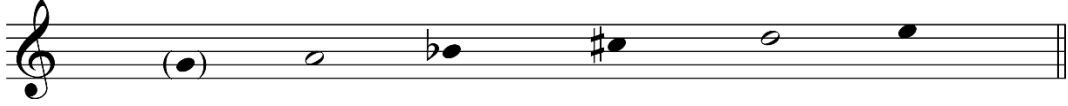
5.4.2.1. Müzikal yapı

Karar sesi : La

Güçlü : Re

Yeden : Sol

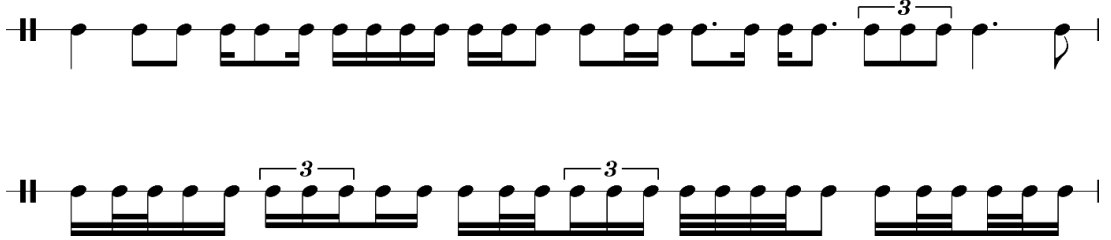
Ses Genişliği : Sol-Mi 6 ses



Resim 5.5. Ses genişliği (Ninni 2)

Ninni 2, KK15 tarafından diya pazona göre Sol diyez sesinden icra edilmiştir. Hicaz makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre La üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: KK15 tarafından serbest usulde seslendirilmiştir. Ninni 2’de kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.6. Ritmik yapısı (Ninni 2)

5.4.2.2. Edebî yapı

Uzun gavak boyuñ ossuñ a 4+4 = 8

Yavrum nenni nenni

Selvi söğüt daliñ ossuñ a 4+4 =8

Yavrum hu hu

Akan sular ömrün ossuñ a 4+4 = 8

Yavrum hu hu

Benim uykum senin ossuñ a 4+4 = 8

Yavrum hu hu

Bahçeye gurdum salıncak b 5+3 = 8

Eline verdim oyuncak b 5+3 = 8

Benim yavrum şimdi uyucak b 4+5 = 9

Nenni yavrum hu hu

Uyak şeması: a b a c – a c a c – d d d c şeklindedir.

- boyun **ossun**

- dalin **ossun** kelimelerindeki -un ossun ve -in ossun rediftir.

-ömrün **ossun**

-senin **ossun** kelimelerindeki -ün ossun ve -in ossun rediftir.

-gurdum salıncak

-verdim oyuncak

-uyucak kelimelerindeki -r yarım uyak, -cak ise rediftir.

Ölçü Türü: Şiirin geneli (4+4), (5+3) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Şiirin; sözleri hece ölçüsü ve kullanılan kalıp sözler incelendiğinde ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninni de *yavrum nenni nenni* ve *yavrum hu hu* sözleri kullanılmıştır.

Konu: Ninni de çocuğunun gelecekteki fiziki özellikleri ve ömrünün uzun olması konu edilmiştir.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Anlatımda ise telkin¹⁹ yöntemi dikkat çekmektedir. Ayrıca çocuğu için iyi dilekler, temenniler ve dualara yer verilmiştir. Yöresel söyleyişler ve dil özelliklerinde de nazal ñ kullanımı dikkat çekmektedir.

Telkin cümleleri: Benim yavrum şimdi uyucak.

“k”- “g”= gavak, gurdum

Nazal ñ= boyuñ, daliñ, ossuñ

Gavak: kavak

¹⁹ Telkin: Bir duyguyu, bir düşüncüyü birinin belleğine sokma, ona aşılama.

Dalin: dalın

Ossun: olsun

Yavrum: yavrum

Kurdum: kurdum

Uyucak: uyuyacak

Ninniye ilişkin not

Bu ninni, Altıntaş'ın yüksek lisans tezi kapsamında gerçekleştirdiği alan araştırması sırasında, Eskişehir'e bağlı Mihalgazi ilçesinin Karaoğlan köyünden derlenmiştir (2009).

Ninni 2'yi seslendiren KK15, KK14'in kızıdır.

5.4.3. Ninni 3 Notası

Kaynak: KK1

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

♩=100

U - zun ka - vak bo - yun ol - sun

Sel - vi sö - ğüt da - lın ol - sun

Be - nim uy - kum se - nin ol - sun

Nen - ni oğ - lum nen - ni 3

Nen - ni ku - zum nen - ni

Sancağımın içi çukur
Halkaları kuran okur
Benim oğlum şimdi uyur
Nenni oğlum nenni
Nenni kuzum nenni

Nenni desem dağlar uyur
Dağlarda laleler büyür
Benim oğlum şimdi uyur
Nenni oğlum nenni
Nenni kuzum nenni

Nenni desem nennisi var
Gözlerinde uykusu var
Nenni oğlum nenni
Nenni kuzum nenni

Bir taş attım çaya düştü
Çaydan bir güvercin uçtu
Benim oğlumun dayısı
Gurbet ellere düştü
Nenni oğlum nenni
Nenni kuzum nenni

Resim 5.7. Ninni 3 notası

5.4.3.1. Müzikal yapı

Karar sesi : La

Güçlü : Do

Yeden : -

Ses Genişliği : La-Mi 5 ses



Resim 5.8. Ses genişliği (Ninni 3)

Ninni 3, KK1 tarafından diya-pazona göre Si bemol sesinden icra edilmiştir. Sabâ makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre La üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: KK1 tarafından serbest usulde seslendirilmiştir. Ninni 3’de kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.9. Ritmik yapısı (Ninni 3)

5.4.3.2. Edebî yapı

Sancağımın içi çukur a 4+4 = 8

Halkaları kuran okur a 4+4 = 8

Benim oğlum şimdi uyur a 4+4 = 8

Nenni oğlum nenni

Nenni kuzum nenni

Nenni desem dağlar uyur a 4+4 = 8

Dağlarda laleler büyür b 3+5 = 8

Benim oğlum şimdi uyur a 4+4 = 8

Nenni oğlum nenni

Nenni kuzum nenni

Uzun kavak boyun olsun c $4+4 = 8$

Selvi söğüt dalın olsun c $4+4 = 8$

Benim uykum senin olsun c $4+4 = 8$

Nenni oğlum nenni

Nenni kuzum nenni

Nenni desem nennisi var d $4+4 = 8$

Gözlerinde uykusu var d $4+4 = 8$

Nenni oğlum nenni

Nenni kuzum nenni

Bir taş attım çaya düştü e $4+4 = 8$

Çaydan bir güvercin uçtu f $3+5 = 8$

Benim oğlumun dayısı g $5+3 = 8$

Gurbet ellere düştü e $5+2 = 7$

Nenni oğlum nenni

Nenni kuzum nenni

Uyak şeması: a a a – a b a – c c c – d d – e f g e şeklindedir.

-boyun olsun

-dalın olsun

-senin olsun kelimelerindeki -un olsun, -ın olsun ve -in olsun rediftir.

-çukur

-okur

-uyur kelimelerindeki -ur tam uyaktır.

-düştü

-uçtu

-düştü kelimelerindeki -tü ve -tu rediftir.

Ölçü Türü: Şiirin geneli; (4+4), (3+5) ve (5+3) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Şiirin; sözleri hece ölçüsü ve kullanılan kalıp sözler incelendiğinde ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninni de *nenni oğlum nenni, nenni kuzum nenni* sözleri kullanılmıştır.

Konu: Ninni de çocuğunun gelecekteki fiziki özellikleri ve dayısının gurbete gitmesi konu edilmiştir.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Anlatımda telkin yöntemi dikkat çekmektedir. Ayrıca çocuğu için iyi dilekler, temennilere yer verilmiştir.

Telkin cümleleri: Benim oğlum şimdi uyur.

Ninniye ilişkin not

Ninni 3 Karaoğlan köyünde, KK1'den derlenmiştir. “Çocuklarıma da söyledim ama torunlarıma daha çok söyledim” diyerek ninni söyleme geleneğinin devamı ile ilgili bilgi de vermiştir. Ayrıca “Annem söylerdi ben de duydum, öğrenmişim demek ki” diyerek ninniye annesinden öğrendiği bilgisini de vermiştir.

5.4.4. Ninni 4 Notası

Kaynak: KK3

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

♩=120

Ay - lar yıl - lar say - ma - say - dım__

Ah__ bağ - rı - ma__ taş bas - say - dım__

Et__ tır - nak - tan__ ay - rı - lır - mı__

Keş - ke__ an - ne__ ol - ma - say - dım

Beşiğe koydum salladım
Kanıdım ile kolladım
Hiç gözümden ayırmazken
Yadellere mi yolladım

Duvak duvak tel mi oldun
Nefesimde yel mi oldun
Sen annenin kuzusuydun
Gidiyorsun el mi oldun i

Ah alnımda baş olsaydın
Gölerimde yaş olsaydın
Ah bir toprak taş olsaydın
Keşke anne olmasaydım

Resim 5.10. Ninni 4 notası

5.4.4.1. Müzikal yapı

Karar sesi : La

Güçlü : Re

Yeden : -

Ses Genişliği : La-Fa 6 ses



Resim 5.11. Ses genişliği (Ninni 4)

Ninni 4, KK3 tarafından diyapazona göre Si sesinden icra edilmiştir. Hicaz makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre La üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: Ninni 4, KK3 tarafından 3 zamanlı olarak seslendirilmiştir. Ninninin söyleniş hızı da göz önünde bulundurularak, usulü $\frac{3}{4}$ 'lük olarak notaya alınan Ninnide kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.12. Ritmik yapısı (Ninni 4)

5.4.4.2. Edebî yapı

Aylar yıllar saymasaydım a $4+4 = 8$

Ah bağıma taş bassaydım a $4+4 = 8$

Et tırnaktan ayrılır mı b $4+4 = 8$

Keşke anne olmasaydım a $4+4 = 8$

Beşige koydum salladım

a $5+3 = 8$

Kanadım ile kolladım a $5+3 = 8$

Hiç gözünden ayırmazken c $4+4 = 8$

Yadellere mi yolladım a $5+3 = 8$

Duvak duvak tel mi oldun	d	4+4 = 8
Nefesimde yel mi oldun	d	4+4 = 8
Sen annenin kuzusuydun	d	4+4 = 8
Gidiyorsun el mi oldun	d	4+4 = 8

Ah alınmda baş olsaydın	e	4+4 = 8
Gözlerimde yaş olsaydın	e	4+4 = 8
Ah bir toprak taş olsaydın	e	4+4 = 8
Keşke anne olmasaydım	a	4+4 = 8

Uyak şeması: a a b a – a a c a – d d d d – e e e a şeklindedir.

-saymasaydım

-bassaydım

-olmasaydım kelimelerindeki -saydım rediftir.

-salladım

-kolladım

-yolladım kelimelerindeki -lla zengin uyak, -dım rediftir

-tel mi oldun

-yel mi oldun

- el mi oldun kelimelerindeki -el tam uyak, -mi oldun rediftir.

-baş olsaydın

-yaş olsaydın

-taş olsaydın kelimelerindeki -aş tam uyak, -olsaydın rediftir.

Ölçü Türü: Şiirin geneli (4+4) ve (5+3) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Konu: Eserde; bir annenin kızının büyüyüp gelin olduğu ve yaşanan o ânın ne kadar zor olduğu ile ilgili duygu ve düşünceleri anlatılmaktadır. KK3 bu eserin bir ilahi olduğunu ancak bu ezgiyi her zaman çocuklarını ve torunlarını uyutmak için söylediğini belirtmiştir. Eser incelemelerimiz sonucunda bebek mevlitlerinde bebekler

kucağı alarak, bebeklere söylenilen bir ezgi olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁰ KK3'ün verdiği ifadeler, şiirin sözleri ve araştırma sonuçları neticesinde bebekler için de söylenen bir ezgi olması sebebi ile bu ezgiyi dini içerikli ninniler içinde değerlendirebileceğimiz kanaatindeyiz.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Anlatımda ise telkin yöntemi dikkat çekmektedir. Hüzünlü sözler ve dualara yer verilmiştir.

Ninniye ilişkin not

Bu ninni Eskişehir Merkez'den, KK3'ten derlenmiştir. KK3 bu ninninin bir annenin ağıtı gibi olduğunu da belirtmiştir. Suat Ugan, “İşlevsel Yönleriyle Ninniler” adlı kitabında; konularına göre ninniler, “efsane ve ağıt türünden olan ninniler” (Ugan, 2009: 11) başlığı altında değerlendirebiliriz.

²⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=Uf4iMZEJYfs>,
<https://www.youtube.com/watch?v=t7U8OxCK8O8>

5.4.5. Ninni 5 Notası

Kaynak: KK3

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

♩=100 Serbest ritimli

Ley-lek i-dim yu-mur - - ta - da yu - va - da

Mev-lam ka - nat ver - miş uç - tum ha - va - da

Mev lam ka-nat ver - miş uç - tum ha - va - da

Serbest ritimli

Yav - ru-mun bi - ri - si kal - dı yu - va - da

A - ya - ğı 3 bas - ma - dık Yav- rum ge - lir - mi

ka- na - dı bit - me - miş ku- zum u - çar - mı

Yuvamın edrafı harmandır harman
Leylek kalksın diye okunur ferman
Yavrumu uçursam bir saat durmam
Ayağı basmadık yavrum gelir mi
Kanadı bitmemiş kuzum uçar mı

Yuvamın edrafını duman бүрүдү
Herkes yavrusunu aldı yürүдү
Yüreğın içinde yağın eridi
Ayağı basmadık yavrum gelir mi
Mevlam kanat vermeyince kuzum uçar mı

Resim 5.13. Ninni 5 notası

5.4.5.1. Müzikal yapı

Karar sesi : Sol

Güçlü : Re

Yeden : -

Ses Genişliği : Sol-La 9 ses



Yuvamın edrafı harmandır harman	c	6+6 = 12
Leylek kalksın diye okunur ferman	c	6+5 = 11
Yavrumu uçursam bir saat durmam	d	6+5 = 11
Ayağı basmadık yavrum gelir mi	b	6+5 = 11
Kanadı bitmemiş kuzum uçar mı	b	6+5 = 11

Yuvamın edrafını duman бүрүдү	e	7+5 = 12
Herkes yavrusunu aldı yürүдү	e	6+5 = 11
Yüreğin içinde yağım eridi	f	6+5 = 11
Ayağı basmadık yavrum gelir mi	b	6+5 = 11
Mevlam kanat vermeyince kuzum uçar mı	b	8+5 = 13

Uyak şeması: a a a b b – c c d b b – e e f b b şeklindedir.

-yuvada

-hayada

-yuvada kelimelerindeki -va tam uyak, -da rediftir.

-gelir mi

-uçar mı kelimelerindeki -ir mi ve -ar mı rediftir.

-harman

-ferman kelimelerindeki -rman zengin uyaktır.

-bүrүdü

-yүrүdü

-erdi kelimelerinde -dü, -dü, -di rediftir.

Ölçü Türü: Şiirin geneli (6+5) ve (4+7) duraklı 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Şiirin hece ölçüsünü, sözlerini ve kaynak kişilerin belirttikleri ifadeleri dikkate alarak ninni olduğunu söyleyebiliriz.

Konu: Bu ninni de bir anne leyleğin yavruları ile ilgili kaygı ve endişeleri dile getirilmiştir. KK2 ve KK3 eserin adının “Leylek Ninnisi” olduğunu özellikle dile getirmiştir.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Anlatımda dilek, temenni ve dualara yer verilmiştir. Bölgeye özgü konuşma farklılıkları ninnide karşımıza çıkmaktadır.

Edrafı: etrafı

Ninniye ilişkin not

Bu ninni Eskişehir Merkez’den, KK3’ten derlenmiştir. KK3 bu ninniye seslendirdikten sonra adının “Leylek ninnisi” olduğunu belirtmiştir. KK3 ninninin konusu ile ilgili; *“Leyleklerin hayatını anlıyor, yavrusunu uçuramamış, kanadı bitmemiş, kanadı bitmeyince de uçamaz tabii, ama bunu yazan da bir anne belki kendi yaralı. Mesela çocuğu olmuştur, insan içine çıkaramamıştır, ölmüştür veyahut çocuk”* bilgileri vermiştir.

5.4.6. Ninni 6 Notası

Kaynak: KK3

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

♩=70

Mek-ke i - le Me - di - ne - nin a - ra - sı_____

Şi - fa bul - maz_ şu gön - lü - mün ya - ra - sı_____

Şi - fa_ bul-maz şu gön - lü - mün ya - ra - sı_____

O - ra - da - dır an - cak_____ bu - nun ça - re - si_____

Ey Me - di - ne_ şeh-ri_____ kur - ba - nın_ o- lam_ 3
Ey İs - tan - bul_ şeh-ri_____ kur - ba - nın_ o- lam_____

Ser- ver_ Mu ham - me- din_____ nu - ru- nu_____ gö rem_
Ser- ver_ Mu ham - me- din_____ nu - ru- nu_____ gö rem_____

Onun sülalesi Haşim Kureyşi
Onun müezzini Bilal Habeşi
Dünyada bulunmaz onun bir eşi

Ey Medine şehri kurbanın olam
Server Muhammedin nurunu görem
Ey İstanbul şehri kurbanın olam
Server Muhammedin nurunu görem

Resim 5.16. Ninni 6 notası

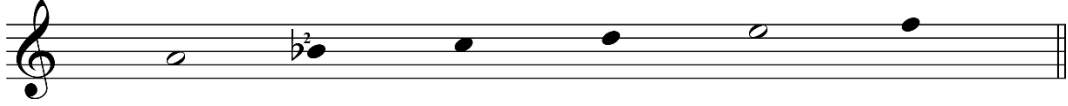
5.4.6.1. Müzikal yapı

Karar sesi : La

Güçlü : Mi

Yeden : -

Ses Genişliği : La-Fa 6 ses



Resim 5.17. Ses genişliği (Ninni 6)

Ninni 6, KK3 tarafından diya pazona göre La sesinden icra edilmiştir. Hüseyinî makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre La üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: Ninni 6, KK3 tarafından 4 zamanlı olarak seslendirilmiştir. Ninninin söyleniş hızı da göz önünde bulundurularak, usulü 4/4'lük olarak notaya alınmıştır. Ninnide kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.18. Ritmik yapısı (Ninni 6)

5.4.6.2. Edebî yapı

Mekke ile Medine'nin arası a 4+7 = 11

Şifa bulmaz şu gönlümün yarası a 4+7 = 11

Oradadır ancak bunun çaresi a 4+7 = 11

Ey Medine şehri kurbanın olam b 6+5 = 11

Server Muhammedin nurunu görem b 6+5 = 11

Ey İstanbul şehri kurbanın olam b 6+5 = 11

Server Muhammedin nurunu görem	b	6+5 = 11
Onun sülalesi Haşim Kureyşi	c	6+5 = 11
Onun müezzini Bilal Habeşi	c	6+5 = 11
Dünyada bulunmaz onun bir eşi	c	6+5 = 11
Ey Medine şehri kurbanın olam	b	6+5 = 11
Server Muhammedin nuru görem	b	6+5 = 11
Ey İstanbul şehri kurbanın olam	b	6+5 = 11
Server Muhammedin nuru görem	b	6+5 = 11

Uyak şeması: a a b – c d c d – e e e – c d c d şeklindedir.

-medinenin arası

-gönlümün yarası

-bunun çaresi -sı, -sı, -si rediftir.

-olam

-görem kelimelerindeki -em ve -am rediftir.

-kureyşi

-habeşi

-eşi kelimelerindeki –şi tam uyaktır.

Ölçü Türü: Şiirin genelinde (4+7) ve (6+5) duraklı 11’li hece ölçüsü kullanılmıştır.

Konu: Şiir de Peygamber efendimize duyulan özlem dile getirilmektedir KK3’ün ifadelerinin (bknz. Ninnilere ilişkin notlar), şiirin sözlerinin incelenmesi ve bebekler için de söylenen bir ezgi olması sebebi ile bu ezgiyi de dini içerikli ninniler içinde değerlendirebileceğimiz kanaatindeyiz.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Güzel sözler ve dualara yer verilmiştir.

Ninniye ilişkin not

Bu ninni Eskişehir Merkez'den, KK3'ten derlenmiştir. KK3 bu ezgiyi ilahi olarak öğrendiğini, ancak büyük torununu uyutmaya başladığı zamanlarda ninni olarak söylemeye başladığını, torunu dile geldiğinde ise ananesinin onu ayağında sallayıp uyutmaya geçeceği zaman torunu Meriç'in; *“Anane derdi benim ki, şey desene derdi, hana Mekke ile Medine'nin arası va: ya onu söylesene bana diye bağıırdı benim oğlan (torunu)”* diyerek kendisine, bu ilahiye söylemesini istediğini ve torununun bu ezgi ile uyuduğunu belirtmiştir. KK3 çocuklarını ve torunlarını genellikle bu ezgiler ile uyuttuğunu dile getirmiştir. Ayrıca KK3'ün bu ezgi ile ilgili ifadelerini de göz önünde bulundurarak ezginin aynı zamanda bir ninni olduğunu da söyleyebiliriz. Yine Suat Urgan'ın, “İşlevsel Yönleriyle Ninniler” adlı kitabında; konularına göre ninniler, “din ve kutsallık türünden olan ninniler” (Urgan, 2009: 11) başlığı altında değerlendirebiliriz.

5.4.7. Ninni 7 Notası

Kaynak: KK2-KK3

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

$\text{♩} = 90$

Nen - ni de - sem dağ - lar u - yur

Dağ - lar - da la le - ler bü - - - yür

Be - nim yav - rım şim - di u - - - yur

Nen - - - ni nen - ni

*Nenni dedim hoşmu geldi
Beşik sana hoş mu geldi
Ali gözünden yaş mı geldi
Nenni nenni

*Bahçeye astım salıncak
Eline verdim oyuncak
Benim yavrum uyuyacak
Nenni nenni

*Nenni dedim uyutamadım
Sefa ile büyütmedim
Oğlaklarınan yürütemedim
Nenni nenni

*Tarlalarda biter ahlat
Anneler çok çeker zahmet
Medine de ol Muhammet
Uyku yolla yavruma nenni

İstanbul'un kıyısına
Kova saldım kuyusuna
Mektup yazdım babasına (teyzesine)
Nenni nenni

Hem uysun hem büyüsün
Oğlaklarınan yürüsün
Nenni benim yavrum nenni
Nenni nenni

*

Tar - la - lar - da bi - ter ah - lat

Resim 5.19. Ninni 7 notası

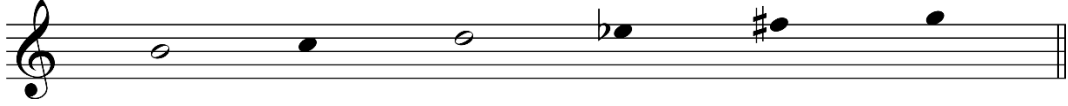
5.4.7.1. Müzikal yapı

Karar sesi : Si

Güçlü : Re

Yeden : -

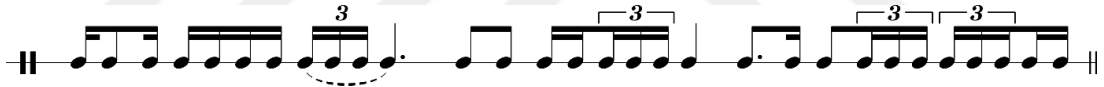
Ses Genişliği : Si-Sol 6 ses



Resim 5.20. Ses genişliği (Ninni 7)

Ninni 7, KK2 ve KK3 tarafından diya pazona göre Si bemol sesinden icra edilmiştir. Segâh makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre yine Si üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: Ninni 7, KK2 ve KK3 tarafından serbest usulde seslendirilmiştir. Serbest usulde seslendirilen ninnide kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.21. Ritmik yapısı (Ninni 7)

5.4.7.2. Edebî yapı

Nenni desem dağlar uyur a 4+4 = 8

Dağlarda laleler büyür a 3+5 = 8

Benim yavrum şimdi uyur a 4+4 = 8

Nenni nenni

Nenni dedim hoşmu geldi b 4+4 = 8

Beşik sana köşk mü geldi b 4+4 = 8

Ali gözünden yaş mı geldi b 5+4 = 9

Nenni nenni

Bahçeye astım salıncak c 5+3 = 8

Eline verdim oyuncak c 5+3 = 8

Benim yavrum uyuyacak	c	4+4 = 8
<i>Nenni nenni</i>		
Nenni dedim uyutamadım	d	4+5 = 9
Sefa ile büyütemedim	d	4+5 = 9
Oğlaklarınan yürütemedim	d	5+5 = 10
<i>Nenni nenni</i>		

Tarlalarda biter ahlat	e	4+4 = 8
Anneler çok çeker zahmet	e	4+4 = 8
Medine de ol Muhammet	e	4+4 = 8
<i>Uyku yolla yavruma Nenni</i>		

İstanbul'un kıyısına	f	4+4 = 8
Kova saldı kuyusuna	f	4+4 = 8
Mektup yazdım babasına (teyzesine)	f	4+4 = 8
<i>Nenni nenni</i>		

Hem uyusun hem büyüsün	g	4+4 = 8
Oğlaklarınan yürüsün	g	5+3 = 8
<i>Nenni benim yavrum nenni</i>		
<i>Nenni nenni</i>		

Uyak şeması: a a a – b b b – c c c – d d d – e e e – f f f – g g şeklindedir.

-dağlar uyur

-laleler büyür

-uyur kelimelerindeki -r rediftir.

-hoş **mu geldi**

-köşk **mü geldi**

-yaş **mı geldi** kelimelerindeki -mu geldi, -mü geldi, -mı geldi rediftir.

-salıncak

-oyuncak

-uyuyacak kelimelerindeki -cak zengin uyaktır.

-uyutamadım

-büyütemedim

-yürütemedim kelimelerindeki -tamadım rediftir.

-ahlat

-zahmet

-muhammet kelimelerindeki -t yarım uyaktır.

-kıyısına

-kuyusuna

-babasına kelimelerindeki -sına rediftir.

-büyüsün

-yürüsün kelimelerindeki -ü uyak, -sün rediftir.

Ölçü Türü: Şiirin geneli (4+4), (5+3), (3+5) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Bazı mısralarda ise; (5+4), (4+5) duraklı 9’lu hece ölçüsü kullanılmıştır. Dördüncü kıtanın üçüncü mısrasında yöresel söyleyişten kaynaklanan (oğlaklarınan= oğlaklarlan) ancak melodiyi bozmayan 10’ lu hece ölçüsü de kullanılmıştır.

Şiirin; hece ölçüsü, sözleri ve kullanılan kalıp sözleri incelendiğinde ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninni de *nenni nenni, nenni benim yavrum nenni* sözleri kullanılmıştır.

Konu: Ninni de temenniler ve dualar yer almaktadır.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Anlatımda yine telkin yöntemi dikkat çekmektedir. Sözlerinde çekilen cefaya ve dualara, iyi dileklere yer verilmiştir.

Telkin cümleleri: Benim yavrum şimdi uyur, benim yavrum uyuyacak, hem uyusun hem büyüsün

Ninniye ilişkin not

Bu ninni Eskişehir Merkez'den, KK2 ve KK3'ten derlenmiştir. KK2 ve KK3 kardeşlerdir. KK2 ninnileri annesinden duyduğunu ama duyduğu pek çok ninniye unuttuğunu, KK3 ise annesinden ve kayınvalidesinden çok duyduğunu ve onlardan öğrendiğini belirtmiştir.



5.4.8. Ninni 8 Notası

Kaynak: KK10

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

$\text{♩} = 85$

U - zun ga - vak bo - yun ol - - sun

Sel - vi sö - ğüt da - lin ol - - sun

Al - lah sa - na ö - mür ver - - sin

Nen - ni nen - ni

Aşağıdan gelir gaşık
İçi dolu bal bulaşık
Benim oğlum beyleriñ gızına âşık
Nennni nenni

Sancağımmın içi çukur
Halkaları guran okur
Benim gızım halı dokur
Nennni nenni

Bahçeye gurdum salıncak
Eline de verdim oyuncak
Uyuya da galdı çocuk
Nenni nenni

Resim 5.22. Ninni 8 notası

5.4.8.1. Müzikal yapı

Karar sesi : Si

Güçlü : Re

Yeden : -

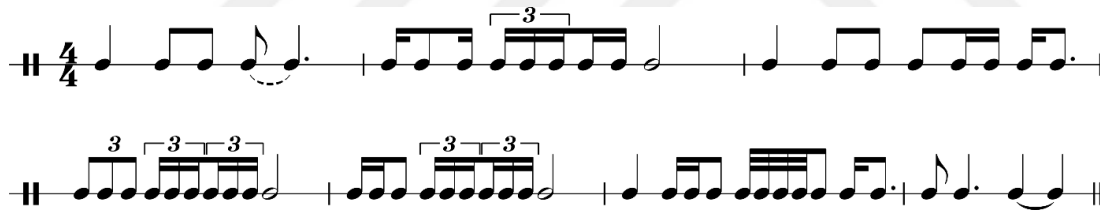
Ses Genişliği : Si-Fa diyez 5 ses



Resim 5.23. Ses genişliği (Ninni 8)

Ninni 8, KK10 tarafından diyapazona göre Fa sesinden icra edilmiştir. Segâh makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre Si üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: Ninni 8, KK10 tarafından 4 zamanlı olarak seslendirilmiştir. Ninninin söyleniş hızı da göz önünde bulundurularak, usulü 4/4'lük olarak notaya alınmıştır. Ninnide kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.24. Ritmik yapısı (Ninni 8)

5.4.8.2. Edebî yapı

Uzun gavak boyuñ ossuñ a 4+4 = 8

Selvi söğüt daliñ ossuñ a 4+4 = 8

Allah sana ömür versin b 4+4 = 8

Nennni nenni

Aşağıdan gelir gaşık c 4+4 = 8

İçi dolu bal bulaşık c 4+4 = 8

Benim oğlum beyleriñ gızına âşık c 4+8 = 12

Nennni nenni

Sancağımın içi çukur d 4+4 = 8

Halkaları guran okur d 4+4 = 8

Benim gızım halı dokur d 4+4 = 8

Nennni nenni

Bahçeye gurdum salıncak e 5+3 = 8

Eline de verdim oyuncak e 4+5 = 9

Uyuya da galdı çocuk e 4+5 = 9

Nenni nenni

Uyak şeması: a a b – c c c – d d d – e e e şeklindedir.

- boyun **ossun**

- dalin **ossun** kelimelerindeki -un ossun ve -in ossun rediftir.

- gaşık

-bulaşık

-aşık kelimelerindeki –aşık zengin uyaktır.

-çukur

-okur

-dokur kelimelerindeki –kur zengin uyaktır.

-salıncak

-oyuncak

-çocukcak kelimelerindeki -cak zengin uyaktır. -

Ölçü Türü: Şiirin geneli (4+4), (5+3) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Bazı dizelerde ise; (4+5) duraklı 9’lu hece ölçüsü ve bir mısradaki da (4+8) duraklı 12’li hece ölçüsü kullanılmıştır.

Şiirin hece ölçüsü, sözleri ve kullanılan kalıp sözleri incelendiğinde ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninni de *nenni nenni* sözleri kullanılmıştır.

Konu: Ninni de çocuğu için iyi dilekler anlatılmaktadır.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Anlatımda ise telkin yöntemi dikkat çekmektedir. Güzel sözler ve dualara yer verilmiştir. Bölgeye özgü konuşma farklılıkları (ossun, yavırım) manide karşımıza çıkmaktadır.

Telkin cümleleri: Uyuya da galdı çocukak

“k”- “g”= gaşık, guran, gızım, gurdum, galdı

Nazal ñ= boyuñ, daliñ, ossuñ, versuñ, beylerin,

Daliñ: dalın

Gaşık: kaşık

Guran: Kur'an

Gızım: kızım

Gurdum: kurdum

Galdı: kaldı

Ninniye ilişkin not

Eskişehir'e bağlı Mihalgağı ilçesinin Karaoğlan köyünden KK10'dan derlenmiştir.

5.4.9. Ninni 9 Notası

Kaynak: KK10

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

$\text{♩} = 90$

Dağ-dan ke-ser - ler me - şe - yi nen - ni nen - ni

Ha - ni ge - li - nin dö - şe - ği nen - ni nen - ni

Al - baş - lı dö - lek - li ge - lin nen - ni nen - ni

Dü-ğü- nü se - da - lı ge - lin nen - ni nen - ni

Dağdan keserler fıstıyı nenni nenni
Hani gelinin yastıyı nenni nenni

Dağdan keserler gürgeni nenni nenni
Hani gelinin yorganı nenni nenni

-Bağlantı-

-Bağlantı-

Resim 5.25. Ninni 9 notası

5.4.9.1. Müzikal yapı

Karar sesi : La

Güçlü : Mi

Yeden : -

Ses Genişliği : La-Fa 6 ses



Resim 5.26. Ses genişliği (Ninni 9)

Ninni 9, KK10 tarafından diya-pazona göre Do sesinden icra edilmiştir. Hüseyinî makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre La üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: Ninni 9, KK10 tarafından 10 zamanlı olarak seslendirilmiştir. Ninninin söyleniş hızı da göz önünde bulundurularak, usulü 10/8'lik olarak ve (2+3+2+3) düzum şekli ile notaya alınmıştır. Ninnide kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.27. Ritmik yapısı (Ninni 9)

5.4.9.1. Edebî yapı

Dağdan keserler meşeyi a $5+3 = 8$

Nenni nenni

Hani geliniñ döşeyi a $5+3 = 8$

Nenni nenni

Albaşlı dölekli geliñ b $3+5 = 8$

Nenni nenni

Düğünü sedalı geliñ b 3+5 = 8

Nenni nenni

Dağdan keserler fıstığı c 5+3 = 8

Nenni nenni

Hani geliniñ yastığı c 5+3 = 8

Nenni nenni

Albaşlı dölekli geliñ b 3+5 = 8

Nenni nenni

Düğünü sedalı geliñ b 3+5 = 8

Nenni nenni

Dağdan keserler gürgeni d 5+3 = 8

Nenni nenni

Hani geliniñ yorganı d 5+3 = 8

Nenni nenni

Albaşlı dölekli geliñ b 3+5 = 8

Nenni nenni

Düğünü sedalı geliñ b 3+5 = 8

Nenni nenni

Uyak şeması: a a – b b – c c – b b – d d – b b şeklindedir.

-meşeyi

-döşeyi –şey zengin uyak, -i rediftir.

-dölekli gelin

-sedalı gelin -li gelin, -lı gelin rediftir.

-fıstığı

-yastığı kelimelerindeki –stığ (stık) zengin uyaktır, –ı rediftir.

-gürgeni

-yorganı kelimelerindeki –ürgen, -organ uyaktır, -ı rediftir.

Ölçü Türü: Şiirin bağlantı kısmı (3+5) duraklı diğer beyitlerin geneli ise (5+3) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Şiirin hece ölçüsü, sözleri ve kullanılan kalıp sözleri incelendiğinde ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninni de *nenni nenni* sözleri kullanılmıştır.

Konu: Bu ninni de gelin olacak kız konu edilmiştir.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir.

Nazal ñ= geliñ, gelinin

Dölekli: Ünlü

Sedalı-edalı: havalı

Ninniye ilişkin not

Eskişehir’e bağlı Mihalgazi ilçesinin Karaoğlan köyünden derlenmiştir.KK10 bu ninniye “Gelin Ninnisi” denildiğini, kına gecelerinde gelinin el ve ayaklarına kına yakıldıktan sonra, gelini ellerinden ve ayaklarından tutarak yerde serili olan döşeye attıklarını ve bu ninniye söylediklerini belirtmiştir. Aynı şekilde Suat Ungan, “İşlevsel Yönleriyle Ninniler” adlı kitabında benzer sözlere ait bir ninninin İçel kına gecelerinde gelinin annesinin ninni şeklinde söylediği türkü örneği olarak vermiştir (Ungan, 2009: 50).

5.4.10. Ninni 10 Notası

Kaynak: KK11

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

♩=85

Ge - yik gaş - tı__ dağ - lar aş - - - tı

Ge - yik gaş - tı__ dağ - lar aş - - - tı

Ka - fir - le - - rin ak - - lı şaş - tı huuu

Ka-fir - le - - rin ak - - lı şaş - tı huuu

Kiv-se-le - ri ye-re__ geş - ti Kiv-se-le - ri ye-re__ geş - ti

Me ler__ ay - ler me ler__ ay - ler huuu

Za - ri__ za - - ri in - ler__ ay - ler huuu

Südüm gelde otlayaman
Ben bu argı atlayaman huuu
Ben yavrıma gatlanaman
Ben guzuma gatlanaman

Meler ayler, meler ayler huuu
Zari zari inler ayler huuu

Resim 5.28. Ninni 10 notası

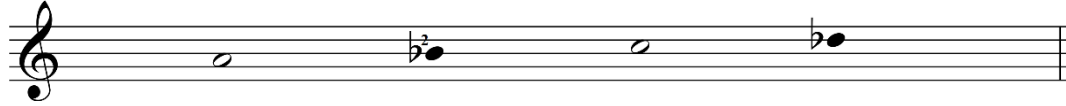
5.4.10.1. Müzikal yapı

Karar sesi : La

Güçlü : Do

Yeden : -

Ses Genişliği : La-Re bemol 4 ses



Resim 5.29. Ses genişliği (Ninni 10)

Ninni 10, KK11 tarafından diyapazona göre La sesinden icra edilmiştir. Sabâ makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre yine La üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: Ninni 10, KK11 tarafından 3 zamanlı olarak seslendirilmiştir. Ninninin söyleniş hızı da göz önünde bulundurularak, usulü 3/4'lük olarak notaya alınmıştır. Ninnide kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.30. Ritmik yapısı (Ninni 10)

5.4.10.2. Edebî yapı

Geyik gaştı, dağlar aştı a 4+4 = 8

Kafirleriñ aklı şaştı a 4+4 = 8

Huuu

Kivseleri yere geştı b 4+4 = 8

Meler ayler, meler ayler c 4+4 = 8

Huuu

Zari zari iñler ayler c 4+4 = 8

Huuu

Südüm geldi otlayamañ d 4+4 = 8

Ben bu argı atlayamañ d 4+4 = 8

Huuu

Ben yavrıma(guzuma) gatlanamañ d 4+4 = 8

Meler ayler, meler ayler c 4+4 = 8

Huuu

Zari zari iñler ayler c 4+4 = 8

Huuu

Uyak şeması: a a b – c c – d d d – c c şeklindedir.

-gaştı

-aştı

-şaştı

-geştı kelimelerindeki –ş uyak, -tı, -ti, -tı rediftir.

-meler ayler

-inler ayler kelimelerindeki -ler ayler rediftir.

-otlayaman

-atlayaman

-gatlanaman kelimelerindeki -aman rediftir.

Ölçü Türü: Şiirin geneli (4+4) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Şiirin; hece ölçüsünden sözlerinden ve kullanılan kalıp sözlerden dolayı ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninni de *huuu* sözü kullanılmıştır.

Konu: Ninni de bir geyiğin kaçıışı, ağlaması anlatılmaktadır.

Dil ve Anlatım: Yöresel söyleyişler ve dil özelliklerinde de nazal ñ kullanımı dikkat çekmektedir.

“k”- “g”= gaştı, gatlanaman, guzum

Nazal ñ= kafirleriñ, inler, otlayamañ, atlayamañ, gatlanamañ

Gaştı: kaçtı

Otlayaman: otlayamam

Atlayaman: atlayamam

Gatlanaman: katlanamam

Guzum: kuzum

Ninniye ilişkin not

Bu ninni; Eskişehir’e bağlı Mihalgazi ilçesinin Karaoğlan köyünden derlenmiştir. Aynı köyde doğup büyüdüğünü belirten KK11, 15 yaşında evlendiğini ve 22 yaşında iken 2 çocuğunun olduğunu belirtmiştir. 26 yaşında en son çocuğu olduğunu ve o yaşın bile onun için çok geç olduğunu özellikle dile getirmiştir. En son çocuğunu tarlalarda hayvan güderken büyüttüğünü belirtmiştir. KK11 bu ninniye söyledikten hemen sonra: *“ben alladdin abeyne, dağlarda oğlak güderken dizime yatırdı, ana bana geyik gaştı ’yı çığırva derdi. Onu çığırvarınca aaa o uyurdu gali”* yorumunu yapmıştır.

5.4.11. Ninni 11 Notası

Kaynak: KK11

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

♩=60

Nen - ni - si - ne nen - ni - ler çek - ti - ğim Üs - tü - ne ha - lı - lar ört - tü - ğüm

Yav - rum nen - ni

U - yu - sun - da bö - yü - sün Tı - pış tı - pış yö - rü - sün

Nen - ni yav - rım nen - ni ku - zum ne - ni

Uzun kavak boyun ossuñ
Selvi söğüt daliñ ossuñ
Akan sular ömrüñ ossuñ
Nenni yavrım nenni

E:mizin önünde iğde
İğdeniñ dalları yerde
Kimenimiz gara yerde
Kimenimiz gurbet elde
Nenni yavrım nenni

Resim 5.31. Ninni 11 notası

Emizin(evimizin) önünde iğde	d	3+5=8
İğdeniñ dalları yerde	d	3+5=8
Kimenimiz gara yerde	d	4+4=8
Kimenimiz gurbet elde	d	4+4=8

Nenni yavrım nenni

Uyak şeması: a a b b - c c c – d d d d şeklindedir.

-çektığım

- örttüğüm kelimelerindeki -tiğim ve -tüğüm rediftir.

-büyüsün

-yürüsün kelimelerindeki -ü yarım uyaktır, -sün rediftir.

- boyun ossun

- dalin ossun

-ömrün ossun kelimelerindeki -un ossun, -in ossun ve ün ossun rediftir.

-iğde

-yerde

-elde kelimelerindeki –de tam uyaktır.

Ölçü Türü: Şiirin geneli (4+4), (3+5) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Bazı beyitleri ise; (4+3) duraklı 7’li hece ölçüsü ve bazıları da (3+6) duraklı 9’lu hece ölçüsü ve (4+6) duraklı 10’lu hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Şiirin; hece ölçüsünden sözlerinden ve kullanılan kalıp sözlerden dolayı ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninni de *nenni yavrım nenni, nenni kuzum nenni* sözleri kullanılmıştır.

Konu: Ninni de çocuğu için iyi dilekler ve büyümesi konu edilmiştir.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Anlatımda telkin yöntemi dikkat çekmektedir. İyi dileklere ve dualara yer verilmiştir. Yöresel söyleyişler ve dil özelliklerinde de nazal ñ kullanımı dikkat çekmektedir.

Telkin cümleleri: Uyusun da büyüsün.

“k”- “g”= gara

Nazal ñ= böyüsün, yörüsün, ossuñ, daliñ

Gavak (=kavak)

Böyüsün: büyüsün

Yörüsün: yürüsün

Yavrum: yavrum

Ossuñ: olsun

Daliñ: dalın

Emizin: evimizin

Kimenimiz: kimimiz

Gara: kara

Ninniye ilişkin not

Eskişehir’e bağlı Mihalgazi ilçesinin Karaoğlan köyünden KK11’den derlenmiştir.

5.4.12. Ninni 12 Notası

Kaynak: KK6

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

♩=100

San - ca - ğı - mı di - bi çu kur Çu - ku - su - nu kay - tan do - kur

Be - nim yav rım gu - ran o - kur Nin - ni yav - rım nin - ni nin - ni

U - yu - sun - da tez bü - yü sün Gu - zu - la - rı - nan yü - rü - sün

Nin - ni yav - rım nin - ni nin - ni

Sancağımın dibi çukur
Çukusunu gaytan dokur
Benim yavrım guran okur
Uyur yavrım ninni ninni

Ninnilerim senin olsun
Akan ırmak ömrün olsun
Ninni yavrum ninni ninni
Benim oğlum tez uyusun
Uykularınan büyüsün
Ninni yavrum ninni ninni

Resim 5.34. Ninni 12 notası

5.4.12.1. Müzikal yapı

Karar sesi : La

Güçlü : Re

Yeden : -

Ses Genişliği : La-Sol 7 ses



Resim 5.35. Ses genişliği (Ninni 12)

Ninni 12, KK6 tarafından diyapazona göre Re sesinden icra edilmiştir. Hüseyinî makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre La üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: Ninni 12, KK6 tarafından 4 zamanlı olarak seslendirilmiştir. Ninninin söyleniş hızı da göz önünde bulundurularak, usulü 4/4'lük olarak notaya alınmıştır. Ninnide kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.36. Ritmik yapısı (Ninni 12)

5.4.12.2. Edebî yapı

Sancağımın dibi çukur a 4+4 = 8

Çukusunu gaytan dokur a 4+4 = 8

Benim yavrım guran okur a 4+4 = 8

Uyur yavrım ninni ninni

Ninnilerim senin olsun b 4+4 = 8

Akan ırmak ömrün olsun b 4+4 = 8

Ninni yavrım ninni

Benim oğlum tez uyusun b 4+4 = 8

Uykularınan büyüsün c 5+3 = 8

Ninni yavrum ninni ninni

Uyak şeması: a a a – b b b c şeklindedir.

-çukur

-okur

-dokur kelimelerindeki –kur zengin uyaktır.

-senin olsun

-ömrün olsun kelimelerindeki -in olsun, -ün olsun rediftir.

-uyusun

-büyüsün kelimelerindeki -sun, -sün rediftir.

Ölçü Türü: Şiirin geneli (4+4), (5+3) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Şiirin; hece ölçüsü, sözleri ve kullanılan kalıp sözler incelendiğinde ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninni de *yavrum ninni ninni* sözleri kullanılmıştır.

Konu: Ninni de çocuğun büyüüp uzun ömürlü olması konu edilmiştir.

Dil ve Anlatım: Anlatımda telkin yöntemi dikkat çekmektedir. Güzel sözler ve dualara yer verilmiştir. Yöresel söyleyişler ve dil özelliklerinde de nazal ñ kullanımı dikkat çekmektedir.

Telkin cümleleri: Benim oğlum tez uyusun, uykularla büyüsün

“k”- “g”= gaytan, guran

Gaytan: kaytan

Guran: Kur’an

Yavrum: yavrum

Uykularınan: uykularla

Ninniye ilişkin not

Bu ninni ise KK6 tarafından seslendirilmiştir. Ninni Eskişehir’in Alpu ilçesine bağlı Büğdüz köyünden derlenmiştir.

5.4.13. Ninni 13 Notası

Kaynak: KK4

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

$\text{♩} = 70$

Çam dal - la - rı çam dal - la - rı

Gö - rün - mez Bur - - - sa yol - la - rı

Yav - ru - mun tat - - - lı dil - le - ri

U - yur yav - rum nen - ni nen - ni

Çamdan beşik oydurayım
İçine güller doldurayım
Uyumazsan kaldırayım
Uyur yavrum nenni nenni

Nennisi var nennisi var
Yavrumunda uykusu var
Uyu yavrum nenni nenni
Uyur benim güzel yavrum

Resim 5.37. Ninni 13 notası

5.4.13.1. Müzikal yapı

Karar sesi : La

Güçlü : Do

Yeden : -

Ses Genişliği : La-Mi 5 ses



Resim 5.38. Ses genişliği (Ninni 13)

Ninni 13, KK4 tarafından diyapazona göre Sol sesinden icra edilmiştir. Hüseyinî makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre La üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: Ninni 13, KK4 tarafından 4 zamanlı olarak seslendirilmiştir. Ninninin söyleniş hızı da göz önünde bulundurularak, usulü 4/4'lük olarak notaya alınmıştır. Ninnide kullanılan tartım kalıpları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.39. Ritmik yapısı (Ninni 13)

5.4.13.2. Edebî yapı

Çam dalları çam dalları a 4+4 = 8

Görünmez bursa yolları a 3+5 = 8

Yavrumun tatlı dilleri a 3+5 = 8

Uyur yavrum nenni nenni

Çamdan beşik oydurayım c 4+4 = 8

İçine güller doldurayım c 5+4 = 9

Uyumazsan kaldırayım c 4+4 = 8

Uyur yavrum nenni nenni

Nennisi var nennisi var d 4+4 = 8

Yavrumun da uykusu var d 4+4 = 8

Uyu yavrum nenni nenni

Uyur benim güzel yavrum

Uyak şeması: a a a – c c c – d d şeklindedir.

-dalları

-yolları

-dilleri kelimelerindeki -l yarım uyak, -ları, -leri rediftir.

-oydurayım

-doldurayım

-kaldırayım kelimelerindeki -durayım, -dırayım rediftir.

-nennisi var

-uykusu var kelimelerindeki -si var ve - su var rediftir.

Ölçü Türü: Şiirin geneli (4+4), (3+5) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Bir mısrasında ise (5+4) duraklı 9’lu hece ölçüsü kullanılmıştır.

Şiirin; hece ölçüsü, sözleri ve kullanılan kalıp sözler incelendiğinde ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninni de *uyur yavrum nenni nenni* sözleri kullanılmıştır.

Konu: Ninni de çocuğun güzel yönleri anlatılmaktadır.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Anlatımda telkin yöntemi dikkat çekmektedir. Güzel sözlere yer verilmiştir.

Telkin cümleleri: Uyumazsan kaldırayım, uyu yavrum, yavrumun uykusu var, uyur benim güzel yavrum.

Ninniye ilişkin not

Bu ninni KK4 tarafından seslendirilmiştir. Ninni Eskişehir’in Alpu ilçesine bağlı Uyuzhamam köyünden derlenmiştir.

5.4.14. Ninni 14 Notası

Kaynak: KK5

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

♩=100

Da - di - ni dan - di - ni da-na - sı - da var_ Bir kö - tü mö - tü_ an - ne - si var

Yı - ka - ma - mı gı - zın sa - çı - nı Bit - le - miş gı - zın saç - la - rı

Dan - di - ni dan - di - ni dan - din - ni_ gı - zım - da be - nim_ naz - lı - dır

Resim 5.40. Ninni 14 notası

Uyak şeması: a a b b c şeklindedir.

-danası da **var**

-annesi **var** kelimelerindeki -var rediftir.

-saçını

-saçları kelimelerindeki -ı rediftir.

Ölçü Türü: Şiirin bazı mısraları (5+4), (6+3) duraklı 9’lu hece ölçüsü, bazı mısraları; (5+3) duraklı 8’li hece ölçüsü ile ve bir mısra da (6+5) duraklı 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Farklı hece ölçülerinin bulunmasının, KK5’in ninniye icra ederken hatırladığı sözleri melodiye uydurma çabasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Şiirin; sözleri ve kullanılan kalıp sözler incelendiğinde ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninni de *dandini dandini* sözleri kullanılmıştır.

Konu: Ninni de bir annenin çocuğuna olan ilgisizliği anlatılmaktadır.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Şikâyet ve yerme sözlere yer verilmiştir. Yöresel söyleyişler ve dil özelliklerinde de nazal ñ kullanımı dikkat çekmektedir.

“k”- “g”= gızın

Nazal ñ= gızıñ

Gızın: kızın

Ninniye ilişkin not

Bu ninni KK5 tarafından seslendirilmiştir. Ninni Eskişehir’in Alpu ilçesine bağlı Uyuzhamam köyünden derlenmiştir. KK5; “*Ben 14 yaşımda evlendim 15 yaşımda anne oldum. 6 dene çocuğum oldu. Şimdiki gibi değildi o zamanalar. Yokluk vardı yokluk... İş yok gatık yok, öyle öyle büyüttük çocukları. Meme bile yoktu. Şekernen ekmeği çiğnerlerdi ağzına gorlardı, unnan yatırdı çocuklar. Mama mı vardı, meme mi vardı*” diyerek geçmiş ve günümüz arasında da küçük bir kıyaslama yapmıştır. KK5 aynı zamanda; söylediği bu ninnileri annesinden öğrendiğini, ninnileri bebeklerine hemen söylemeye başlamadığını, aklı ermeye yani 5-6 aylıkken söylemeye başladığını belirtmiştir.

5.4.15. Ninni 15 Notası

Kaynak: KK5

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

♩=100

Nin - ni de - sem be - ni ya - kar

Ba - har gü - li gi - bi go - kar

Son - ba - ha - rın gon - ca gü - lü

Nen - ni - le - rin nen - ni - si var

Bir kö - tü mö - tü an - ne - si var

Yı - ka - ma - mış gı - zı - nın sa - çı - nı

Da - ra - ma - mış gı - zın sa - çı - nı

Nin - ni de - sem be - ni ya - kar

Ba - har gü - li gi - bi ko - kar

İlk - ba - ha - rın gon - ca gü - lü

Resim 5.43. Ninni 15 notası

5.4.15.1. Müzikal yapı

Karar sesi : Si

Güçlü : Re

Yeden : La Diyez

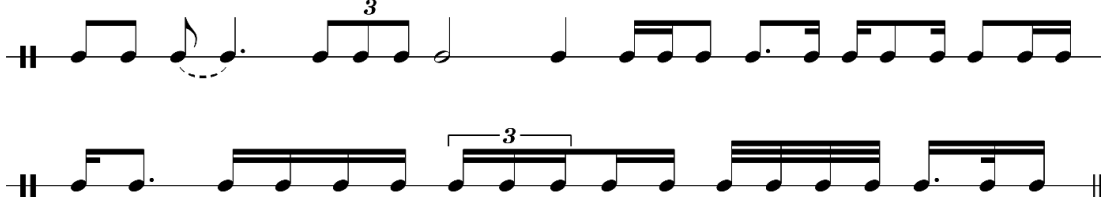
Ses Genişliği : La diyez-Mi bemol 5 ses



Resim 5.44. Ses genişliği (Ninni 15)

Ninni 15, KK5 tarafından diyapazona göre Si bemol sesinden icra edilmiştir. Segâh makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre Si üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: Ninni 15, KK5 tarafından serbest usulde seslendirilmiştir. Ninnide kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.45. Ritmik yapısı (Ninni 15)

5.4.15.2. Edebî yapı

Ninni desem beni yakar a 4+4 = 8

Bahar gülü gibi gokar a 4+4 = 8

Sonbaharın gonca gülü b 4+4 = 8

Nennilerin nennisi var c 4+4 = 8

Bir kötü mötü annesi var c 5+4 = 9

Yıkamamış gızıñ saçını d 4+5 = 9

Daramamış gızıñ saçını d 4+5 = 9

Ninni desem beni yakar a 4+4 = 8

Bahar güli gibi gokar	a	4+4 = 8
İlkbaharın gonca gülü	b	4+4 = 8

Uyak şeması: a a b – c c d d – a a b şeklindedir.

- yakar

- gokar kelimelerindeki -k yarım uyak, -ar rediftir.

-nennisi **var**

-annes*i* **var** kelimelerindeki -si var rediftir.

Ölçü Türü: Şiirin geneli (4+4) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Bazı mısraları ise; (5+4) ve (4+5) duraklı 9’lu hece ölçüsü ile yazılmıştır.

KK5 bu ezgiyi ninni olarak söylediğini dile getirmiştir. Bir önceki eserdeki sözlerin benzerliği ile dikkat çekmektedir.

Konu: Ninni de bir annenin çocuğuna olan ilgisizliği anlatılmaktadır.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Şikâyet ve yerme sözlere yer verilmiştir. Yöresel söyleyişler ve dil özelliklerinde de nazal ñ kullanımı dikkat çekmektedir.

“k”- “g”= gokar, gızın

Nazal ñ= gızıñ

Gokar: kokar

Gızıñ: kızın

Güli: gülü

Ninniye ilişkin not

Bu ninni KK5 tarafından seslendirilmiştir. Ninni Eskişehir’in Alpu ilçesine bağlı Uyuzhamam köyünden derlenmiştir. KK5 zamanında daha farklı ninniler de söylediğini ancak şimdilerde unuttuğunu belirtmiştir.

5.4.16. Ninni 16 Notası

Kaynak: KK7

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

♩=100

Ba ğır gu-zum bu ban duy - sun nen - ni nen - ni

Al - dı - ğı nı ge - ri sal - sın nen - ni nen - ni

Nen - ni di - ye be - le - di-ğim nen - ni nen - ni

Be-li-ne al bar-dak do-la - dı-ğim nen - ni nen - ni

Nen - ni - le- rim se- nin ol - sun nen - ni nen - ni

Uy - ku - la- rım se- nin ol - sun nen - ni nen - ni

Nen - ni di - ye be - le - di-ğim nen - ni nen - ni

Resim 5.46. Ninni 16 notası

5.4.16.1. Müzikal yapı

Karar sesi : La

Güçlü : Do

Yeden : -

Ses Genişliği : La-Mi 5 ses



Resim 5.47. Ses genişliği (Ninni 16)

Ninni 16, KK7 tarafından diya pazona göre La sesinden icra edilmiştir. Sabâ makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre La üzeri notaya alınmıştır. **Ritmik Yapısı:** Ninni 16, KK7’den derlenmiştir. KK7 ninninin ilk ölçüsünü 5 zamanlı usulde seslendirmiştir. Sonraki kısmı ise 4 zamanlı olarak seslendirilmiştir. Ninninin söyleniş hızı da göz önünde bulundurularak, usulü 5/4’lük ve 4/4’lük olarak notaya alınmıştır. Ninnide kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.48. Ritmik yapısı (Ninni 16)

5.4.16.2. Edebî yapı

Bağır guzum buban duysun a 4+4 = 8

Nenni nenni

Aldığını geri salsın a 4+4 = 8

Nenni nenni

Nenni diye belediğim b 4+4 = 8

Nenni nenni

Beline al bardak doladığım b 6+4 = 10

Nenni nenni

Nennilerim seniñ olsun a 4+4 = 8

Nenni nenni

Uykularım seniñ olsun a 4+4 = 8

Nenni nenni

Nenni diye belediğim b 4+4 = 8

Nenni nenni

Uyak şeması: a a b b a a b şeklindedir.

-duysun

-salsın kelimelerindeki -sun, -sın rediftir.

-belediğim

-doladığım kelimelerindeki -dığım, -diğim rediftir.

Ölçü Türü: Şiirin geneli (4+4) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Yalnızca bir mısrasın da (6+4) duraklı 10’lu hece ölçüsü kullanılmıştır. Bu farklı kullanımın KK7’nin ninniye icra ederken hatırladığı sözleri melodiye uydurma çabasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Şiirin; hece ölçüsü, sözleri ve kullanılan kalıp sözler incelendiğinde ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninni de *nenni nenni, nenni* sözleri kullanılmıştır.

Konu: Ninni de çocuğun babası ve çocuğun uyuması anlatılmaktadır.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Yöresel söyleyişler ve dil özelliklerinde de nazal ñ kullanımı dikkat çekmektedir.

“k”- “g”= guzum

Nazal ñ= seniñ

Buban: baban

Ninniye ilişkin not

Bu ninni KK7 tarafından seslendirilmiştir. Ninni Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine bağlı Karageyikli köyünden derlenmiştir. Ninnileri çocuklarına söylediğini ancak torunlarının şehirde olmaları ve yanlarına gidememesi sebebiyle torunlarına ninni söyleyemediğini belirtmiştir.



5.4.17. Ninni 17 Notası

Kaynak: KK8-KK9

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

♩=100

Ha gu-zum eee_____nen-ni nen-ni Nen-ni yav-rum_____nen-ni nen-ni

Nen-ni de sem_____nen-ni - si var_ Göz-le-rin de_____uy - ku - su var_

Ha gu-zum eee_____nen-ni nen-ni Nen-ni yav rum_____nen-ni nen-ni

Nenniler dediğim uyuttuğum
Ben yavrumu büyüttüğüm
Ha guzum eee nenni nenni
Nenni yavrum nenni nenni

Evlerinin önün iğde
İğdenin dalları yerde
Senin aban gurbet elde
Nenni guzum nenni nenni

Resim 5.49. Ninni 17 notası

Evleriniñ önü iğde c 4+4 = 8

İğdeniñ dalları yerde c 3+5 = 8

Seniñ abañ gurbet elde c 4+4 = 8

Nenni guzum nenni nenni

Uyak şeması: a a – b b – c c c şeklindedir.

-nennisi **var**

-uykusu **var** kelimelerindeki-su var, -si var rediftir.

-uyuttuğum

-büyüttüğüm kelimelerindeki -ttuğum, -ttüğüm rediftir.

-iğde

-yerde

-elde kelimelerindeki –de tam uyaktır.

Ölçü Türü: Şiirin geneli (4+4), (3+5) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Yalnızca bir mısrasında (6+4) duraklı 10’lu hece ölçüsü kullanılmıştır.

Şiirin; hece ölçüsü, sözleri ve kullanılan kalıp sözler incelendiğinde ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninni de *eee eee, nenni yavrum nenni* sözleri kullanılmıştır.

Konu: Ninni de çocuğun büyümesi anlatılmaktadır.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Anlatımda ise telkin yöntemi dikkat çekmektedir. Güzel sözler ve dualara yer verilmiştir. Yöresel söyleyişler ve dil özelliklerinde de nazal ñ kullanımı dikkat çekmektedir.

“k”- “g”= guzum

Nazal ñ= evleriniñ, iğdeniñ, abañ

Aban: ablan

Ninniye ilişkin not

Bu ninni de KK8 ve KK9 tarafından seslendirilmiştir. KK8 ve KK9 kardeştir. Ninni Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine bağı Karageyikli köyünden derlenmiştir. Bu ninniye KK9 “*Bu ninniye anamdan duyardım*” diyerek kimden öğrendiğı bilgisini de vermiştir.



5.4.18. Ninni 18 Notası

Kaynak: KK12

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

♩=100

U-zun ka-vak bo-yun ol - sun Sel-vi sö - ğüt da - lın ol - sun

A-kan su- lar öm-rün ol- sun Nen-ni yav-rum nen-ni huuu

Dağda davarın kışlasın
Ovada çiftin işlesin
Mevlâm seni bağışlasın
Nenni yavrum nenni huuu

Nenni desem nennisine
Güller konar odasına
Haber verin babasına
Nenni yavrum nenni huuu

Dağa vardım dağlar uyur
Eve geldim yavrum uyur
Dağlarda laleler büyür
Nenni yavrum nenni huuu

Resim 5.52. Ninni 18 notası

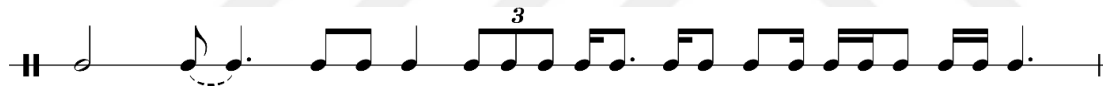
Ses Genişliği : Sol-Mi 6 ses



Resim 5.53. Ses genişliği (Ninni 18)

Ninni 18, KK12 tarafından diyapazona göre Si bemol sesinden icra edilmiştir. Hüseyinî makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre La üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: Ninni 18, KK12 tarafından serbest usulde seslendirilmiştir. Ninnide kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.54. Ritmik yapısı (Ninni 18)

5.4.18.2. Edebî yapı

Uzun kavak boyun olsun a $4+4 = 8$

Selvi söğüt dalın olsun a $4+4=8$

Akan sular ömrün olsun a $4+4=8$

Nenni yavrum nenni huuu

Dağda davarın kışlasın b $5+3=8$

Ovada çiftin işlesin b $5+3=8$

Mevlam seni bağışlasın b $4+4 = 8$

Nenni yavrum nenni huuu

Nenni desem nennisine c $4+4=8$

Güller konar odasına c $4+4=8$

Haber verin babasına c 4+4 = 8

Nenni yavrum nenni huuu

Dağa vardım dağlar ulur d 4+4 = 8

Eve geldim yavrum uyur d 4+4 = 8

Dağlarda laleler büyür d 3+5 = 8

Nenni yavrum nenni huuu

Uyak şeması: a a a – b b b – c c c – d d d şeklindedir.

-boyun olsun

-dalın olsun

-senin olsun kelimelerindeki -un olsun, -ın olsun ve -in olsun rediftir.

-kışlasın

-işlesin

-bağışlasın kelimelerindeki –ş yarım uyak, -lasın, -lesin rediftir.

-nennisine

-odasına

-babasına kelimelerindeki -sına, -sine rediftir.

-ulur

-uyur

-büyür kelimelerindeki -r rediftir.

Ölçü Türü: Şiirin geneli (4+4), (5+3) ve (3+5) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Şiirin; hece ölçüsü, sözleri ve kullanılan kalıp sözler incelendiğinde ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninni de *nenni yavrum nenni, huuu* sözleri kullanılmıştır.

Konu: Ninni de çocuğun büyümesi, büyüdüğünde işinin rast gitmesi anlatılmaktadır.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Anlatımda telkin yöntemi dikkat çekmektedir. Güzel sözler, iyi dilekler ve dualara yer verilmiştir.

Ninniye ilişkin not

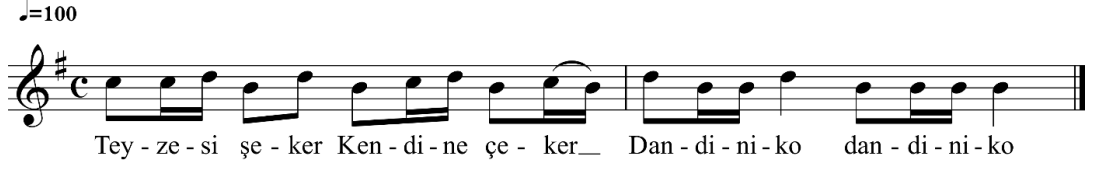
Ninni KK12 tarafından seslendirilmiştir. Ninni Eskişehir'in Mihalgazi ilçesine bağlı Alpagut köyünden derlenmiştir. KK12 ninni ile ilgili; *“Ben bu ninniye görümcemden öğrendim. Onlar da manav, Harmanköy'lüler”* bilgilerini de vermiştir. Harmanköy Bilecik'in, İnhisar ilçesine bağlı bir köydür ve bu köyde Manavlar yaşamaktadır.



5.4.19. Ninni 19 Notası

Kaynak: KK12

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ



Dayısı tatlı
Sözleri tatlı
Dandiniko dandiniko

Halası gatr
Sormaz hatır
Dandiniko dandiniko

Babası deve
Gelmez eve
Dandiniko dandiniko

Resim 5.55. Ninni 19 notası

Babası deve d 3+2 = 5
Gelmez eve d 2+2 = 4

Dandini koo dandini koo

Uyak şeması: a a – b b – c c – d d şeklindedir.

-şeker

-çeker kelimelerindeki -er tam uyaktır.

-dayısı **tatlı**

-sözleri **tatlı** kelimelerindeki -ı tatlı ve -i tatlı rediftir.

-gatır

-hatır kelimelerindeki –atır zengin uyaktır.

-deve

-eve kelimelerindeki -eve zengin uyaktır.

Ölçü Türü: Şiirin geneli (3+2) duraklı 5’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. İki mısra da ise (2+2) duraklı 4’lü hece ölçüsü kullanılmıştır.

Şiirin; sözleri ve kullanılan kalıp sözler incelendiğinde ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninnide; *dandini dandini* sözleri kullanılmıştır.

Konu: Ninni de çocuğun akrabaları ile ilgili tasvirler konu edilmiştir. Ninnide tasvir edilen yakınlarla bakıldığında yerilen yakınların baba tarafından olması sebebi ile ninniye söyleyen kişinin anne ya da anne tarafından biri olduğu anlaşılmaktadır.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Anlatımda yerme sözlere yer verilmesi dikkati çekmektedir. Yöresel söyleyişlerin kullanımı dikkat çekmektedir.

“k”- “g”= gatr

Gatr: katır

Ninniye ilişkin not

Ninni KK12 tarafından seslendirilmiştir. Ninni Eskişehir’in Mihalgaıi ilçesine bağılı Alpagut köyünden derlenmiştir. KK12 bu ninniye kız kardeşinden öğrendiğini belirtmiştir.

5.4.20. Ninni 20 Notası

Kaynak: KK16

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

♩=90

Nen - ni de - sem dağ - lar u - yur

Dağ - lar - da la - le - ler böyür Benim gu zum şim - di uyur

U - yu - sun gu - zum hu Bö-yü- sün yav - rım nen - ni

Sancağımın içi cukur
Kenalları gaytan dokur
Halkaları Yasin okur
İçinde bir aslanım yatır
Uyusunda böyüsün nenni nenni

Elleri galemler dutsun
Gözleri yazılar gütsün
Yeni cami bülbülleri gibi ötsün
Böyüsün alimler ossun
Bene de maafati ossun
Nenni guzum huu huu
Uyusun guzum nenni

Resim 5.58. Ninni 20 notası

5.4.20.1. Müzikal yapı

Karar sesi : La

Güçlü : Do

Yeden : -

Ses Genişliği : La-Mi 5 ses



Resim 5.59. Ses genişliği (Ninni 20)

Ninni 20, KK16 tarafından diyapazona göre La sesinden icra edilmiştir. Sabâ makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre La üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: Ninni 20, KK16 tarafından serbest usulde seslendirilmiştir. Ninnide kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.60. Ritmik yapısı (Ninni 20)

5.4.20.2. Edebî yapı

Nenni desem dağlar uyur a 4+4 = 8

Dağlarda laleler böyür a 3+5 = 8

Benim guzum şimdi uyur a 4+4 = 8

Uyusun guzum huuuu

Böyüsün yavrım nenni

Sancağımın içi cukur a 4+4 = 8

Kenalları gaytan dokur a 4+4 = 8

Halkaları Yasin okur a 4+4 = 8

İçinde bir aslanım yatır a 4+5 = 9

Uyusunda böyüsün nenni nenni

Elleri galemler dutsuñ b 3+5 = 8

Gözleri yazılar gütsün	b	3+5 = 8
Yeni cami bülbüleri gibi ötsün	b	4+8 = 12
Böyüsün alimler ossun	b	3+5 = 8
Bene de mafati ossun	b	3+5 = 8
<i>Nenni guzum huu huu</i>		
<i>Uyusun guzum nenni</i>		

Uyak şeması: a a a – a a a – b b b b b şeklindedir.

-uyur
-böyür
-uyur
-çukur
-dokur

-okur kelimelerindeki –r yarım uyaktır.

-duşsun
-güşün

-öşün kelimelerindeki -t yarım uyak, -sun ve sün’ler ise rediftir.

Ölçü Türü: Ninninin geneli (4+4), (3+5) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Sadece bir mısra (4+8) duraklı 12’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Bunun sebebinin KK16’nın ninniye icra ederken aklına gelen sözleri melodiye uydurma çabasıyla kaynaklandığı düşünülmektedir.

Şiirin; sözleri hece ölçüsü ve kullanılan kalıp sözler incelendiğinde ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninni de *nenni guzum, huu huu* sözleri kullanılmıştır.

Konu: Ninni de çocuğunun büyüyüp okumuş adamlar olması ve annesine faydasının dokunması anlatılmaktadır.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Anlatımda telkin yöntemi dikkat çekmektedir. Güzel sözlerle, övgülere ve dualara yer verilmiştir. Yöresel söyleyişler ve dil özelliklerinde de nazal ñ kullanımı dikkat çekmektedir.

Telkin cümleleri: Uyusunda büyüsun, elleri kalemler tutsun, gözleri yazılar gütsün, büyüsun alimler olsun, uyusun kuzum.

“k”- “g”= guzum, gaytan, galemler,

Nazal ñ= dutsuñ, gütsüñ, ötsüñ, ossuñ

Guzum: kuzum

Gaytan: kaytan

Galemler: kalemler

Böyür: büyüür

Yavrim: yavrum

Cukur: çukur

Kenalları: kenarları

Yatır: yatar

Böyüsün: büyüsun

Dutsun: tutsun

Yazılar gütsün: yazılar okusun

Mafati olsun: menfaati olsun, faydası olsun

Ninniye ilişkin not

Ninni rahmetli KK16 ile 2008 yılında yapılan bir görüşmeden derlenmiştir. KK16 Eskişehir’in Mihalgazi ilçesine bağlı Karaoğlan köyünde yaşıyordu.

5.4.21. Ninni 21 Notası

Kaynak: KK13

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

♩=90

Hoş-gel - din be - bek hoş - gel - din

ha - ne - mi - ze

şe - ref ver - din

Hoşgeldin bebek hoş geldin
Hanemize şeref verdin
Sevindirdin hepimizi
Kutlu kıldın kapımızı
Yücelt iman tapumuzu
Hoşgeldin bebek hoş geldin

Muhammedin neslinin sen,
Dualarla süslüsün sen
Babasının kıymetlisi
Annesinin en tatlısı
İnşallah güzel bahıtlısı
Hoşgeldin bebek hoş geldin

Sana kardeşler isteriz
Şimdiden sevgi besleriz
Gönlü sizlere yaslarız
Hoşgeldin bebek hoş geldin

Resim 5.61. Ninni 21 notası

5.4.21.1. Müzikal yapı

Karar sesi : La

Güçlü : Mi

Yeden : -

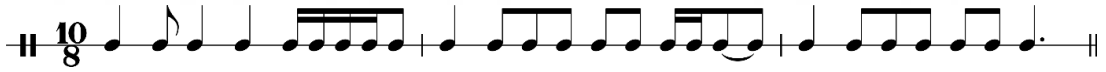
Ses Genişliği : La-Fa 6 ses



Resim 5.62. Ses genişliği (Ninni 21)

Ninni 21, KK13 tarafından diya pazona göre La sesinden icra edilmiştir. Hicaz makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre La üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: Ninni 21, KK13 tarafından 10 zamanlı olarak seslendirilmiştir. Ninninin söyleniş hızı da göz önünde bulundurularak, usulü 10/8'lik ve (2+3+2+3) düzum şekli ile notaya alınmıştır. Ninnide kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.63. Ritmik yapısı (Ninni 21)

5.4.21.2. Edebî yapı

Hoş geldin bebek hoş geldin	a	3+5 = 8
Hanemize şeref verdin	a	4+4 = 8
Sevindirdin hepimizi	b	4+4 = 8
Kutlu kıldın kapımızı	b	4+4 = 8
Yücelt iman tapumuzu	b	4+4 = 8
Hoş geldin bebek hoş geldin	a	5+3 = 8

Muhammedin neslisin sen	c	4+4 = 8
Dualarla süslüsün sen	c	4+4 = 8
Babasının kıymetlisi	d	4+4 = 8
Annesinin en tatlısı	d	4+4 = 8

İnşallah güzel bahtlısı	d	3+5 = 8
Hoş geldin bebek hoş geldin	a	3+5 = 8
Sana kardeşler isteriz	e	5+3 = 8
Şimdiden sevgi besleriz	e	5+3 = 8
Gönlü sizlere yaslarız	e	5+3 = 8
Hoşgeldin bebek hoş geldin	a	3+5 = 8

Uyak şeması: a a b b b a – c c d d d a – e e e a şeklindedir.

-geldin

-verdin

-geldin

-hepimizi

-kapımızı

-tapumuzu

-neslisin sen

-süslüsün sen

-kıymetlisi

-tatlısı

-bahtlısı

-isteriz

-besleriz

-yaslarız

Ölçü Türü: Şiir (4+4), (5+3) ve (3+5) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Konu: Şiir de eve gelen bebeğin övülmesi dile getirilmektedir K13’ün ifadelerinin (bknz. Ninnilere ilişkin notlar), şiirin sözlerinin incelenmesi ve bebeğin eve geldiğinde söylenen bir ezgi olması sebebi ile bu ezginin “bebek karşılaması” adı altında değerlendirilebileceği kanaatindeyiz.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Güzel sözler ve dualara yer verilmiştir.
Telkin cümleleri: Yücelt iman tapumuzu.

Ninniye ilişkin not

Ninni KK13 tarafından seslendirilmiştir. Ninni Eskişehir'in Sivrihisar ilçesine bağlı Kaymaz köyünden derlenmiştir. Kaynak kişi bu ninniye “bebek karşılaması” adını vermektedir. Kendisinin bir yaratısı olduğunu belirten KK13 *“buda bir manada ninnidir. Çünkü bebeği daha doğmadan, belki haberini aldıktan sonra karşılıyosun. Anne karnına düşer düşmez diyaloga girdiklerine göre, şimdi artık çocukları daha anne karnında hani dünyaya geliplerinin etrafı çok sevindirdiğinin, sevgi dolu bi dünyaya inşallah geliyor olduklarının ön hazırlığını yapıyorum bununla”* ifadelerini kullanmış ve bu ezgiyi bebek mevlitlerinde ya da bebek eve geldiğinde söylediğini de belirtmiştir.

5.4.22. Ninni 22 Notası

Kaynak: KK13

Derleyen ve Notaya Alan: Pelin ALTINTAŞ

♩=115

Nin-ni de- sem dağ- lar u yur Dağ-lar-da la - le- ler bü- yür.

Be - nim ku- zum he - men u - yur

Nin-ni gü zel hu yum nin-ni Nin-ni me- lek so - yum nin-ni

Nin-ni nin-ni - nin ez - be-ri Ka-pan-dı gü - zel göz - le-ri

Yav - ru - mun tat - lı söz - le - ri

Nin-ni nin-ni nin-ni yav- rum Nin-ni nin-ni gü- zel ku- zum
Nin-ni gü- zel hu yum nin - ni Nin-ni me lek so yum nin - ni

Resim 5.64. Ninni 22 notası

5.4.22.1. Müzikal yapı

Karar sesi : Si

Güçlü : Re

Yeden : -

Ses Genişliği : Si-Fa 5 ses



Resim 5.65. Ses genişliği (Ninni 22)

Ninni 22, KK13 tarafından diya pazona göre Si sesinden icra edilmiştir. Segâh makamı özellikleri gösteren ninni, GTM nota yazım sistemine göre Si üzeri notaya alınmıştır.

Ritmik Yapısı: Ninni 22, KK13 tarafından 8 zamanlı olarak seslendirilmiştir. Ninninin söyleniş hızı da göz önünde bulundurularak, usulü 8/8'lik ve (3+2+3) düzum şekli ile notaya alınmıştır. Ninnide kullanılan ritim yapıları aşağıda belirtilmiştir.



Resim 5.66. Ritmik yapısı (Ninni 22)

5.4.22.2. Edebî yapı

Ninni desem dağlar uyur a 4+4 = 8

Dağlarda laleler büyür a 3+5 = 8

Benim kuzum hemen uyur a 4+4 = 8

Ninni güzel huyum ninni

Ninni melek soyum ninni

Ninni ninninin ezberi b 5+3 = 8

Kapandı güzel gözleri b 3+5 = 8

Yavrumun tatlı sözleri b 3+5 = 8

Ninni ninni ninni yavrum

Ninni ninni güzel kuzum

Ninni güzel huyum ninni

Ninni melek soyum ninni

Uyak şeması: a a a – b b b şeklindedir.

-dağlar uyur

-laleler büyür

-hemen uyur -r rediftir.

-ezberi

-gözleri

-sözleri kelimelerindeki –ler zengin uyak, -i rediftir.

Ölçü Türü: Şiir (4+4), (5+3) ve (3+5) duraklı 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Konu: Ninni de çocuğunun güzel huyları konu edilmiştir.

Şiirin; sözleri hece ölçüsü ve kullanılan kalıp sözler incelendiğinde ninni olduğu görülmektedir.

Ninnilerde kullanılan kalıp sözlere örnek olarak bu ninni de *ninni güzel huyum ninni, ninni melek soyum ninni* sözleri kullanılmıştır.

Dil ve Anlatım: Oldukça anlaşılır ve sadedir. Telkin yöntemi dikkati çekmektedir. Güzel sözler ve dualara yer verilmiştir.

Telkin cümleleri:

Benim kuzum hemen uyur,

Ninniye ilişkin not

Ninni KK13 tarafından seslendirilmiştir. Ninni Eskişehir’in Sivrihisar ilçesine bağlı Kaymaz köyünden derlenmiştir. KK13 bu ninniye en son 35 yaşında yurt dışında yaşayan oğluna doğum günü hediyesi olarak söylediğini belirtmiştir. Özellikle ninnilerin çocuklara söylenme yaşının olmadığından da bahseden K13 insanın çocuğuna her yaşta ninni söyleyebileceğini belirtmiştir.

Manavlardan derlenmiş olan ninniler müzikal anlamda değerlendirilecek olursa; 22 ninni; ses genişliği, karar sesi, makamsal özellikler ve usûl bakımından aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

Ölçü Değeri	Ninni No
Serbest Usûl	1, 2, 3, 5, 7, 11, 15, 17, 18, 20
3 zamanlı	4, 10
4 zamanlı	6, 8, 12, 13, 14, 16, 19
8 zamanlı	22
10 zamanlı	9, 21

Tablo 5.1. Derlenen ninnilerin ölçü değerleri

Derlenen 22 Manav ninnisinde; 10 serbest usûl, 7 dört zamanlı, 2 üç zamanlı, 2 on zamanlı ve 1 sekiz zamanlı ninni olduğu tespit edilmiştir. Manavlardan derlenen ninniler usûl bakımından değerlendirildiğinde; kaynak kişiler tarafından serbest usûlde seslendirilen ninni sayısının fazla olduğu görülmektedir. Bu konu ile ilgili, ninnileri söyleyen kadınların bebeklerini ayaklarına ya da kucaklarına alıp salladıklarında belirli bir ritim içerisinde kalmaktansa bebeklerini serbest usule bağlı, kendilerinin ritmi belirlediği bir söyleme biçimini benimsedikleri yorumunu yapabiliriz.

Makam	Ninni No
Hüseynî	6, 9, 12, 13, 18
Segâh	7, 8, 14, 15, 19, 22
Sabâ	3, 10, 11, 16, 20
Hicaz	2, 4, 17, 21
Çargâh	1
Rast	5

Tablo 5.2. Derlenen ninnilerin makamsal özellikleri

Yine Manavlardan derlenen 22 ninnide; 5 Hüseyinî, 6 Segâh, 5 Sabâ, 4 Hicaz, 1 Çargâh ve 1 Rast makamı özelliği taşıyan ninni olduğu tespit edilmiştir. Derlenen ninniler makamsal özellikler bakımından değerlendirildiğinde; Manav ninnilerini söyleyen kadınların daha çok Segâh makam özelliği başta olmak üzere, Hüseyinî, Sabâ ve Hicaz makam özelliklerindeki gösterdikleri tespit edilmiştir. TRT repertuvarında da bulunan ninnilerin büyük bir çoğunluğunda Hüseyinî ve Segâh makamlarına ait ninniler olduğu görülmektedir. Manavlarda farklı olarak Sabâ makamı özelliğini taşıyan ninnilere yoğunlukta rastlanılmıştır. Manavların eski kuşaklarından ninnileri bu makamlarda dinledikleri ve genellikle bu üç makama kulaklarının aşına olduğu söylenebilir.

Ses Genişliği	Ninni No
3 ses aralığı	19
4 ses aralığı	10, 17
5 ses aralığı	3, 8, 11, 13, 15, 16, 18, 20, 22
6 ses aralığı	1, 2, 4, 6, 7, 9, 14, 21
7 ses aralığı	12
9 ses aralığı	5

Tablo 5.3. Derlenen ninnilerin ses genişliği

Derlenen Manav ninnilerinde; 3 ses aralığına sahip 1 ninni, 4 ses aralığına sahip 2 ninni, 5 ses aralığına sahip 9 ninni, 6 ses aralığına sahip 8 ninni, 7 ses aralığına sahip 1 ninni ve 9 ses aralığına sahip 1 ninni olduğu tespit edilmiştir. Derlenen Manav ninnileri ses genlikleri bakımından değerlendirildiğinde; 5 ve 6 ses aralığına sahip olan ninnilerin fazla olduğu tespit edilmiştir. Derlenen Manav ninnileri ses genlikleri bakımından değerlendirildiğinde; 5 ve 6 ses aralığına sahip olan ninnilerin fazla olduğu tespit edilmiştir. Basit ve anlaşılır bir dil ile yazılan ninnilerin; bu ses aralıklarında söylenmesinin çocukları rahatsız etmeyen bir ses aralığı oluğunu söyleyebiliriz.

Manavlardan derlenmiş olan ninniler edebî anlamda değerlendirilecek olursa; 22 ninni; yapıları, konuları bakımından, aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

Yapılarına Göre	Ninni No
8’li hece ölçüsü	4, 9, 10, 12, 18, 21, 22
11’li hece ölçüsü	6
Serbest hece ölçüsü	1, 2, 3, 5, 7, 8, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20,

Tablo 5.4. Derlenen ninnilerin hece ölçüleri

İncelenen 22 Manav ninnisinin;7’si 8’li hece ölçüsü ile, 2’si 11’li hece ölçüsü ile 6’sı ise farklı mısralarda farklı hece ölçülerine sahip olmaları sebebi ile serbest hece ölçüsü adı altında değerlendirilmiştir.

Konularına Göre	Ninni No
Dua-beddua	2, 6, 7, 8, 12, 13, 17, 20, 21, 22
Sevgi, ilgi	2, 3, 8, 11, 12, 16, 18, 21, 22
Sevinç-acı	4, 9, 12
Övgü-yergi	1, 2, 3, 8, 10, 13, 17, 18, 19, 20
Şikâyet, teessür	7, 14, 15
Ayrılık, gurbet	3, 4, 5, 17
Din ve kutsallık	5, 6
Efsane ve ağıt	4

Tablo 5.5. Derlenen ninnilerde işlenen konular

İncelenen 22 Manav ninnisinde aynı anda farklı konulara yer verildiği tespit edilmiştir. Ninnileri yaratan kişilerin çocukları hakkında söylemek istedikleri iyi dilekleri, duaları, telkinleri, dini bilgileri, gurbete giden yakınlarını ya da o gün içinde yaşadıkları duygu durumlarını farklı konular ile dile getirebilmektedirler. Bu nedenle bir ninni içinde birden fazla konunun olması yadsınamaz bir gerçektir.

Ayrıca edebî yapıları bakımından incelenen ninnilerin tümünde sade ve anlaşılır bir dil kullanıldığı tespit edilmiştir. Çocukların anadil gelişimi ninni söyleme ile destekleneceğinden bu yalın, sade ve anlaşılır dilin kullanımının doğru olduğu görülmektedir. Ninnilerin genel özellikleri arasında yer alan bu madde ile aynı zamanda folklorun dört işlevinden “Gelecek kuşaklara aktarma yoluyla eğitim işlevi” de gerçekleşmiş olmaktadır.

Ninnilerin anlatımının genelinde “*benim kuzum şimdi uyur, benim oğlum tez uyusun, uyumazsan kaldırayım, uyu yavrum nenni, nennisi var nennisi var, yavrumun uykusu var*” gibi telkin cümlelerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu cümlelerin ninniler ile sürekli söylenilerek çocuğun telkinleri alması ve bu telkinler ile çocuğun rahatlaması ve rahatça uykuya geçmesi sağlanmaya çalışarak yine folklorun dört işlevinden biri olan “Hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevi” de gerçekleşmiş olmaktadır.

İncelenen ninnilerde çocuğun cinsiyetine göre sözlerin şekillendiği de tespit edilmiştir. Bir annenin oğluna söylediği ninnide; “*Benim oğlumun dayısı gurbet ellere düştü, nenni oğluma nenni*” gibi sözler yer alırken, bir annenin kızına söylediği ninni de ise “*duvak duvak tel mi oldun, nefesimde yel mi oldun, sen annenin kuzusuydun, gidiyorsun el mi oldun, yıkamamış gızıñ saçını, daramamış gızıñ saçını, düğünü sedalı gelin*” gibi sözlerin yer aldığı görülmektedir.

Derlenen ninnilere genel olarak bakıldığında, kaynak kişiler farklı olsa da bazı ninni sözlerinin bire bir aynı oldukları ancak melodilerin farklı oldukları görülmektedir;

Bunun sebebi olarak, Manavların ninnilerini birbirlerine kuşaklar boyu aktarabildikleri ve bu ortak dil, söylemi koruyarak diğer nesillere aktardıkları, bunun yanında eski kuşaklardan öğrendikleri ninnileri her söylediklerinde kendilerinden de yeni bir şeyler katarak yeniden inşa ettikleri ve bu sebeple farklı varyantların ortaya çıktığı da söylenebilir.

Yine edebî açıdan Manavların yöresel söyleyişlerinin ninnilerinde yer aldığı tespit edilmiştir. Manavların p’den b’ye, ç’den c’ye, t’den d’ye, k’den g’ye dönüştürdükleri ünsüz yumuşamasını tercih ettikleri tespit edilmiştir. Tüm yöresel söyleyiş farklılıkları olarak bu yumuşamalar ve yine sıkça karşımıza çıkan nazal ñ ile ilgili örnek kelimeler tespit edilmiş ve incelemelerin altında belirtilmiştir.

Ninniler folklorun işlevleri olan ve W. Boscom'un işlevsel çözümleme modelinde yer alan “Hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme” ve Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için kaçıp kurtulma mekanizması”, “Değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek verme” ve “Eğitim ve kültürün gelecek kuşaklara aktarılacak gelecek kuşakların eğitilmesi” işlevlerinin Manavlardan derlenen tüm ninnilerde; bebeğin huzurunu sağlamak adına onu eğlendirme, eğlendirirken sözleri ile kültürel ve sosyal değerleri belleğine aktarma ve bu aktarmayı ilerde hatırlayarak tekrar yeni kuşaklara iletme, aynı zamanda da annenin gün içinde yaşadığı her türlü stres ve kaygıdan uzaklaşarak bebeğini uyutmak amacı ile onunla baş başa kaldığı ve içindekileri yavrusuna anlatabileceği bir rahatlama mekanizması olarak bu dört işlev içinde değerlendirilebildiği görülmektedir. Ancak derleme yapılan kaynak kişilerin artık günümüzde bu ninnileri çocuklarının söylemediği bilgisinden yola çıkarak “eğitim ve kültürün gelecek kuşaklara aktarılacak gelecek kuşakların eğitilmesi işlevi”nin günümüzde kalmadığını söylemek yerinde olacaktır.



6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında, Eskişehir ilinde yaşayan ve “Manav” adı verilen yerli halk tarafından da icra edildiği tespit edilen önemli sözlü kültür ürünlerinden biri olan ninniler; alanda gözlem ve görüşmeler yapılarak derlenmiş, müzikal ve edebî açıdan incelenmişlerdir. Bu çalışma gerçekleştirilirken ninnilerin sosyokültürel ve müziksel yönlerini incelemek amacıyla Eskişehir ili merkez ve Alpagut, Karaoğlan, Karageyikli, Uyuzhamam, Büğdüz, olmak üzere altı yerleşim yerinde toplam on üç kaynak kişiyle yüz yüze görüşme yapılmış ve bu görüşmelerden elde edilen sözlü ve müzikal verilerin yapısal özellikleri incelenmiştir. Yapılan bu incelemeler doğrultusunda Manavların söylediği ninnilerin sosyokültürel ve müzikal özelliklerine ilişkin bulgular oluşturulmuş ve elde edilen bulgular ışığında, maddeler halinde sıralanan şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Eskişehir Manavlarında ninni söyleme geleneğinin devam ettiği görülmüştür.

1. Çocuklara genellikle beş aylıkken ninni söylenmeye başlandığı ve bu sürecin iki-üç yaşlarına kadar devam ettiği tespit edilmiştir. Ancak bu sürecin anne ve çocuğu arasındaki özel bir bağ olarak her yaşta devam ettiği de görülmüştür.
2. Araştırmada Manavlardan derlenen ninnilerin tümünde kalıp sözlerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Ninni söyleme geleneğinin günümüzdeki durumu ile ilgili sonuçlar;

1. Kaynak kişilerin verdiği bilgiler doğrultusunda, günümüzde genç kuşağın çocuklarına ninni söylemediği bunun yerine dijital ortamlardan ninni dinlettiği bu nedenle geleneklerin günün şartlarına uygun olarak değişim gösterdiği; ninni söylemenin ninni dinletmeye dönüştüğü görülmüştür.
2. Manav kültüründe ninni söyleme geleneğine olan ilginin azalması sebebi ile ninnilerin genç kuşaklara aktarılamadığı tespit edilmiştir.
3. Manavlar arasında çocuklarına ninni söyleyenlerin kadınlar olduğu ve genellikle çocuklarla annelerin ilgilenmesi sebebi ile bu sürece erkeklerin katılmadığı tespit edilmiştir.
4. Kadınların çocuklarına ninni söylerken rahatladığı, aynı zamanda bu yolla kendilerini ifade ettikleri tespit edilmiştir.

5. Ninni söyleyen kadınlar arasında bir anne, annneanne, babaanne, teyze, hala, görümce, elti kadın kimliklerinin/rollerinin çeşitlilik gösterdiği tespit edilmiştir.
6. Bu geleneğin aktarım süreci bağlamında ninnileri kendi anneleri ve annneanne, babaanne, teyze, hala, görümce, elti kadınlardan öğrendikleri tespit edilmiştir.

Ninni Söylemenin Ortamları ile ilgili sonuçlar;

1. Kaynak kişilerin verdiği bilgiler doğrultusunda, ninnileri söylemek için özel bir ortama ihtiyaç duyulmadığı, çocuğun uykusu geldiğinde önce kundaklanıp sonrasında ayaklara alınıp sallanarak uyutulduğu tespit edilmiştir.

Derlenen ninnilerin müzikal yapıları ile ilgili sonuçlar şu şekildedir:

Sahada derlenen yirmi iki ninni müzikal ve ritmik açıdan incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Derlenen yirmi iki ninni örneğinin on tanesi serbest, yedi tanesi 4/4, iki tanesi 3/4, iki tanesi 10/8 ve bir tanesi de 8/8'lik ritmik yapılarda olduğu tespit edilmiştir.
2. Derlenen tüm ninnilerin ritmik yapılarına bakıldığında farklı kalıpların kullanıldığı tespit edilmiştir.
3. Makamsal yapı açısından derlenen yirmi iki ninni örneğinin altısı Segâh makamı özelliği gösterirken, beşi Hüseyinî, beşi Sabâ, dördü Hicaz, biri Çargah ve biri Rast makamı özelliği gösterdiği tespit edilmiştir. Manav ninnilerini söyleyen kadınların daha çok Segâh, Hüseyinî, Hicaz ve Sabâ makam özelliği taşıyan ninnileri kullandıkları; bunu destekler biçimde TRT repertuvarında da bulunan ninnilerin büyük bir çoğunluğunun da Hüseyinî ve Segâh makam yapısında olduğu görülmüştür. Manavlarda farklı olarak Sabâ makam özelliği taşıyan ninnilere da yoğunlukta rastlanılmıştır.
4. Derlenen ninnilerden bir tanesi 3 ses aralığına, iki tanesi 4 ses aralığına, dokuzu 5 ses aralığına, sekizi 6 ses aralığına, biri 7 ses aralığına ve birinin 9 ses aralığına sahip olduğu tespit edilmiştir. Derlenen Manav ninnileri ses genlikleri bakımından değerlendirildiğinde; 5 ve 6 ses aralığına sahip olan ninnilerin yoğunlukta olduğu tespit edilmiştir.

5. Derlenen ninnilere genel olarak bakıldığında, kaynak kişiler ya da derlenen yerler farklı olsa da bazı ninni sözlerinin bire bir aynı olduğu ancak melodilerin farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bunun sebebinin ninnilerin her söylendiğinde yeni yakıcılar tarafından yeniden inşa edildiği düşünülmektedir. Bu durumdaki ninniler ise şöyledir;

- a. “*Uzun gavak boyun ossun, selvi söğüt dalin ossun*” sözleri ile N1 (KK14, Karaoğlan-2008), N2 (KK15, Karaoğlan-2008), N3 (KK1, Karaoğlan-2021), N8 (KK10, Karaoğlan-2021), N11 (KK11, Karaoğlan-2021), N18 (KK12, Alpagut-2021) numaralı ninnilerdir.
- b. “*Nenni desem nennisi var, gözlerinde uykusu var*” N3 (KK1, Karaoğlan-2021), N17 (KK8-KK9, Karageyikli-2021)
- c. “*Nenni desem dağlar uyur, dağlarda laleler büyür*” sözleri ile N3 (KK1, Karaoğlan-2021), N7 (KK2-KK3, Merkez-2021), N20 (KK16, Karaoğlan-2008), N22 (KK13, Eskişehir Merkez-2022)
- d. “*Sancağımın içi çukur, halkaları(kenarları) kuran okur*” N3 (KK1, Karaoğlan-2021), N8 (KK10, Karaoğlan-2021), N12 (KK6, Büğdüz-2021), N20 (KK16, Karaoğlan-2008)
- e. “*Bahçeye kurdum(astım) salıncak, eline verdim oyuncak*” sözleri ile N2 (KK15, Karaoğlan-2008), N7 (KK2-KK3, Merkez-2021), N8 (KK10, Karaoğlan-2021)
- f. “*Evimizin önünde iğde, iğdenin dalları yerde*” N11 (KK11, Karaoğlan-2021), N17 (KK8-KK9, Karageyikli-2021)

Sahada derlenen ve edebî yapıları incelenen yirmi iki ninni; konu ve şekil açısından incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Manavlardan derlenen ninnilerin tümünde sade ve anlaşılır bir dilin kullanıldığı tespit edilmiştir.
2. Ninnilerin anlatımının genelinde telkin cümlelerinin yer aldığı tespit edilmiştir.
3. Derlenen ninniler incelendiğinde ninnilerin sözlerinin çocuğun cinsiyetine göre şekillendiği görülmüştür.
4. Edebî açıdan incelemesi yapılan yirmi iki ninni örneğinin yedi tanesi 8’li, bir tanesi 11’li, on dört tanesi ise farklı hece ölçüleri nedeni ile serbest hece ölçü yapısına sahip olduğu tespit edilmiştir.

5. Ninnilerde aynı anda farklı konuların işlendiği tespit edilmiştir. Ninnileri yaratan kişilerin çocukları hakkında söylemek istedikleri iyi dilekleri, duaları, telkinleri, dini bilgileri, gurbete giden yakınlarını ya da o gün içinde yaşadıkları duygu durumlarını farklı konular ile dile getirdikleri görülmüştür.
6. Yine edebî açıdan Manavların yöresel ağız özelliklerinin, söyledikleri ninnilerin içinde yer aldığı tespit edilmiştir. Ninni örneklerinde tespit edilen en büyük yöresel ağız özellikleri arasında p'den b'ye, ç'den c'ye, t'den d'ye, k'den g'ye dönüştürdükleri ünsüz yumuşaması yer almaktadır. Aynı zamanda ninnilerde nazal ñ ile ilgili örnek kelimeler tespit edilmiştir.
7. Ninnilerin söylenme amacına göre folklorun dört işlevi (Hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevi, değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek verme işlevi, eğitim ve kültürün gelecek kuşaklara aktararak gelecek kuşakların eğitilmesi işlevi ve toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için kaçıp kurtulma mekanizması) derlenen Manav ninnilerinde görülmüştür. Bebeğin huzurunu sağlamak adına onu eğlendirme, eğlendirirken sözleri ile kültürel ve sosyal değerleri belleğine aktarma ve bu aktarmayı ilerde hatırlayarak tekrar yeni kuşaklara iletme, aynı zamanda da annenin gün içinde yaşadığı her türlü stres ve kaygıdan uzaklaşarak bebeğini bağrına basması ve içindekileri yavrusuna anlatabileceği bir rahatlama mekanizması olarak bu dört işlevin yerine getirildiği düşünülmektedir.

Bu araştırmada Eskişehir ilinde yaşayan manavların müzik kültüründe yer alan ninnilerin dünü, bugünü ve yarınına dair tespitler yapılmış ve geleneğin dönüşüm yaşayarak yeniden yapılandığı ortaya koyulmuştur. Araştırma konusu kapsamında ortaya koyulan sonuçlar doğrultusunda diğer araştırmacılar için de birtakım önerilerde bulunmak gerekli ve yararlı olacaktır.

Eskişehir Manavlarına özgü olan ninnilerin, müzik eğitimi veren kurumların repertuvarlarında yer alması ve öğrencilere öğretilmesi ile sözlü kültür ürünlerimizin içinde yer alan ninnilerin gelecek kuşaklara aktarımın ve devamlılığın sağlanması açısından önemlidir. Bunlara ilaveten akademik çalışmaların ortaya koyacağı tespit ve analizler de söz konusu çalışma alanının detaylandırılması açısından önemlidir.

Diğer taraftan Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen *müzik dersi müfredat programlarına*, sahada derlenen ninnilerin girmesinin sağlanması ile de hem yeni

nesillere ulaşılması hem de söz konusu kuşağa ninnilerin aktarılması kültürel müzik belleğinin zenginleştirilmesi adına da önem arz etmektedir.

Anadolu’da yaşayan farklı kültür topluluklarının ninni gelenekleri ile ilgili yeni alan araştırmalarının sağlanması ve elde edilen yeni ninni örneklerinin repertuvara kazandırılması da Türk Halk Müziği repertuvarının çeşitlendirilmesi ve zenginleştirilmesi adına önem arz etmektedir. Bununla birlikte repertuvara kazandırılan ninnilerin televizyon, radyo ve sosyal platformlar da icra edilmesi ile bu geleneğin devamlılığının sağlanacağı düşünülmektedir.

Anadolu kültüründe ve Anadolu’nun dışındaki diğer birtakım kültürlerde görülen Ninni söyleme geleneklerinin ortak yönlerinin tespitine ilişkin yapılacak olan kapsamlı bir etnografik alan araştırma çalışmasının, farklı bakış açıları doğrultusunda bu çalışmayı destekleyerek tamamlayacağı öngörülmektedir.



KAYNAKLAR

Yazılı Kaynaklar

- Aktaş, A. (2004). *Zeybek Kültürü Sempozyumu, 'Marmara Bölgesi'ndeki Manavlarda Zeybek Kültürü'* Muğla Ün. Yayınları, Muğla
- Akyol K. P. (2014). *Kültürel Değişme ve Teknolojinin Etkisiyle Şekillenen Günümüz Ninnileri ve Ninni Dinletme Geleneği*, Bilig, Bahar 2014, Sayı 69, S. 127-142
- Alsaç, F., Elaltuntaş, Ö., F. (2018) *Alpamış Destanı'nda Kültürel Kodlar Bağlamında Geçiş Dönemleri*, UMTEB III: Uluslararası Mesleki ve Teknik Bilimler Kongresi, Cilt-2, s. 1161-1178, İksad Uluslararası Yayınevi, Gaziantep
- Altay, Y., S. (2014). *Kadın Kimliği Ve Halk Kültürü İçerisinde Kadının Müzikal İfade Biçimleri*, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Altıntaş, P. (2009). *Eskişehir Manavlarının Müzik Kültürü*, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Aman F. (2012). *Bronislaw Malinowski'nin Kültür Teorisi*, Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 21, Sayı 1, s. 135-151
- Assmann, J. (2018). *Kültürel Bellek*, Çev. Ayşe Tekin, İstanbul: Kayhan Matbaacılık
- Avcı, C. (2020). *Kültürel bellek mekânı: Barak odası ve geleneği*, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 9(4), 1519-1533.
- Bardak, M. (2010). *II: Meşrutiyet Döneminde Okul Öncesi Eğitim (1908-1918)*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ
- Barett, M. (1995), *Günümüzde Kadına Uygulanan Baskı: Marksist Feminist Çözümlemede Sorunlar*, İstanbul: Pencere Yayınları
- Bars, M., E. (2015). *William Bascom'un "Folklorun Dört İşlevi" Işığında Nasrettin Hoca Fıkraları Üzerine Bir Değerlendirme*, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 10/4, Winter, p. 149-166
- Bayburtlu, A., S. (2017). *Kültür, Etnomüzikoloji ve Müzikoloji İlişkisi*, International Journal of Cultural and Social Studies, (3) 1, ISSN: 2458-9381, s. 7787
- Bilal, M. (2013). *"Thou Need'st Not Weep, For I Have Wept Full Sore: An Affective Genealogy Of The Armenian Lullaby in Turkey"*, Dissertations & Thesis, The University of Chicago, (United States)
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, O. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı), Pegem Yayıncılık, Ankara

- Cansız, S., Ç. (2010). *Ninnilerde Kadın Anlatıcının Sesi*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara
- Çelebioğlu, A. (1982). *Türk Ninniler Hazinesi*, Ülker Yayınevi, İstanbul
- Çelebioğlu, A. (1987). *Ninnilerimiz*, Dergipark, Yıl 1987, Sayı 7, S. 211-238
- Çelik, C., E. (2016). *Anadil ve Anne Dili Kavramları*, Karadeniz Dergi, 29. Sayı, s.88-100
- Çetin, N., İ. (2020) *Kültürel Belleğin Aktarıcısı Olan Ninnilerde ve Atasözlerinde Aile İnşası*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Çınar, S. (2013). *Sözlü Kültürün Kadın Temsilcileri*, Sage Yayıncılık, Ankara
- Doğru, F. (2017). *Eskişehir İli Manav Ağızları*, Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Eskişehir
- Doğru, H. (2005). *XVI. Yüzyılda Eskişehir ve Sultanönü Sancağı*, Odunpazarı Belediyesi Kültür Yayınları, Eskişehir
- Dolar, M. (2012). *Sahibinin Sesi*, Metis Yayınları, İstanbul
- Dönmez, B., M. (2019). *Etnomüzikolojinin Temel Kavramları*, Bağlam Yayınları, İstanbul
- Duman, A. (2009). *Sözlü Kültür Ürünlerimizde Giyim Motifi*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli /2009-49, s.225-235
- Duygulu, M. (2018). *Türkiye'nin Türk Müziği Makamları*, Pan yayıncılık, İstanbul
- Ekici, M. (2007). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Geleneksel Yayınları, Ankara
- Erbil, K. (2019). *Kültürel Kimlik Bağlamında Sakarya Mutfağı: Abhaz Mutfağı İncelemesi*, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep
- Erdal, T. (2016). *Cönklerde Sözlü Kültür Etkisi*, Milli Folklor Dergisi, Yıl 28, Sayı 111, s. 52-65
- Eroğlu, T. (2017). *Türkü Nedir?* Kesit Akademi Dergisi, Yıl 3, Sayı 7, s. 78-91
- Erol, A. (2009). *Popüler Müziği Anlamak: Kültürel Kimlik Bağlamında Popüler Müzikte Anlam*, Bağlam Yayınları, İstanbul
- Erol, A. (2018). *Müzik Üzerine Düşünmek*, Bağlam Yayınları, İstanbul
- Eyüboğlu, İ., Z. (1988). *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, Sosyal Yayınlar, İstanbul

- Fidan, S. (2011). *Sözlü Kültür- Sözlü Tarih İlişkisi Bağlamında Niş Türküleri*, Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/4 Fall 2011, p.139-148, Turkey
- Glesne, C. (2015), *Nitel Araştırmaya Giriş*, Anı Yayıncılık, Ankara
- Goldstein, K. (1983) “*Sahada Folklor Derleme Metotları*” Çev. Ahmet E. Uysal, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları (49), Ankara
- Golovin, V. (2000). “*Русская колыбельная песня в фольклоре и литературе*”- “*Russian Lullaby in Folklore And Literature*”, Dissertations & Thesis, Abo Academy (Finland)
- Gökalp, Ş. (2002). *Azerbaycan Sözlü Edebîyatında Laylalar (Ninniler)*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Irene, W. (2012). “An Ethnological Study Of The Text, Performance, And Function Of Lullabies” Dissertations & Thesis, University of Aberdeen (United Kingdom).
- İlhan, M., E. (2015). *Gelenek ve Hatırlama: Belleğin Kültürel Olarak Yeniden İnşası Üzerine Bir Tartışma*, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 10/8 Spring, p.1395-1408, Ankara
- İrten, S. (2019). “*Türk Halk Müziğinde Kadının Müzikal İfadeleri ve Toplumsal Cinsiyet*”, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya
- Kaplan, A. (2013), *Kültürel Müzikoloji*, İstanbul: Bağlam Yayınları
- Kavlaçoğlu, M. (2005). *Phrygia Epiktetos Kentlerinden Dorylaion-Dorylaeum Antik Kenti*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir
- Kaya, d. (1999). *Anonim Halk Şiiri*, Akçağ Yayınları, Ankara
- Kılıç, A., Y. (2007). *Türkmenistan Türklerinin Sözlü Edebîyatında Hüvdiler (Ninniler)*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara
- Koç, A., Demirci, B., Yılmaz, B. H., Timur, B., Keser, A., Ekici, A., Korkmaz, A., Bozyük, B., Coşkun, C., Kaya, C., Köz, E. N., Ekren, E., Yalçın, İ., Nizam, O., Kara, O., Keş, S., Karakütük S., Top, S., (2014), *Eskişehir’in Somut Olmayan Kültürel Mirası*, Eskişehir: Sistem Ofset Basım Yayın
- Koçkar, M. T., Koçkar R., Koçkar, A. A., (2018). *Diasporada Yaşayan Karaçay Malkarlıların Ninni Söyleme Gelenekleri Ve Kültürel Değişim*, Folklor Akademi Dergisi, s.91-104
- Kumtepe, G., D. (2015). “*Ninninin Çocuk Gelişimindeki Yeri ve Müzikal Öğeleri Açısından İncelenmesi*”, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

- Kültür Ansiklopedisi, (2002). Boyut Matbaacılık, 3.Cilt, İstanbul
- Locke, J. (1992). 1632-1704. *Essay Concerning Human Understanding-İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme*, Ara Yayıncılık, İstanbul
- Lopez, S., G. (1991). “*The effects on infants of empathy and resonance as reflected in lullabies and playsongs: A musical developmental theory*”, Dissertations & Thesis, University of California, San Diego
- Lundstrom E., K. (1987). “*The Melodic Structure And Form Of Norwegian Lullabies (Bansuller) From The Valleys Of Valdres, Gudbrandsdalen, And Osterdalen*”, Dissertations & Thesis, Andrews University, United States (Michigan)
- Mirzaoglu, F., G. (2001). *Türkülerin İşlevleri Ve Zeybek Türküleri*, Türkbilg 2001/2: 76-91
- Myers, H. (1992). “*Ethnomusicology*”, Ethnomusicology: an Introduction, (ed.) Helen Myers, New York: W. W. Norton and Company
- Nazarova, a., Temenova, G. (2021). *Kazak Halk Kültüründe Bir Yaşa Kadarki Bebekle İlgili Gerçekleştirilen Geleneklerin Anlamsal Boyutu*, Millî Folklor Dergisi, Cilt 17, Sayı 129, s.176-191
- Nişanyan, S. (2004). *Sözlerin Soyağacı, Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*, Adam Yay. İstanbul
- Osborn, L. (1995). “*Lullabies Of Ukraine In The Context Of Ukrainian Folksong Tradition: A Textual And Musical Analysis Of The Repertory From The Zinoviï Lys'ko Published Collection, Ukrainian Folk Melodies (1967-)*” Dissertations & Thesis, The University of Saskatchewan (Canada)
- Önal M., N. (2007). *Yerel Tarih Yöntem ve Deneyimler*, II: Sözlü Tarih Atölyesi, Muğla Belediyesi Kültür Yayınları, s.24-38, Muğla
- Özdek, A. (2010). *Türkü Derlemeciliğinde Kaynak Kişi Olarak Kadın*, 3. Uluslararası Bir Bilim Kategorisi Olarak “Kadın”, Edebiyat, Dil, Kültür ve Sanat Çalışmalarında Kadın Sempozyumu, Selçuk Üniversitesi, Dilek Sabancı Devlet Konservatuvarı, Konya
- Özer, Y. (2002). *Müzik Etnografisi Alan Çalışmasında Yöntem ve Teknik*, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir
- Raposo, M., Vieira, M. H. (2012) “*Traditional Portuguese Lullabies: what do they sing about?*”, Revista Música Hodie, Goiânia, V.12- n.1, 2012, p. 204-214.
- Robertson, A., C. (2017) “*The Effects Of Contingent Lullaby Music On Parent-Infant Interaction And Amount Of Infant Crying In The First Six Weeks Of Life*”, Dissertations & Thesis, The Florida State University (United States)
- Rust, F. (2001). “*The Mythology of Infancy: Lullabies From a Jungian Perspective*”, Dissertations & Thesis, Pacifica Graduate Institute, United States (California)

- Solmaz, E. (2020). *Kültür Aktarım Aracı Olarak Ninni; Uşak İli Örneği*, VII. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Özetleri, 23-24 Ekim 2020 Kars, Türkiye, s.41-42,
- Sözer, V. (1996). *Müzik Ansiklopedik Sözlük*, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Spitz, S., A. (1977). *“The Russian Folk Lullaby In The Nineteenth Century”*, Dissertations & Thesis, Stanford University, United States (California)
- Şimşek, E. (2016). *Anonim Halk Şiiri İçerisinde Ninnilerin Yeri*, Akra kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, Sayı 8, s.33-64
- Şimşek, E. (2003). *Kadirli ve Sumbas (Osmaniye)’ta Evlenme Âdetleri*, Folklor/Edebiyat, Cilt 9, Sayı: 34, s. 135-155, Ankara
- Temizkan, M. (2018). *Anadolu Ve Özbek Sahası Ninnilerinin Yapı-Şekil, Konu-İçerik Ve İşlevi Bağlamında Karşılaştırılması Üzerine Bir Deneme*, Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı:45, Bahar, Ankara
- Toker, S. (2011). *Türkçenin Anadili Olarak Öğretiminde Ninni ve Tekerlemelerin Yeri*, Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi. 1 (1): 25-29.
- Torun, A., Yıldız, K. (2013) *Bir Eğitim Metodu Olarak Tehdit Ve Korkutma İçeren Ninniler Ve Bunların Jung’un ‘Ortak Bilinçdışı’ Kavramı Açısından Tahlili*, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 8/8, Summer, p. 1313-1333, ANKARA
- Töret, A., B. (2018). *Toplumsal Değer ve Normların Aktarımında Laylaların İşlevi*, Motif Akademi Halkbilim Dergisi, Cilt 11, Sayı 21, s. 15-28, İstanbul
- Uğurlu, E. (2012). *Türk Dünyasında Ninni*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara
- Uğurlu, E., K. (2014). *Kültürel Bellek Aktarıcısı Olarak Ninni*, Milli Folklor, Yıl 26, Sayı:102, s. 43-52
- Ülken, H., Z. (1969). *Sosyoloji Sözlüğü*, Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları, İstanbul
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9. basım). Seçkin Yayınevi, Ankara
- Yılmazoğlu, B. (2020). *“Geleneksel Türk Müziğinde Ninni Olgusunun Yeri ve Ninnilerin Müziksel Çözümlemesi”*, Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

İnternet Kaynakları

<https://sozluk.gov.tr/> 24.05.2021

<https://www.youtube.com/watch?v=Uf4iMZEJYfs>, 25.08.2021

<https://www.youtube.com/watch?v=t7U8OxCK8O8> 25.08.2021

Sözlü Kaynaklar

- KK1: Şeküre DEMİRÇE, Eskişehir/Karaoğlan Köyü 1955, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, (Görüşme: 28 Mayıs 2021)
- KK2: Sevgiye ŞAHİN, Eskişehir/Merkez 1955, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, (Görüşme: 28 Mayıs 2021)
- KK3: Zeliha ERDOĞAN Eskişehir/Merkez 1958, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, (Görüşme: 28 Mayıs 2021)
- KK4: Emine MUTLU, Eskişehir/Uyuzhamam Köyü, 1945, İlkokul Mezunu, İşçi Emeklisi, (Görüşme: 08 Eylül 2021)
- KK5: Emine KAYA, Eskişehir/Uyuzhamam Köyü, 1945, Okuma-yazma bilmiyor, Ev Hanımı, (Görüşme: 08 Eylül 2021)
- KK6: Seyeban ÖZEN, Eskişehir/Bügdüz Köyü, 1942, İlkokul 5'ten terk, Ev Hanımı, (Görüşme: 8 Ağustos 2021)
- KK7: Halise GÜLMEZ, Eskişehir/ Karageyikli Köyü, 1948, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, (Görüşme: 08 Eylül 2021)
- KK8: Döne ÖZTÜRK, Eskişehir/ Karageyikli Köyü, 1970, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, (Görüşme: 08 Eylül 2021)
- KK9: Sevgi SİNGER, Eskişehir/ Karageyikli Köyü, 1970, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, (Görüşme: 08 Eylül 2021)
- KK10: İngesin ULUSAL, Eskişehir/Karaoğlan Köyü 1947, İlkokul 2'den terk, Ev Hanımı, (Görüşme: 31 Ağustos 2021)
- KK11: Cemile KAYMAZ, Eskişehir/Karaoğlan Köyü 1942, Okuma-yazma bilmiyor, Ev Hanımı, (Görüşme: 31 Ağustos 2021)
- KK12: Gülsüm TÜYSÜZ, Eskişehir/ Alpagut Köyü, 1972, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, (Görüşme: 23 Ekim 2021)
- KK13: Muazzez ÜLKER, Eskişehir/Merkez, 1958, Üniversite Mezunu, Emekli Öğretmen, (Görüşme: 06 Aralık 2021)
- KK14: (Merhum) Fatma BAKIR, Eskişehir/Karaoğlan Köyü 1926, İlkokul 3'ten terk, Ev Hanımı, (Görüşme: 2008)
- KK15: Cemile AKIN, Eskişehir/Karaoğlan Köyü 1956, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, (Görüşme: 2008)

KK16: (Merhum) Aline GÜMÜŞ, Eskişehir/Karaoğlan Köyü 1932, İlkokul Mezunı,
Ev Hanımı, (Görüşme: 2008)





EKLER

EK-1. Formlar

- Araştırma Gönüllü Katılım Formu

ESKİŞEHİR-MANAV NİNNİLERİNİN TESPİTİ VE YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Bu çalışma, bilgileriniz “Eskişehir-Manav Ninnilerinin Tespiti ve Yapısal Özellikleri” başlıklı bir doktora tez çalışması olup, Eskişehir ilinde yaşayan ve ‘Manav’ adı verilen yerli halkın ninnilerinin tespit edilmesi ve yapısal özelliklerinin incelenmesi amacını taşımaktadır.

Çalışma, Pelin DEMİRÇE ALTINTAŞ tarafından yürütülmektedir.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, nitel araştırma (görüşme, ses kaydı ve dosya inceleme) yapılarak sizden veriler toplanacaktır.
- İsmınızı yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler şifreli dosyalama yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Anadolu Üniversitesi Halkbilim ve Araştırmaları Merkezi’nden Pelin D. ALTINTAŞ’a yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı: Pelin D. ALTINTAŞ

Adres: Anadolu Üniversitesi, Halkbilim Araştırmaları Merkezi

- Araştırma Gönüllü Katılım Formu

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabilceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:



-Katılımcı Bilgi Formu

Sayın Katılımcı

Aşağıda dolduracağınız katılımcı bilgileriniz “Eskişehir-Manav Ninnilerinin Tespiti ve Yapısal Özellikleri” başlıklı doktora tezi için gönüllü katılım göstermeyi kabul ettiğiniz veri toplama süreci için istenmektedir. Bu araştırma; Eskişehir ilinde yaşayan ve Manav adı verilen yerli halkın ninnilerinin tespit edilmesi ve müzikal ve edebî yapı özelliklerinin incelenmesi amacını taşımaktadır. Veriler araştırma dışında herhangi bir amaçla veya bireysel olarak kullanılmayacaktır. Kişisel bilgileriniz araştırmacı ve danışman dışında **hiç kimseyle kesinlikle paylaşılmayacaktır.**

Danışman

Prof. Dr. Sevilay ÇINAR

Araştırmacı

Öğr. Gör. Pelin DEMİRÇE ALTINTAŞ

Ad - Soyad : _____

Doğum tarihi : ____/____/____

Cinsiyet : Kadın ☐ Erkek ☐

Medeni durum : _____

Eğitim durumu : Yok ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐

Üniversite ☐

Araştırmanın Konusu : Eskişehir-Manav Ninnilerinin Tespiti ve Yapısal Özellikleri

Araştırmacı : Pelin DEMİRÇE ALTINTAŞ

- Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

1. Adınız ve Soyadınız nedir?
2. Doğum yeriniz ve tarihi nedir?
3. Mesleğiniz nedir?
4. Nerde yaşıyorsunuz?
5. Şu an yaşadığınız yere nereden geldiniz?
6. Kimlere Manav denilmektedir?
7. Çocuklarınıza ninni söylemeye ne zaman başlıyorsunuz ve ne zamana kadar söylüyorsunuz?
8. Çocuklarınıza neden ninni söylüyorsunuz?
9. Size ninniler kimler tarafından söylendi?
 - a) Babanız size ninni söyler miydi ya da eşiniz çocuğunuza ninni söyledi mi?
10. Siz ninnileri kimden ve nasıl öğrendiniz? (Eğer torunları var ise): Sizin kızınız/oğlunuz/gelininiz/damadınız çocuğuna ninni söylüyor mu?
11. Siz ninni söylüyor musunuz? Bildiğiniz ninniler nelerdir, seslendirebilir misiniz?
12. Söylediğiniz bu ninnileri biliyor muydunuz yoksa kendi yarattığınız ninniler de var mı?
13. Söylediğiniz ninnilerin çocuğa sağladığı faydalarla ilgili düşünceleriniz nelerdir?
14. Ninnileri hangi ortamlarda ne zaman söylersiniz?

EK-2. Örnek Türküler

AMANIN YANDIM HACI (Altıntaş, 2009:26)

A ma nın yan dım ha cı Ya rim mo bil ya cı

Mo bil ya cı la rıñ Hep si dal ga cı

İn dım aş şa mal le ye Top la dım ga şık la rı

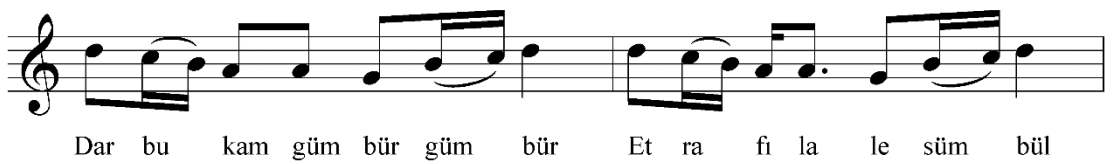
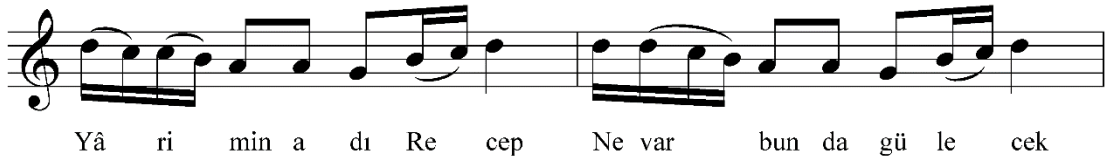
Yâ rim se nin sev dâñ dan Tut ma dım ra ma za nı

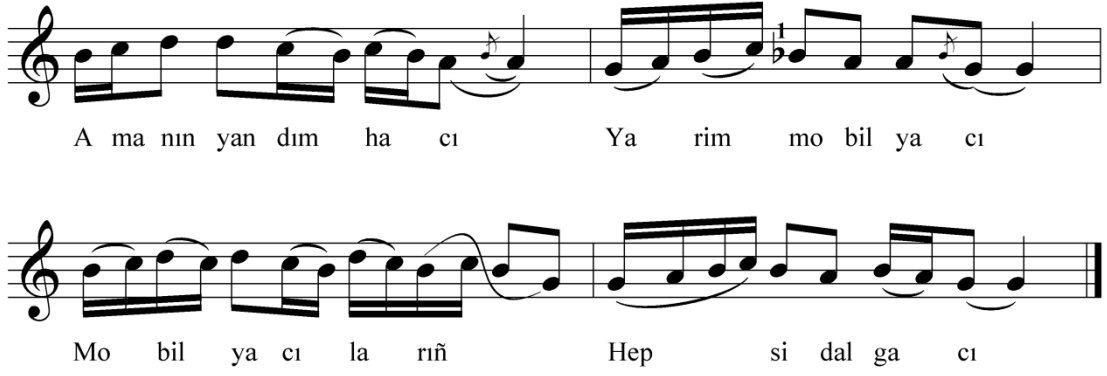
A ma nın yan dım ha cı Ya rim mo bil ya cı

Mo bil ya cı la rıñ Hep si dal ga cı

Bi sik le te bi ner sin Bi zim or da i ner sin

An nen ne ol du der se Ti ker pat la dı der sin





Amanın yandım hacı
Yarım mobilyacı
Mobilyacılarıñ
Hepsi dalgacı
-BAĞLANTI-

İndim aşşa (=aşağı) malleye (=mahalleye)
Topladım gaşıkları (=kaşıkları)
Yârim senin sevdândan
Tutmadım ramazanı
-BAĞLANTI-

Bisiklete binersin
Bizim orda inersin
Annen ne oldu derse
Tiker (=teker) patladı dersin
-BAĞLANTI-

Yârimin adı Recep
Ne var bunda gülecek
Öp babamın elini
Beni sana verecek
-BAĞLANTI-

Darbukam gümbür gümbür
Etrafı lale sümbül
Ver baba sevdiğimi
Benim yüzümü güldür
-BAĞLANTI-

ARABASI AYNALI (Altıntaş, 2009:26)



A ra ba sı ay na lı Şu o ğ la na var ma lı

O ğ la nı var ma lı em me A na sı ol ma ma lı

Hey o ğ lan ar sız o ğ lan Ay va sız nar sız o ğ lan

Ga lay sız ga ba ben zer Düñ ya da yar sız o ğ lan

Bir si ga ra ver ba na Yan dı rı ve re yim sa na

Han gi gı zı is ter sen Kan dı rı ve re yim sa na

Arabası aynalı
Şu oğlana varmalı
Oğlanı (=oğlana) varmalı emme
Anası (=annesi) olmamalı

Hey oğlan arsız oğlan
Ayvasız narsız oğlan
Galaysız (=kalaysız) gaba (=kaba) benzer
Dünyada yarsız oğlan

Bir sigara ver bana
Yandırivereyim sana
Hangi gızı (=kızı) istersen
Kandırivereyim sana

SARKICI GELDİ DÜNÜR (Altıntaş, 2009:26)

Oğlan tarafı

24 Sar k1 c1 gel di dü nür

O da ya gon du dü nür

Ver g1 z1 g1 z1 g1 z1 da

Eğ le men bi zi

Kız tarafı

Sar k1 c1 gel se ne var

O de ye gon se ne var

Ver me yiz g1 z1 g1 z1 da

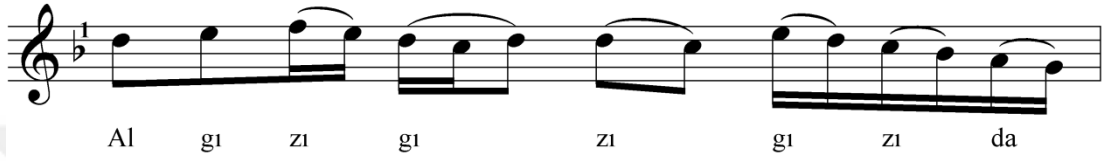
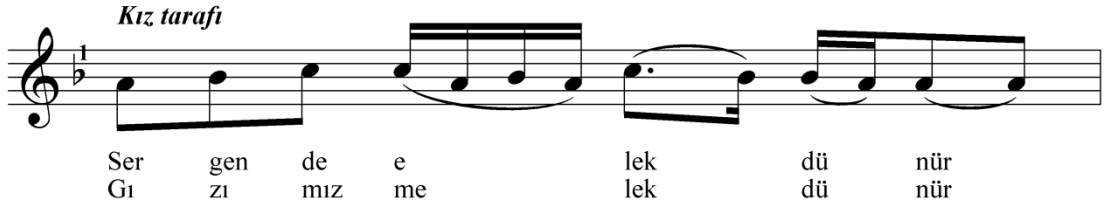
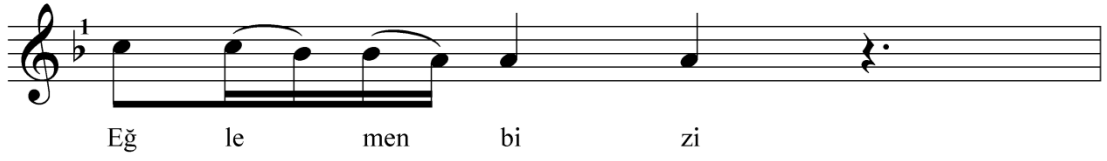
Eğ le riz si zi

Oğlan tarafı

Ser gen de fın dık dü nür

G1 zın za yan dık dü nür

Ver g1 z1 g1 z1 g1 z1 da



-Oğlan Tarafı-
Sarkıcı geldi dünür
Odaya gıdı (=kındu) dünür
Ver gızı gızı gızı (=kızı) *da*
Eğlemen (=eylemeyin) bizi

-Kız Tarafı-
Sarkıcı gelse ne var
Odeye (=odaya) gonse (=kansa) ne var
Vermeyiz gızı gızı (=kızı) *da*
Eğleriz sizi

-Oğlan Tarafı-
Sergende findık dünür
Gızınza (=kızınıza) yandık dünür
Ver gızı gızı gızı (=kızı) *da*
Eğlemen (=eylemeyin) bizi

-Kız Tarafı-
Sergende elek dünür
Gızımız (=kızımız) melek dünür
Al gızı gızı gızı (=kızı) *da*
Eğlemez sizi

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Altıntaş, Pelin

Uyruğu : T.C.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Doktora	Hacı Bayram Veli Üniv. Türk Müziği ABD.	
Yüksek Lisans	Haliç Üniversitesi Türk Müziği ABD.	2009
Lisans	Uludağ Üniversitesi Eğt. Fak. Müzik Eğitimi	1999
Lise	Eskişehir Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Müzik	1994

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
1999-	Anadolu Üniversitesi	Öğretim Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Makaleler:

Demirçe Altıntaş, P. (2022). ESKİŞEHİR İLİNDE YAŞAYAN MANAVLARIN KINA GECELERİ VE TÜRKÜLERİ: KARAOĞLAN KÖYÜ ÖRNEĞİ, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 15 (38), 481-499. DOI: 10.12981/mahder.1101470





le.ahbv.edu.tr